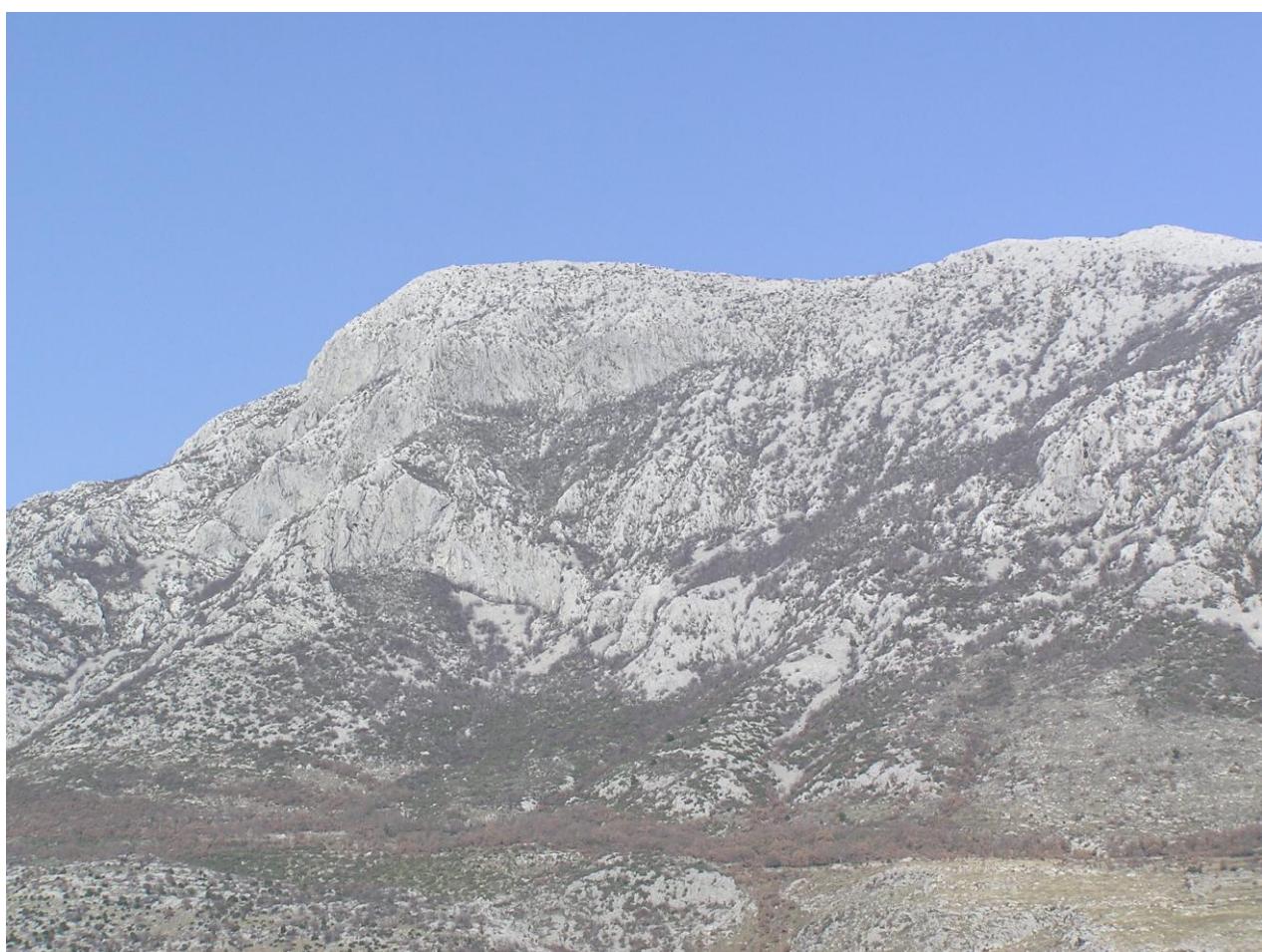

Elaborat o inventarizaciji i praćenju stanja herpetofaune Mosora

Split, 2010. godine

„Elaborat o inventarizaciji i praćenju stanja herpetofaune Mosora“
izrađen je na osnovu Ugovora Klasa: UP/I-406-09/09-01/46, Urbroj: 2181/1-03-09-6
sklopljenog 12. listopada 2009. godine između
Splitsko-dalmatinske županije (Naručitelj)

i

Javne ustanove za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području Splitsko-
dalmatinske županije (Izvršitelj)
temeljem provedenog otvorenog postupka javne nabave, evidencijski broj nabave: 46/09,
broj objave u elektroničkom oglasniku javne nabave NN: N-16-M-140960-100909 od
11. rujna 2009. godine te odluke o odabiru Klasa: UP/I-406-09/09-01/46 od 25. rujna 2009.
godine.

Za Ustanovu projekt realizirali:

ravnatelj Ivan Gabelica, dipl. inž. geografije
stručni voditelj Gvido Piasevoli, dipl. inž. biologije
stručni suradnik Stjepan Mekinić, prof. biologije i kemije

Izvješće sastavio:

stručni suradnik Stjepan Mekinić, prof. biologije i kemije

Split, 12. listopada 2010. godine

SADRŽAJ

UVOD.....	4
ISTRAŽIVANO PODRUČJE.....	6
POPIS UTVRĐENIH VRSTA S DODATNIM INFORMACIJAMA.....	14
KARTOGRAFSKI PRIKAZ RASPROSTRANJENJA VRSTA.....	55
FOTO DOKUMENTACIJA.....	71
ZAKLJUČAK.....	72
LITERATURA.....	73

UVOD

Programom zaštite okoliša Splitsko – dalmatinske županije (Službeni glasnik 1A/08) utvrđeni su primarni ciljevi zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti. Kao osnovni ciljevi zaštite navode se inventarizacija i kartiranje biološke i krajobrazne raznolikosti te trajno sustavno praćenje i procjena stanja i ugroženosti istih. Programom su također predviđene mjere za ostvarivanje ovih ciljeva koje podrazumijevaju izradu Programa zaštite prirode SDŽ te izradu inventara biološke i krajobrazne raznolikosti kao i uspostavu informacijskog sustava istih.

Međutim, iako pomaci u inventarizaciji i praćenju stanja bioraznolikosti na nacionalnom nivou u zadnjih nekoliko godina postoje, ista je na području Splitsko – dalmatinske županije i dalje slabo poznata. Bitno je istaknuti kako je bioraznolikost posebno vrijednih područja / staništa krša i krških polja koja prevladavaju u reljefu županije gotovo u cijelosti neistražena.

U tom smislu Upravni odjel za zaštitu okoliša Splitsko – dalmatinske županije iz Proračuna Županije osigurao je sredstva za izradu elaborata o inventarizaciji i praćenju stanja herpetofaune Mosora.

Na nacionalnoj i globalnoj razini, kao središte endemizma posebno su vrijedna područja / staništa krškog podzemlja i krških vodotoka Jadranskog sliva. Do sada su kao najvrjedniji dijelovi Splitsko – dalmatinske županije prema kriteriju bioraznolikosti između ostalog određena i planinska područja Mosora s vrijednim staništima, florom i faunom.

Temeljem Zakona o zaštiti prirode (NN 70/05) na području planine Mosor kao zaštićeni dio prirode 1963. godine proglašena je špilja Vranjača (geomorfološki spomenik prirode). Ova najpoznatija špilja srednje Dalmacije bogata je vrijednim špiljskim ukrasima te predstavlja značajno nalazište neolitske kulture i diluvijalne faune. U graničnom području Mosora nalazi se i kanjon Cetine (zaštićeni krajolik) koji je zaštićenim dijelom prirode proglašen iste godine.

Osim ovih već proglašenih zaštićenih dijelova prirode prostornim planom SDŽ na području planine Mosor za zaštitu je predložena i Čuderina jama (geološko-zoološki spomenik prirode) te u graničnom području kanjon Cetine (proširenje zaštite, promjena kategorije zaštite u strogi rezervat), rječica Žrnovnica (ihtiološki rezervat, zaštićeni krajolik) te hrast „Balića dub“ (botanički spomenik prirode).

Vrijednost područja planine Mosor očituje se i kroz nedavno donesen prijedlog ekološke mreže NATURA 2000. Dok je čitavo područje Mosora (s Kozjakom i Trogirskom zagorom) i njegov rubni dio (područje rijeke Cetine) obuhvaćeno Direktivom o pticama, u prijedlog ekološke mreže NATURA 2000 područja s ciljnim vrstama i staništima navedenim u Direktivi o staništima obuhvaćaju trenutno samo rubna područja ove planine.

SPA područja planine Mosor predložena za ekološku mrežu NATURA 2000:

1. **MOSOR, KOZJAK I TROGIRSKA ZAGORA** (HR1000027)
 - ciljne vrste: jarebica kamenjarka (*Alectoris graeca saxatilis*), suri orao (*Aquila chrysaetos*), sivi sokol (*Falco peregrinus*), voljić maslinar (*Hippolais olivetorum*)
2. **CETINA** (HR1000029)
 - ciljne vrste: crnoprugasti trstenjak (*Acrocephalus melanopogon*), eja livadarka (*Circus pygargus*), kosac (*Crex crex*), veliki ronac (*Mergus merganser*), crvenonoga prutka (*Tringa totanus*)

SCI područja planine Mosor predložena za ekološku mrežu NATURA 2000:

1. **RIJEKA ŽRNOVNICA** (HR3000450)
– ciljne vrste: glavočić crnotrus (*Pomatoschistus canestrini*)
2. **RIJEKA CETINA S KANJONOM** (HR20000929)
– ciljne vrste: oštrulja (*Aulopyge huegelii*), rak kamenjar (*Austropotamobius pallipes*), potočni rak (*Austropotamobius torrentium*), konavoski knez (*Caliaeschna microstigma*), dalmatinska konjska smrt (*Calopteryx (splendens) balcanica*), podbila (*Chondrostoma phoxinus*), cetinski vijun (*Cobitis dalmatina*), vidra (*Lutra lutra*), glavočić crnotrus (*Pomatoschistus canestrini*); ciljno stanište: Karbonatne stijene sa hazmofitskom vegetacijom

Bitno je napomenuti kako je prijedlog nacionalne ekološke NATURA 2000 mreže još uvijek u izradi te se izmjenjuje kako se baza podataka biološke i krajobrazne raznolikosti nadopunjuje novi podacima s terenskih istraživanja.

Kao što je prije navedeno, bioraznolikost krša i krških polja (pa tako i planine Mosor) na području županije gotovo je u cijelosti neistražena. Iako postoje djelomični podaci (prvenstveno o ornitofauni) područje Mosora s aspekta poznavanja staništa kao i herpetološki je neistraženo te u literaturi nalazimo samo na oskudne i zastarjele podatke. Upravo iz ovog razloga nameće se potreba inventarizacije i praćenja stanja faune vodozemaca i gmazova.

U sklopu projekta bilo je potrebno:

1. prikupiti literaturne podatke o herpetofauni Mosora u svrhu utvrđivanja nultog stanja;
2. prikupiti terenske podatke o herpetofauni Mosora. Terenskim istraživanjem obuhvatilo se područje planine Mosor a prikupljanje podataka na terenu obavljalo se dva (2) puta mjesечно po tri (3) dana tijekom sva četiri godišnja doba.

Prikupljeni literaturni i terenski podaci su se obradili te na temelju istih je izrađen elaborat projektnog zadatka u obliku Izvješća.

Izvješće, kartografski prikazi i foto dokumentacija osim u tiskanom dostavljena je i u elektronskom obliku. Osim Izvješća u tiskanom i elektronskom obliku (MS Word dokument) same rezultate istraživanja dostavilo se i u tabličnom obliku (MS Excel).

ISTRAŽIVANO PODRUČJE

Područje planine Mosor i herpetološki transekti tijekom istraživanja

Značajke istraživanog područja

- Ime, geografski položaj i geomorfologija

Poljak (2001) navodi da se ime Mosor javlja već 852. u darovnici kneza Trpimira u obliku Masarum, zatim 1080. u darovnici kralja Zvonimira kao Massarum, 1078. kao Montes Massari, 1185. i 1207. kao Mazarum, a tek se od 1689. pretvara u Monte Mossore. Prema Poljaku (2001) legenda kaže da Mosor svoje ime duguje Rimljanim, koji su ga zvali Mons aureus (Zlatno brdo), te da je sažimanjem toga imena nastala riječ Mosor. Međutim, pošto u Mosoru nema rudnog blaga, vjerojatnija je teorija da planina ime duguje ilirskoj osnovici koja je označavala osamljenu goru (Poljak 2001). Krševiti masiv planine Mosora proteže se u smjeru sjeverozapad-jugoistok u dužini od oko 25 km, a u smjeru sjeveroistok-jugozapad u širini od oko 12 km. Njegov najviši vrh, Veliki Kabal, visok je 1339 m n/m. Planinom Mosora dominira kameniti hrbat s kojeg se na obje strane spuštaju krševite padine s jako razvijenim krškim reljefom.

Šire područje planine Mosora raščlanjeno je uzdužnim flišnim depresijama na tri glavna dijela (Poljak 2001). Prvi je lanac brda koji se uzdižu neposredno uz morsku obalu i protežu paralelno s njom. Zapadni dio (Perun, Mošnica) mu je od ušća vodotoka Žrnovnice do ušća Cetine kod Omiša s najvišim vrhom od 533 m n/m, a istočni dio je Omiška Dinara s najvišim vrhom od 863 m n/m koja se proteže od Omiša do prijevoja Dubac. Iza zapadnog dijela lanca u paralelnoj flišnoj depresiji nalazi se dolina potoka Vilar (Veliki potok) koji utječe

u Žrnovnicu, te potoka Lisičina koji utječe u Cetinu. Tu se nalazi čitav niz manjih naselja Srednjih Poljica, npr. Srinjine i Tugare. Iza Omiške Dinare je donji dio kanjona Cetine. Slijedeću stepenicu čini drugi lanac brda (Gradac, Makirina, Očur) čiji je zapadni dio viši i dosije do 701 m n/m, a dio iznad kanjona Cetine samo do 421 m n/m. U flišnoj depresiji Srednjih Poljica su izvor Žrnovnice i njeni povremeni istočni pritoci, potok Smovo koji teče prema Cetini i čitav niz povremenih potoka desnih pritoka donjeg dijela Cetine. Taj dio je na visini od samo oko 300 m n/m. U Srednjim Poljicama je niz naselja, od sela Gornje Sitno, preko Dubrave i Gata do Zvečanja. Tek treća stepenica je glavni lanac Mosora s najvišim vrhovima koji su iznad 1000 m n/m. Iza njega se planina naglo spušta u visoravan na oko 400 do 450 m n/m iz koje se uzdižu samo manja brda do visina od maksimalno 750 m n/m. To su Gornja Poljica čiji istočni dio omeđuje kanjon Cetine. Tu je također niz naselja, od Dugopolja preko Smajića, Kotlenice, Srijana, Gornjeg Doca, Donjeg Doca do Trnbusa.

S morfološkog stajališta, prema Poljaku (2001), najviši dio planine Mosora je uočljivo podjeljen na tri dijela. Zapadni dio proteže se od prijevoja Klis do sedla zapadno od vrha Ljubljan. Na njemu su vrhovi: Debelo brdo (1044 m), Plisivac (1053 m) i Kunjevod (1082 m). Središnji i najviši dio Mosora prostire se od zapadnog podnožja Ljubljana do prijevoja Ljuto kame, a njegovi vrhovi, Ljubljan (1062 m) i Javorska (1271 m), razdvojeni su prijevojem Šipač od vrhova Mosora: Vickov stup (1325 m), Ljubirne (1331 m) i najvišeg mosorskog vrha, Velikog Kabla (1339 m). Svi ovi vrhovi smješteni su na mosorskem glavnem grebenu. Sjeveroistočno od njega uočljivo se izdvaja uzvišenje Jabukovac (1246 m), čija je okolina najdivljiji i najneprohodniji dio planine Mosora. Istočni dio planine Mosora proteže se od prijevoja Ljuto kame do krajnjih istočnih ograna prema rijeci Cetini. Njegovi vrhovi su: Velim (1159 m), Botajna (1196 m), Kozik ili Sv. Jure (1319 m), Bila (1124 m), Kupinovac (1002 m), prijevoj Rašeljka (836 m) i Lišnica (950 m).

- Geologija

Geologiju Mosora prema Krpanu (1962) prvi je temeljito obradio F. Kerner u svome djelu iz 1904. godine. Mosor je sastavljen od dolomita srednje krede, rudistnog vapnenca gornje krede (glavno kamenje planine Mosora), eocenske breče i konglomerata s numulitima te smeđeg foraminifernog vapnenca srednjeg eocena koji leži na brečama ili zadire u njih. Njegova masa sadrži još pločasti laporasti vapnenac i pjeskoviti laporasti fliš. Tektonski se na Mosoru razlikuje serija prigorskih kosa, koju čine poljička, sridivička, brišinska, gradačka, studenička i makirinička kosa ili bora, i visokogorska glavna antiklinala. Specifičnim krškim oblicima osobito je bogata okolina vrha Ljubljan gdje su žlijebovi ponegdje duboki oko 6-7 m. Uz male, zemljom crljenicom pokrivene vrtalice, razasute su i one bez zemljane podlage.

Od golemog broja jama kako navodi Poljak (2001) najpoznatije su: Jama Javorska-II (-215 m), i jama M-2 (-215 m), do sada najdublje istraženi speološki objekti na planini Mosoru, zatim Podledenica (-180 m), Mladoševica (-180 m), Velika Gajna (-170 m), Jama na stazi (-131 m), Drinovčuša (-99 m), Snižnica (-90 m), Mukvena (-60 m), itd. Planina Mosor ima niz špilja kao što su Đukina špilja kod Klis kose dužine 192 m i dubine 55 m, Kraljeva špilja u Dugopolju dužine 110 m i dubine 40 m, Miličeva špilja iznad Žrnovnice dužine 96 m, a speleološki biser Mosora je špilja Vranjača kod sela Kotlenice dužine 360 m (Poljak 2001).

- Hidrologija

Prema geografskoj karti mjerila 1:25000 u zapadnom podnožju planine Mosora, iznad Solina, izvire rijeka Jadro, a na jugo-zapadnom podnožju kod Žrnovnice izvire rijeka Žrnovnica. Obje ove rijeke su dio sljeva rijeke Cetine koja pravi istočnu granicu planine Mosora. Ipak, Mosor je gotovo bezvoden jer se sve padaline odmah gube kroz škrape i jame u podzemlje. Postoji samo nekoliko izvora: u zapadnom dijelu Mosora, podno Debelog Brda, izvor Živica, kod zaselka Lolići izvor Sedernik, a u istočnom dijelu planine Mosora izvor

Trpošnjik. Najizdašniji je izvor Ljuvač kod Giromettina doma, na kontaktu vapnenca i dolomita. (Poljak 2001)

- Klima

Na Mosoru je postojala meterološka postaja Mosor – Ljuvač na 853 m n/m. Za razdoblje od 1953.-1960. meterološka postaja Mosor – Ljuvač imala je prema podacima RHZ srednju godišnju temperaturu od 10,8 °C, te srednje godišnje padaline od 1665 mm (Vladović 1994). Količina oborina u tom periodu je razmjerno velika u toplijoj polovici godine, osim naravno za srpanj i kolovoz koji su imali svaki manje od 50 mm/godinu. Na Mosoru prevladava mediteranski tip klime koji karakteriziraju suha i vruća ljeta te blage i kratke zime. Glavnina padalina padne tijekom kasne jeseni, zime i proljeća najčešće u obliku kiše. S obzirom na to da je Mosor viši od 1000 m, njegov vršni dio ima i pretplaninsku klimu (Vladović 1994). Prema Klimatskom atlasu Hrvatske (Zaninović 2008) vrh Mosora ima srednju godišnju temperaturu od oko 6 do 7°C. Zimi se sniježni pokrivač na njegovim grebenima i vrhovima zadržava i više dana. Broj vjetrovitih dana u godini je velik pa bura i jugo brzine iznad 60 km/h pušu 130 dana u godini. Najčešći vjetar je ipak bura, sjeveroistočnjak, koja zimi često dostiže brzinu i preko 100 km/h, hladna je, te značajno snižava temperaturu na Mosoru. Za razliku od nje jugo, jugoistočnjak, je vlažan i relativno topao vjetar koji donosi kišu. Vladović (1994) navodi da je jugo jak osobito u jesen i rano proljeće i tada je dio planine iznad 800 do 1000 m često pod oblacima i s vrlo visokom vlagom u zraku.

- Vegetacija

Prirodoslovna istraživanja na području planine Mosora prvi su započeli botaničari R. Visiani (1824.), F. Petter (1827.), C. Studniczka (1870.), G. A. Poscharsky (1895.), I. Baumgartner (1900.), E. Nikolić (1901.) i A. Degen (1905.).

Biljni svijet planine Mosora pripada flori dinarskog pojasa i sadrži submediteranske i mediteranske florne elemente. Oni grade tipičnu mediteransku vegetaciju drveća i grmlja koji se smjenjuju ovisno o nadmorskoj visini, vrsti podlage, jačini sunčeva osvjetljenja, izloženosti vjetru te o drugim ekološkim faktorima (Bedalov i Šegulja 1983, Šegulja i Bedalov 1987, Vladović i Ilijanić 1992, 1993, 1995, Vladović 1994). Smjena biljnih zajednica ipak je ponajprije ovisna o nadmorskoj visini, te na Mosoru razlikujemo tri glavna pojasa; iako sva tri pripadaju mediteranskom području (Vladović 1994).

Stabla i grmovi najnižeg vazdazelenog pojasa, kao što su česmina (*Quercus ilex*), alepski bor (*Pinus halepensis*), zimzelena tršlja (*Pistacia lentiscus*), mirta (*Myrtus communis*), brnistra (*Spartium junceum*) i dr., čine tipične drvenaste i poludrvenaste elemente makije odnosno pseudomakije; a nalazimo ih po najnižim južnim, ali i u podnožju sjevernih mosorskih obronaka.

Slijedeća dva viša vegetacijska pojasa pripadaju šumama hrasta medunca (*Quercus pubescens*), od kojih niži pripada pojusu bjelograbića (*Carpinus orientalis*) i proteže se otprilike do 800 m nadmorske visine. Čine ga šumarci, šikare ili, pak, garizi čije dominantne vrste su uz bjelograbić listopadna smrdljika (*Pistacia terebinthus*), drača (*Paliurus spina-christi*), crni jasen (*Fraxinus ornus*), makljen (*Acer monspessulanum*) i drijen (*Cornus mas*), a rastu u formi niskih ili visokih grmova te stabala. Veća stabla na planini Mosoru uspijevaju uglavnom samo po kotlinama ili u nižim oblastima gdje je količina zemlje izdašnija. Niži grmovi i drvenaste biljke ovog pojasa poput smrike (*Juniperus oxycedrus*) i gluhača (*Juniperus phoenicea*) zajedno s vrikesom (*Calluna vulgaris*) i bušinom (*Cistus villosus*) formiraju sveze garige.

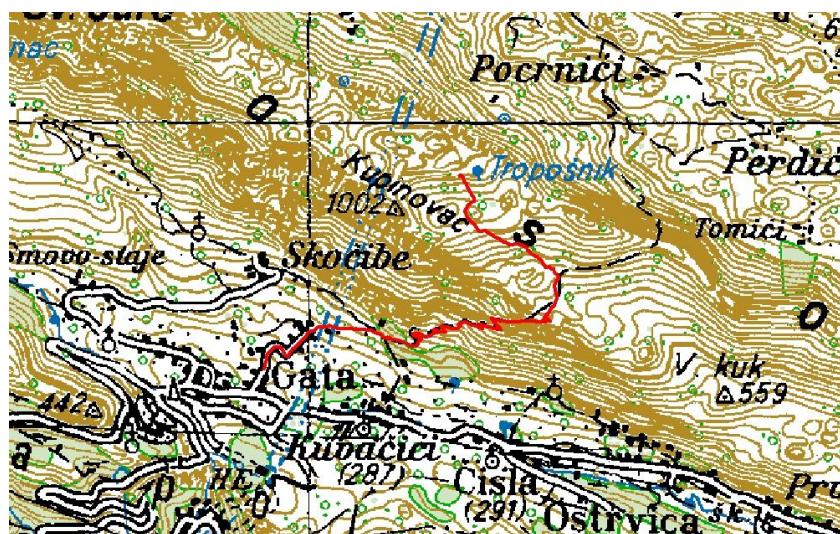
Iznad 800 m nalazi se visinski pojас medunca s crnim grabom (*Ostrya carpinifolia*), koji je poznat i kao mediteranski brdski pojас (Bedalov i Šegulja 1983). Uz crni grab tu su još brdski brijest (*Ulmus glabra*), crni jasen (*Fraxinus ornus*), mušmulica (*Cotoneaster vulgaris*) i

pustena (*Cotoneaster tomentosus*). U ovom pojasu se nalaze i neke biljke višeg pojasa bukve koje na Mosoru nema, a to su prema Kušanu (1969) primjerice smrđljika (*Rhamnus fallax*) i jaglac (*Primula columnae*). Na rijedim vlažnijim lokacijama mjestimice raste i poljski jasen (*Fraxinus excelsior*).

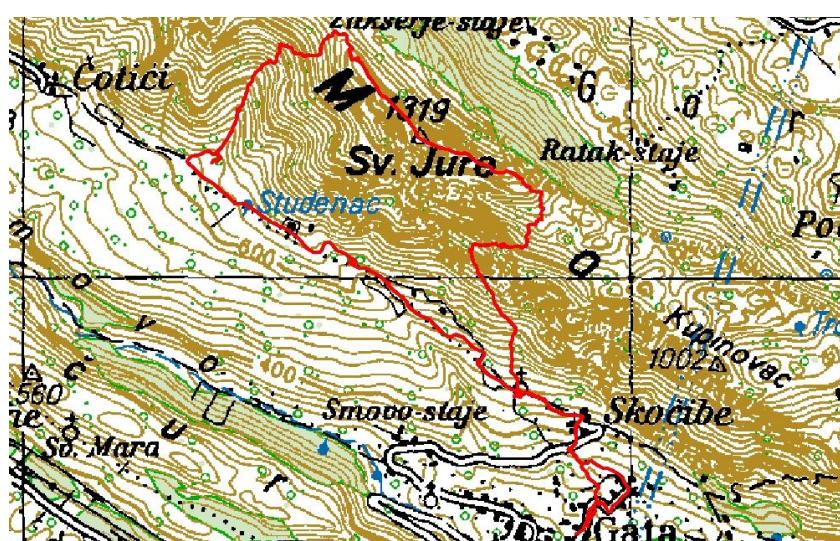
Metode rada

- Terenska istraživanja

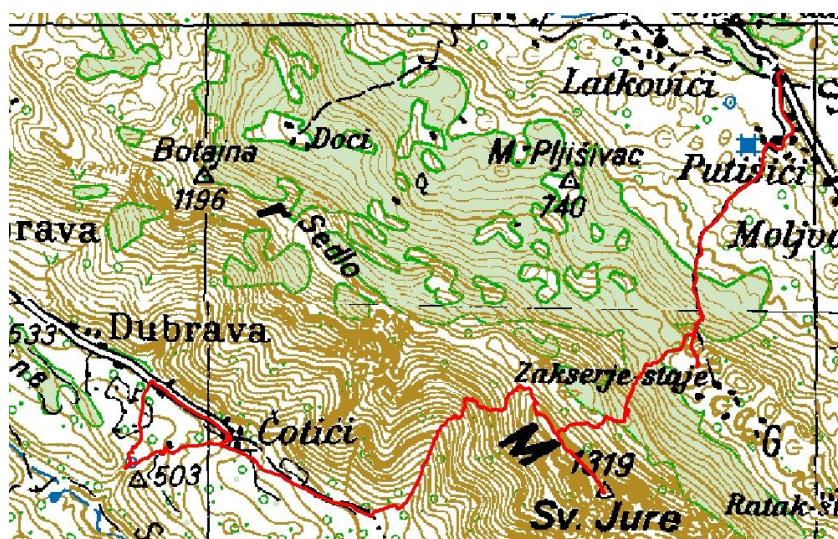
Tijekom terenskih istraživanja na području planine Mosora nastojalo se istražiti što veće područje Mosora. Zbog krškog reljefa i nepovoljne strukture vegetacije (makija), područje planine Mosora je vrlo neprohodno što dodatno otežava terenski rad i istraživanja. Nekadašnji putovi koje je stanovništvo u prošlosti koristilo za komunikaciju i putovanje preko područja Mosora danas su samo djelomično prohodni u vidu planinarskih staza. Premda je postojanje planinarskih staza samo djelomično olakšalo istraživanje, ono je vrlo važno, jer ove staze iako malobrojne, pokrivaju sve visinske raspone. Također, istraživanje je dodatno otežavala minimalna mogućnost korištenja automobila jer prometnice povezuju samo naselja koja se nalaze u podnožju planine tako da teren zahtjeva obilazak planinarenjem.

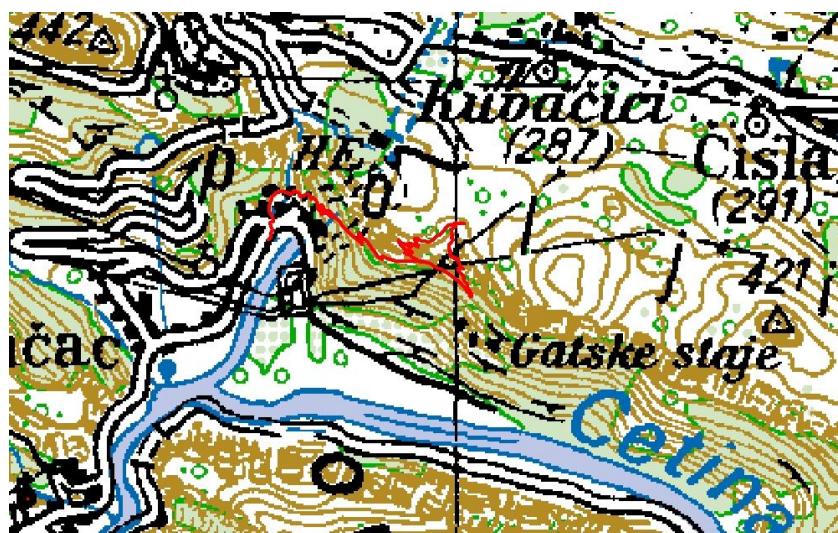
Transektni put Gata - Lovačka kućica (L.k.) – Trpošnjik

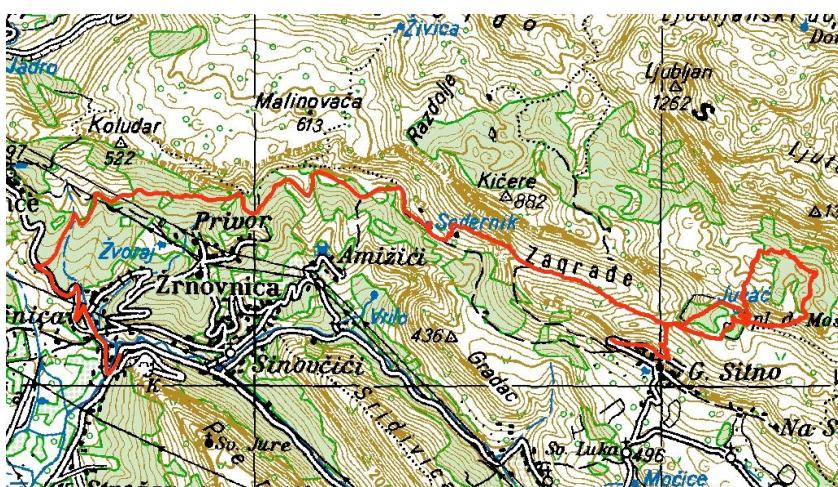
Transektni put Gata - Kozik (Sv. Jure) - Studenac – Gata

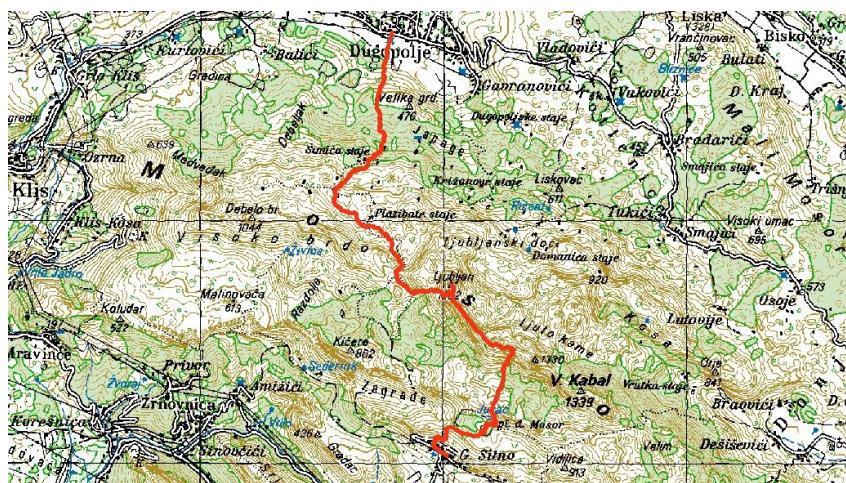
Transektni Putišići - Kozik (Sv. Jure) – Dubrava

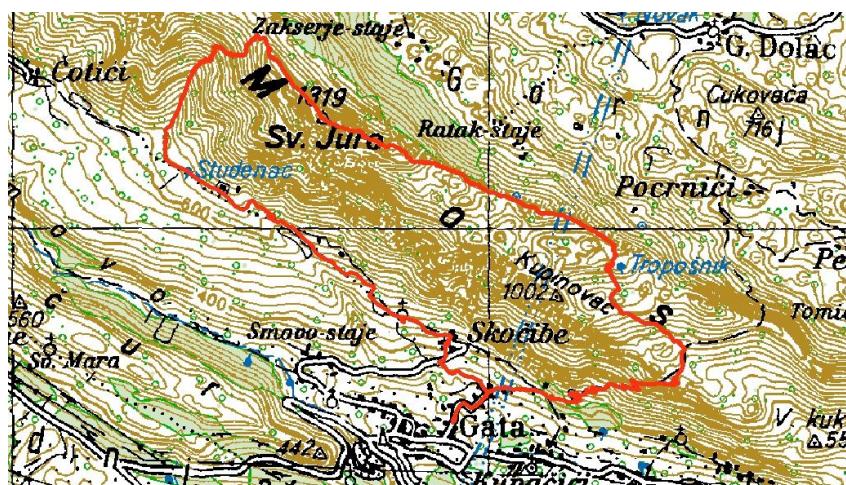
Transektni Poučna staza „Sv. Leopold Mandić“

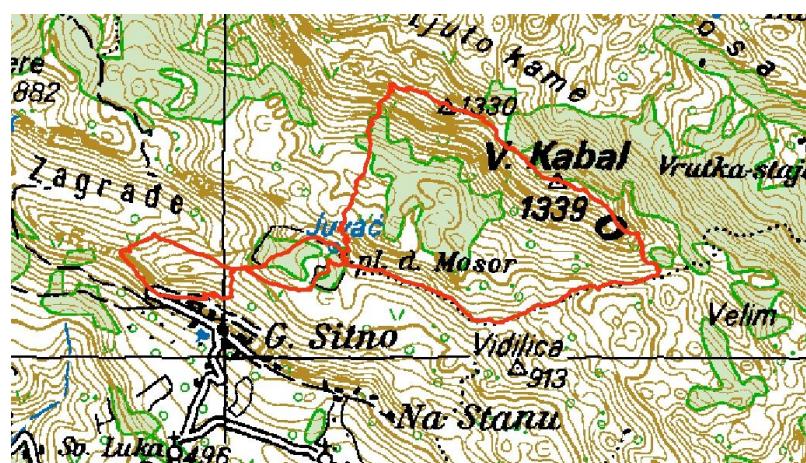
Transektni Sitno Gornje – Dom – Gaja – Dom – Mihanovići – Žrnovnica

Transektni put Dugopolje – Ljubljan – Šipačka draga – Dom – Sitno Gornje

Transektni put Gata – Trpošnjik - Kozik (Sv. Jure) - Studenac – Gata

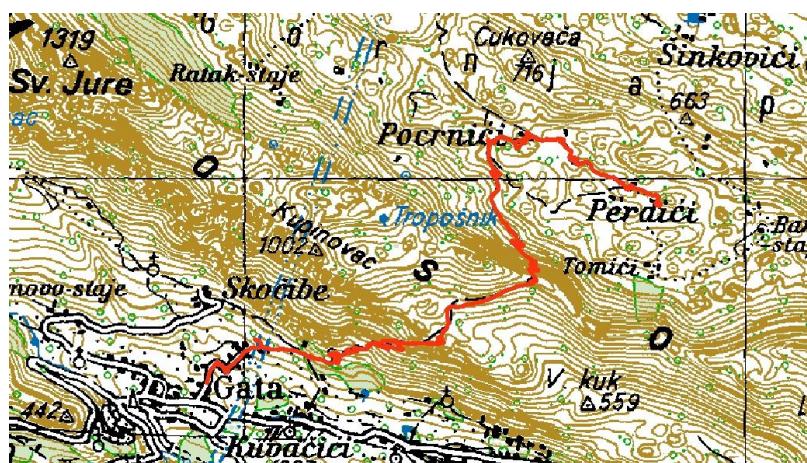

Transektni put Sitno Gornje – Dom – Ljuto kame – Veliki Kabal – Vickov Stup – Dom – Sitno

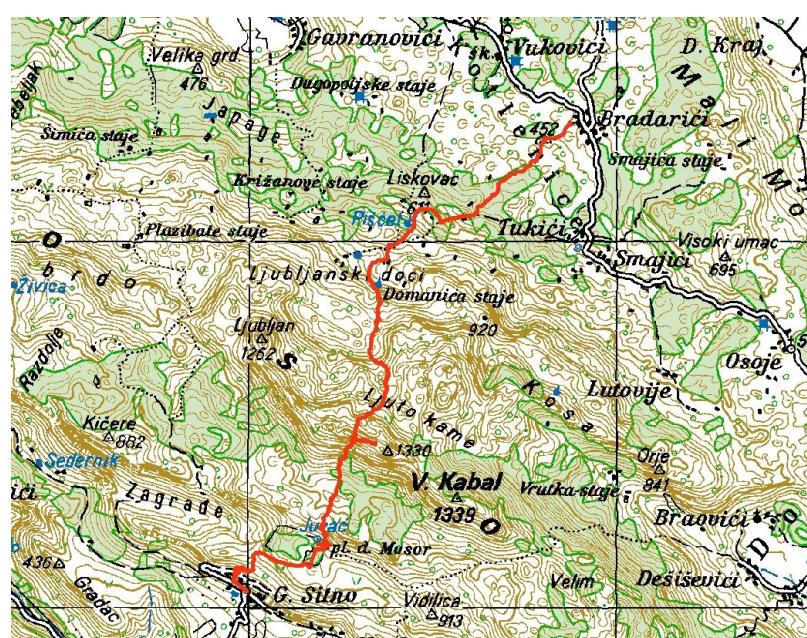
Gornje

Transek Vilar – Sv. Jure (Perun)

Transek Gata – Dolac

Transek Vranjača – Vickov stup – Dom – Sitno Gornje

Istraživanje se provodilo u svim vremenskim uvjetima osim za vrijeme obilnih oborina (jaka kiša i snijeg) te za izrazito hladna vremena.

Tijekom istraživanja niti jedna životinja nije ozlijedena ni usmrćena te su sva opažanja rađena na živim jedinkama. Izuzetak su jedinke pronađene pregažene na cestama ili već ranije usmrćene. Ukoliko je bilo potrebno, jedinke su hvatane rukom, omčom ili hvataljkama, te su nakon identifikacije puštene na mjestu nalaza.

- Determinacija

Determinacija vrsta je obavljena pomoću ključa za determinaciju (Arnold i Burton 2002) i prema višegodišnjem iskustvu stečenom prethodnim terenskim radom. Za svaku opaženu vrstu na nekoj lokaciji zabilježena su geografske koordinate (GPS uređajem), nadmorska visina (GPS uređajem), ekspozicija, nadnevak, vremenski uvjeti nalaza i napomena. Vodozemci i gmazovi navedeni su prema sistematici Zug i sur. (2001), s time da su se izmjenili neki nazivi rodova i vrsta prema najnovijim taksonomskim i filogeografskim radovima (Arnold i sur. 2007, Schärtti i Utiger 2001, Böhme i sur. 2006). Hrvatski nazivi vrsta preuzeti su iz Crvenog popisa ugroženih biljaka i životinja Hrvatske (Marković /ur./ 2004), te iz Crvene knjige vodozemaca i gmazova Hrvatske (Tvrtković /ur./ 2006).

- Karte rasprostranjenosti

Prikupljeni podaci obrađeni su računalnim programom Arc Info GIS 9.2. Na taj način je za svaku vrstu napravljena karta rasprostranjenosti.

POPIS UTVRĐENIH VRSTA S DODATNIM INFORMACIJAMA

Na temelju literaturnih podataka i podataka sakupljenih tijekom istraživanja na području Mosora uključujući i granično područje rijeku Cetinu do sada je zabilježeno osam (8) vrsta vodozemaca, dvije (2) vrste kornjača, deset (10) vrsta guštera i jedanaest (11) vrsta zmija; ukupno 31 vrsta vodozemaca i gmazova što predstavlja 51% herpetofaune Hrvatske.

Herpetofauna Mosora i njezin status

Vrsta	Zaštićena (hrvatsko zakonodavstvo)	Ugrožena (na Crvenom popisu ili u knjizi)	NATURA 2000 (Direktiva o staništima)	Bernska konvencija	Endemska / Relikt
<i>Proteus anginus</i>	SZ	+	II,IV	II	+/-
<i>Salamandra salamandra</i>	Z			III	
<i>Bombina variegata</i>	SZ	+	II,IV	II	+/-
<i>Bufo bufo</i>	Z			III	
<i>Bufo viridis</i>	SZ		IV	II	
<i>Hyla arborea</i>	SZ	+	IV	II	
<i>Pelophylax ridibundus</i>	Z		V	III	
<i>Rana dalmatina</i>	SZ		IV	II	
<i>Emys orbicularis</i>	SZ	+	II,IV	II	
<i>Testudo hermanni</i>	SZ	+	II,IV	II	
<i>Pseudopus apodus</i>	SZ		IV	II	
<i>Hemidactylus turcicus</i>	SZ			III	
<i>Algyroides nigropunctatus</i>	SZ		IV	II	-/+
<i>Dalmatolacerta oxcephala</i>	SZ			III	
<i>Dinarolacerta mosorensis</i>	SZ	+		III	+/-
<i>Lacerta bilineata</i>	SZ	+	IV	III	
<i>Lacerta trilineata</i>	SZ		IV	II	
<i>Podarcis melisellensis</i>	SZ		IV	II	+/-
<i>Podarcis muralis</i>	Z		IV	II	
<i>Podarcis sicula</i>	Z		IV	II	
<i>Coronella austriaca</i>	SZ		IV	II	
<i>Elaphe quatuorlineata</i>	SZ		II,IV	II	
<i>Hierophis gemonensis</i>	SZ			II	
<i>Malpolon insignitus</i>	SZ			III	
<i>Natrix natrix</i>	Z			III	
<i>Natrix tessellata</i>	SZ	+	IV	II	
<i>Platyceps najadum</i>	SZ		IV	II	
<i>Telescopus fallax</i>	SZ		IV	II	

<i>Zamenis longissimus</i>	SZ		IV	II	
<i>Zamenis situla</i>	SZ	+	II,IV	II	
<i>Vipera ammodytes</i>	Z		IV	II	

SZ – strogo zaštićena vrsta, Z – zaštićena vrsta

***Proteus anguinus* (Laurenti, 1768) – čovječja ribica**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Amphibia (vodozemci) RED: Urodela (repaši) PORODICA: Proteidae (glavašice) ROD: <i>Proteus</i> (čovječje ribice) VRSTA: <i>Proteus anguinus</i> (Laurenti, 1768) – čovječja ribica		
---	--	--

IZGLED: odrasle jedinke narastu obično od 20-25cm dužine (uključujući rep), a rjeđe do 35cm. Ova vrsta se ne može zamijeniti ni sa jednom drugom vrstom. To je veliki voden vodozemac koji je uvijek blijed sa velikim čupercima narančasto-ružičastih škrga koje zadržava cijeli život. Tijelo mu je dugo, vitko i cilindrično, a rep je spljošten sa strana. Udovi su mu mali, sa tri prsta na prednjim udovima i dva prsta na stražnjim udovima. Oči su vrlo male i smještene ispod kože tako da su samo osjetljive na svjetlo i tamu. Obično su bjelkasti, a ponekad i sivkasti, ružičasti ili žućkasti sa slabim mrljama posebno kod mladih jedinki. Na svijetlu dobivaju tamnu boju.

STANIŠTE: žive isključivo u podzemnim rijekama i špiljskim jezerima. Mogu se naći kako duboko pod zemljom tako i na ulazima u špilje. Najčešće ih nalazimo u vodi sa temperaturom od 5-15°C. Jake bujice ih ponekad izbace iz podzemlja. Kad ih uznenimirimo skrivaju se u sediment dna.

PREHRANA: sastoji se od vodenih beskralješnjaka posebno ličinki kukaca i rakova koje love detektirajući pomake vodenih masa ili kemijske signale koje odašilje plijen. Ova vrsta može dugo vremena preživjeti bez hrane (Rađa, 1980).

RAZMNOŽAVANJE: mužjaci brane svoj teritorij naguravajući ili grizući uljeze. Tijekom udvaranja mužjaci mašu repovima te odlažu spermatofore koji ženke uvlače u tijelo i nakon oplodnje polažu do 70 jaja u periodu od nekoliko tjedana. Jaja odlažu na stijene te tijekom nekoliko mjeseci ženke na njih paze. Iz jaja izlaze mladi dužine oko 2cm. Međutim, ponekad ženke zadržavaju jaja u svom tijelu te produciraju samo dva mlađa dužine od 12cm. Jaja polažu kad je temperatura vode veća od 15°C a kad je temperatura niža legu žive mlade. Kako je u prirodi temperatura vode uvijek ispod 15°C uvijek su živorodne osim u zatočeništvu kad polažu jaja. Mlade jedinke imaju razvijene oči koje ubrzo zakržljaju. Jedinkama treba oko 7 godina da postignu spolnu zrelost.

NALAZI NA MOSORU: na području planine Mosora do sada je zabilježena samo u Đuderinoj jami (Rađa 1980). Ovaj nalaz tijekom terenskog istraživanja nije bio moguće potvrditi zbog neposjedovanja opreme i nepoznavanja speleoloških vještina.

Tablica 1. Pregled nalazišta za vrstu *Proteus anguinus*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
-	-	-	-	-	-	-	-

***Salamandra salamandra* (Linnaeus, 1758) – pjegavi daždevnjak**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Amphibia (vodozemci) RED: Urodela (repaši) PORODICA: Salamandridae (daždevnjaci) ROD: Salamandra (daždevnjaci) VRSTA: <i>Salamandra salamandra</i> (Linnaeus, 1758) – pjegavi daždevnjak		
--	--	--

IZGLEĐ: odrasle jedinke obično su manje od 20cm (uključujući rep), ali mogu narasti i do 25cm. Lako se prepoznaju i ne mogu se zamijeniti ni sa jednom drugom vrstom. To su velike, robusne, kratkorepe životinje sa velikim podušnim žlijezdama. Leđa su crna sa žutim, narančastim ili crvenkastim uzorkom. Ovaj karakteristični uzorak prisutan je čak i u mlađih jedinki. Trbuš je cijeli taman ili umrljan. Ovakva obojanost služi kao upozorenje predatorima da nije jestiv.

STANIŠTE: najčešće ga nalazimo u hladnim, vlažnim, listopadnim šumama; posebno na njihovim rubovima, a nešto rjeđe dolazi i u crnogoričnim šumama. Možemo ga naći i u mediteranskim šumama, šikari, po livadama, stjenovitim područjima i šumskim jezerima do 2500m nadmorske visine (najčešće do 800m). Rijetko ga nalazimo daleko od vode te je to terestrička životinja vlažnih staništa pa je čest ispod trulih panjeva i stijena. Na velikim nadmorskim visinama nalazimo ga u vodi. Izrazito je noćna životinja te je često aktivna poslije kiše. Vrlo se sporo kreće te ne prelazi velike udaljenosti. Sporost u kretanju omogućava mu izostanak predavatora jer zbog sekreta koji luče podušne žlijezde nije jestiv.

PREHRANA: crvolike životinje, puževi golači, račići,...

RAZMNOŽAVANJE: pari se u proljeće ili ljeti a 6-8 mjeseci nakon parenja ženka polaže 8-70 ličinki dužine 2,5-3,5cm u hladnu, čistu, tekuću vodu ili pak u vodu na rubovima bara, lokvi i jezera. Ponekad ličinke možemo naći i u zakorovljenoj vodi. Ličinke žive na dnu gdje prezimaju i metamorfoziraju do dužine od 4-6,5cm. Mlade jedinke u razvoju se hrane čak i jajima i ličinkama vlastite vrste reducirajući na taj način broj potomaka. Spolnu zrelost postižu od 2-4 godine.

NALAZI NA MOSORU: istraživanjem na terenu najčešće se nalaze njegove ličinke u malobrojnim lokvama na području Mosora, a samo rijetko se nalaze odrasle jedinke i to nakon kiša i u sezoni razmnožavanja. Distribucija ove vrste očito ovisi o prisutnosti vodenog medija koji mu je potreban kod razmnožavanja. Iako seugo zna za prisutnost ove vrste na području planine Mosora (Kolombatović 1886. ga bilježi na području Tugara) preciznih podataka o mjestima nalaza nema u starijoj literaturi nego tek u novijim istraživanjima (Mekinić osobni nalazi). Tijekom istraživanja potvrđen je nalaza na jednom već poznatom lokalitetu te je utvrđeno prisustvo ove vrste na još dva nova lokaliteta.

Tablica 2. Pregled nalazišta za vrstu *Salamandra salamandra*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Dom (lokva)	43°31'19.1"	16°37'05.3"	835	J	Nedjelja 29.10.2006.	sunčano	2 juv.
Dom (voda)	43°31'17.2"	16°37'21.3"	880	J	Nedjelja 29.10.2006.	sunčano	3 juv.
Dom (izvor Novak)	43°31'22.3"	16°37'08.1"	862	JZ	Nedjelja 29.10.2006.	sunčano	3 juv.
Dolac	43°29'04.6"	16°44'51.2"	579	J	Četvrtak 04.01.2007.	oblačno-hladno	11 juv. - uginuli
Sitno Gornje	43°31'10.8"	16°36'32.4"	709	JZ	Nedjelja	sunčano-	adult

					04.03.2007.	nakon kiše	
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Subota 12.05.2007.	sunčano-toplo	2 skoro adult i juv.
Dom (izvor Novak)	43°31'22.3"	16°37'08.1"	862	JZ	Subota 22.12.2007.	sunčano	3 juv.
Dom (lokva)	43°31'19.1"	16°37'05.3"	835	J	Ponedjeljak 31.12.2007.	sunčano	5 juv.
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Četvrtak 28.02.2008.	poluoblačno-toplo	5 juv.
Gata	43°27'59.5"	16°42'20.7"	292	J	Nedjelja 17.08.2008.	oblačno	adult
Dubrava (Sv. Arnir-potok)	43°29'25.5"	16°39'27.8"	436	J	Nedjelja 21.03.2010.	oblačno	6 juv.
Dom (lokva)	43°31'19.1"	16°37'05.3"	835	J	Subota 10.04.2010.	sunčano	5 juv.
Dom (voda)	43°31'17.2"	16°37'21.3"	880	J	Subota 10.04.2010.	sunčano	1 juv.
Dom (lokva)	43°31'19.1"	16°37'05.3"	835	J	Nedjelja 03.10.2010.	sunčano-toplo	7:40, 15 juv.
Dom (lokva)	43°31'19.1"	16°37'05.3"	835	J	Nedjelja 03.10.2010.	sunčano-toplo	7:40, 1 adult-potok ispod
Dolac	43°28'54.2"	16°45'05.7"	563	J	Subota 09.10.2010.	sunčano	Perdijići, Velika kamenica, 11:10, skoro adult

***Bombina variegata* (Linnaeus, 1758) – žuti mukač**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Amphibia (vodozemci) RED: Anura (bezrepci) PORODICA: Discoglossidae (mukači) ROD: Bombina (mukači) VRSTA: <i>Bombina variegata</i> (Linnaeus, 1758) - žuti mukač	
---	--

IZGLED: odrasle jedinke su obično manje od 5cm. To je mala, bradavičasta vodena žaba plosnatog tijela i okrugle, srolike ili trokutaste zjenice. Trbuš joj je svjetlo obojan; obično žut ili narančast sa plavo-sivim ili crnim uzorcima. Leđa su joj siva, smeđa, žučkasta ili maslinasta sa izraženim bradavicama. Nema zvučnu kesicu, ali se glasa zborno ispuštajući «poop,...poop...poop» i to i po danu i po noći, ali se najčešće čuje navečer kada ima obično 40 glasanja u minutu; ponekad 1-2 u sekundi.

STANIŠTE: to je životinja sunčanih, plitkih i topnih voda sa malo vegetacije pa je zbog toga nalazimo u malim barama, lokvama po poljima i šumama, plitkim rubovima rijeka, lokvama poslije kiše,... do 2100m nadmorske visine. Preferira brdovita i bregovita područja. Akvatična je vrsta i vrlo socijalna pa veliki broj jedinki može boraviti u maloj količini vode. Osim u vodi možemo je pronaći i ispod stijena i trulih panjeva a mlade jedinke i kilometar daleko od vode. U slučaju opasnosti zaranja na dno ili se ukopava u mulj. Ako ne uspije pobjeći izvrće se na leđa i pokazuje jarko obojani trbuš koji upozorava predatora da luči otrovni sekret koji ako dođe u kontakt sa sluznicom izaziva neugodnu bol. Aktivna je po danu, a i noću. Hibernira na kopnu.

PREHRANA: hrane se kukcima, puževima i crvolikim životnjama a plijen love na zemlji posebno noću i poslije kiše.

RAZMNOŽAVANJE: razmnožavaju se i do tri puta godišnje. Mužjaci spremni za parenje (posjeduju tamni svadbeni jastučić na unutrašnjoj strani podlaktice i na tri unutrašnja prsta) definiraju teritorije promjera 1m i više. Ženke polažu 120-170 jaja u grude od po 30 komada između trave i vodene vegetacije. Punoglavci se legu nakon 2-3 dana, a nakon 6-10 tjedana metamorfoziraju u male žabice 1-1,5cm duge. Spolno su zreli sa 1-2 godine.

NALAZI NA MOSORU: prisutnost ove vrste na području planine Mosora je vezana za lokalitete na kojima nalazimo lokve i nekadašnja pojila za stoku koje su na ovom području malobrojne, oskudne i sve više zarasle. Precizne podatke o mjestima nalaza imamo u novijim istraživanjima (Mekinić osobni nalazi). Istraživanjem je potvrđen nalaz ove vrste na već poznatim lokalitetima ali i na nekim novim.

Tablica 3. Pregled nalazišta za vrstu *Bombina variegata*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Dolac (Perdijići)	43°28'46.7"	16°45'01.5"	542	S	Subota 29.04.2000.	sunčano	-
Skočibe (Sv. Ivan – voda)	43°28'32.3"	16°41'51.1"	482	JZ	Nedjelja 29.04.2001.	sunčano	-
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Subota 19.05.2001.	sunčano	lokva
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Subota/Nedjelja 14./15.07.2001.	sunčano	lokva
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Petak/Subota 13./14.2005.	sunčano	lokva
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Petak 01.09.2006.	sunčano	lokva
Sv. Ivan	43°28'32.3"	16°41'51.1"	482	J	Petak 01.09.2006.	sunčano	lokva
Sv. Ivan	43°28'32.3"	16°41'51.1"	482	J	Subota 02.09.2006.	sunčano	lokva
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Subota 02.09.2006.	sunčano	lokva
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Utorak 06.03.2007.	sunčano-toplo	lokva
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Subota 12.05.2007.	sunčano-toplo	lokva
Sv. Ivan	43°28'32.3"	16°41'51.1"	482	J	Subota 07.07.2007.	sunčano-vruće	voda
Gornja Podstrana	43°29'20.2"	16°33'36.5"	83	JI	Nedjelja 23.09.2007.	sunčano-toplo	2 kaptaže «poviše groblja»
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Petak 04.07.2008.	sunčano-sparno	lokva
Gata	43°28'04.7"	16°42'24.2"	306	JI	Nedjelja 17.08.2008.	oblačno	«bara»
Studenac	43°29'06.5"	16°40'37.5"	633	JI	Subota 04.07.2009.	poluoblačno-vrlo toplo	-
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Subota 22.05.2010.	oblačno	5 adulta
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Petak 02.07.2010.	sunčano	lokva, 18:45, 4 adulta
Sv. Ivan	43°28'32.3"	16°41'51.1"	482	J	Subota 03.07.2010.	sunčano-vruće	lokva, 15:45, 1 adult
Dolac	43°28'46.7"	16°45'01.5"	542	JZ	Subota 09.10.2010.	sunčano	10:35, 2 mlade jedinke
Dolac	43°28'54.2"	16°45'05.7"	563	J	Subota 09.10.2010.	sunčano	Perdijići, Velika kamenica, 11:10, adult
Dolac	43°29'04.6"	16°44'51.2"	579	J	Subota 09.10.2010.	sunčano	Perdijići/Pocrnjići, 11:50, 2 adulta
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Subota 09.10.2010.	sunčano	14:35, 6 adulta, 3 mlade jedinke

Bufo bufo (Linnaeus, 1758) – smeđa krastača

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Amphibia (vodozemci) RED: Anura (bezrepcici) PORODICA: Bufonidae (krastave žabe) ROD: Bufo (krastače) VRSTA: <i>Bufo bufo</i> (Linnaeus, 1758) – smeđa krastača		
---	--	--

IZGLEĐ: odrasle jedinke su do 15cm dužine. Ženke su veće od mužjaka. To je najveća europska žaba, teške građe sa horizontalnom zjenicom, vrlo bradavičaste kože i izraženih podušnih žlijezda. Boje su obično smeđe, ali obojanost varira od pješčane do crvenkaste, tamnosmeđe ili ponekad maslinaste. Preferiraju biti jednolično obojane, ali mogu imati i tamnije pruge; posebno južne populacije. Trbuš je obično bjelkast ili siv često sa tamnim mramorastim šarama. Oči su zlatne ili bakrene boje. Nema vanjsku zvučnu kesicu, ali se ipak glasa i to noću. Glasanje nije vrlo jako, a zvuči poput grubog «qwark-qwark-qwark» i to 2-3 puta u sekundi. Za vrijeme parenja glasa se rijetko a glasanje je sporije.

STANIŠTE: dolazi do 2500m nadmorske visine te je široko rasprostranjena europska vrsta. Nalazimo je na suhim staništima. Obično je noćna životinja koja se skriva preko dana. U slučaju opasnosti skače, inače se kreće hodajući. Kad je predator uznenmiri zauzima pozu sa glavom prema dolje i stražnjim udovima prema gore. Može producirati i sekret koji je odvratan predatorima, ali neki poput bjelouške (*Natrix natrix*) su otporni na njega. Jaja i punoglavci su joj također odvratnog okusa.

PREHRANA: kukci, puževi, crvolike životinje, sitni kralježnjaci,...

RAZMNOŽAVANJE: migracija prema barama u kojima se razmnožavaju započinje u proljeće kada se veliki broj jedinki može vidjeti kako se kreće noću. Mužjaci obično stižu prvi i čekaju nekoliko tjedana ženke koje će položiti jaja. Često se bore za ženke umjesto da ih privlače glasanjem. Razmnožavanje koje se odvija tijekom ožujka i travnja je vrlo stresno te je velika stopa smrtnosti među sudionicima. Velike ženke polažu 3000-8000 jaja u lance debljine 5-10mm, a dužine i do 5m. Nakon 2-3 tjedna iz jaja izlaze punoglavci koji plivaju u gustom roju koji može biti i nekoliko metara dug. Mlade jedinke su vrlo male, 7-12mm duge, te su dnevne životinje prvih nekoliko mjeseci života. Spolnu zrelost postižu sa 3-7 godina.

NALAZI NA MOSORU: jedan od najvećih vodozemaca planine Mosora za kojega nalaz na ovome području (Omiš – ušće Cetine) nalazimo i u literaturi (Henle 1985), što potvrđuje i Mekinić (osobni nalazi). Ova vrsta se najčešće zapaža za vrijeme sezone parenja u blizini malobrojnih prikladnih lokvi pa mu distribucija na Mosoru vezana uz ovaj ograničavajući faktor. Tijekom istraživanja potvrđen je nalaza na dva već poznata lokaliteta te je utvrđeno prisustvo ove vrste na još dva nova lokaliteta.

Tablica 4. Pregled nalazišta za vrstu *Bufo bufo*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Subota 19.03.2005.	poluoblačno	lokva-adult i jaja
Dom (lokva)	43°31'19.1"	16°37'05.3"	835	J	Nedjelja 26.03.2006.	sunčano	-
Dom (lokva)	43°31'19.1"	16°37'05.3"	835	J	Subota 09.02.2008.	sunčano-burovito	2 mužjaka, 2 ženke i jaja
Dom (lokva)	43°31'19.1"	16°37'05.3"	835	J	Subota 23.02.2008.	sunčano-maglovito	mužjak, ženka i jaja

Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Četvrtak 28.02.2008.	poluoblačno -toplo	lokva- mužjak, ženka i jaja
Omiš	43°26'51.7"	16°41'37.6"	5	J	Nedjelja 08.03.2009.	noć-toplo	Priko-ženka
Srinjine	43°30'03.9"	16°35'04.9"	105	Z	24.02.2010.	sunčano	cesta uz potok Vilar- pregažena, ženka
Dom (lokva)	43°31'19.1"	16°37'05.3"	835	J	Subota 10.04.2010.	sunčano	jaja pred izlijeganjem
Dom (voda)	43°31'17.2"	16°37'21.3"	880	J	Subota 10.04.2010.	sunčano	cca 250 punoglavaca
Sv. Roko	43°28'05.5"	16°43'08.5"	422	J	Petak 02.07.2010.	sunčano	«Miloševa gostionica» - u kući, 19:00, 2 mlade jedinke
Radmanove mlinice	43°26'16.4"	16°45'27.5"	8	S	Subota 21.08.2010.	oblačno- poslije kiše	18:20, mlada jedinke

***Bufo viridis* (Laurenti, 1768) – zelena krastača**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Amphibia (vodozemci) RED: Anura (bezrepci) PORODICA: Bufonidae (krastave žabe) ROD: Bufo (krastače) VRSTA: <i>Bufo viridis</i> (Laurenti, 1768) – zelena krastača	
--	---

IZGLED: odrasle jedinke narastu maksimalno do 10cm, ali su obično manje. Ženke su veće od mužjaka. To su robustne žabe sa izraženom podušnom žlijezdom i horizontalnom zjenicom. Uspoređujući je sa srednjim krastačom (*Bufo bufo*) to je ipak elegantnija, vtipka, dužih udova, brža i okretnija žaba. Leđni uzorak je izrazito kontrastan; posebno u ženki. Uzorak je zelen sa tamnim rubovima. Položaj i veličina uzorka varira, ali neovisno o zemljopisnom položaju. Stražnji udovi su veći od prednjih. Mužjaci ispod brade imaju vanjsku zvučnu vrećicu. Glasaju se noću zborno i to na mjestima gdje se pare bilo da se radi o lokvama, pličinama među vodenim biljem,... Pjesma je visoko titravi «r-r-r-r» koji počinje tihom te traje desetak sekundi a tako se ponavlja do četiri puta u minuti. Pjesma joj se ne može zamijeniti sa pjesmom drugih žaba, ali se može zamijeniti sa pjesmom nekih kukaca kao što su mediteranski cvrčci. Uznemirena može producirati otrov tj. bijeli sekret karakterističnog mirisa.

STANIŠTE: u Europi obično naseljava nizinska područja iako može doći i do 2400m nadmorske visine. Vrlo je otporna na sušu i visoke temperature pa je nalazimo i u suhim i pjeskovitim staništima. Dolazi u svjetlim šumama, stjenovitim područjima, na obalnim dinama, poljoprivrednom zemljištu,... Često se viđa i oko ljudskih naselja i to u velikom broju. Ulazi u naselja i u njima lovi kukce oko ulične rasvjete. Često kopa rupe u rahlom tlu ili koristi rupe od drugih životinja ili se pak skriva ispod stijena. Spava zimski san. Noćna je životinja, ali može biti aktivna i danju posebno u proljeće.

PREHRANA: kukci, pauci, crvolike životinje, puževi,...

RAZMNOŽAVANJE: u sjevernoj Europi razmnožava se u kasno proljeće dok kod nas parenje počinje već u travnju. Traži plićake obrasle vegetacijom, seoske bare ili privremene lokve. Vrlo je tolerantna prema boćatoj i zagađenoj vodi. Mužjaci provode dugo vremena u lokvama gdje se pare dok ženke polože jaja i odlaze. Jaja polažu u dugim vrpčama od 2-4m u kojima su ista raspoređena u 2-4 reda. Vrpce se polažu oko vodenog bilja ili po dnu bare, a punoglavci izlaze kroz 3-6 dana. Mlade žabe su 1-1,7cm dužine, a zrelost postižu u 3 godini života.

NALAZI NA MOSORU: zelena krastača je rijetka vrsta na području Mosora, do sada zabilježena samo sa dva nalaza na dva relativno odvojena lokaliteta. Nalaz iz Omiša (Henle 1985) potvrđuje nalaz u blizini kampa u Omišu (Mekinić osobni nalazi) jer su lokaliteti dva nalaza relativno blizu jedan drugog. Kako ova vrsta za razmnožavanje treba male, plitke lokve zaostale poslije kiša u udubinama u tlu, očito joj propusni krški teren planine Mosora nije pogodno stanište. Za vrijeme istraživanja vrsta je zabilježena dva puta na dva relativno bliska lokaliteta.

Tablica 5. Pregled nalazišta za vrstu *Bufo viridis*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Gata	43°28'11.4"	16°41'19.7"	299	I	Nedjelja 17.08.2008.	oblačno	Vela Studena
Omiš	43°26'51.8"	16°41'37.9"	5	Z	Četvrtak 11.06.2009.	sunčano	Priko-pregažena
Omiš	43°26'30.9"	16°41'09.4"	9	J	19.11.2009.	oblačno	Ribnjak, južna padina Mosora-pregažena
Omiš	43°26'51.7"	16°41'37.6"	5	J	Nedjelja 08.08.2010.	noć-toplo	Priko, južna padina Mosora, 22:15

***Hyla arborea* (Linnaeus, 1758) – gatalinka**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Amphibia (vodozemci) RED: Anura (bezrepici) PORODICA: Hylidae (kreketuše) ROD: Hyla (prave gatalinke) VRSTA: <i>Hyla arborea</i> (Linnaeus, 1758) – gatalinka		
--	--	--

IZGLED: odrasle jedinke narastu maksimalno do 5cm, ali su obično manje. Ženke su veće od mužjaka. To je mala žaba, dugih nogu, glatkne kože sa karakterističnim diskolikim prijanjajućim jastučićima na vrhovima prstiju koji im pomažu u penjanju i zrnatim trbuhom. Obojanost varira; obično su jednolično svijetlo-zelene ali mogu varirati od žute do isprugano tamnosmeđe. Tamna pruga se proteže od oka preko bubenjica duž bokova prije kojih se grana nadolje i nagore. Ova pruga često ima rubove bijele ili žućkasto-bijele te je dobro izražena na udovima. Trbuš je bjelkast ili zelen, a obojanost se ne proteže i na grlo. Mužjaci imaju veliku izražajnu žućkastu ili smeđkastu zvučnu kesicu ispod brade koja kada je napuhana ima kuglast oblik. Tijekom sezone parenja, navečer ili noću, glasaju se kreštavim ponavljanjem «krak, krak, krak» oko 3-6 puta u sekundi. Glasanje koje se ponavlja u intervalima ubrzano je na početku dok prema kraju usporava. Jedinke dok se glasaju mogu biti na vegetaciji, u plitkoj vodi ili plutaju po površini. Tijekom pjevanja zvučna kesica im je napuhana, a između je ispuhvana. Zbor je vrlo bučan i može se čuti sa preko kilometar

udaljenosti za mirne noći, a zvuči poput pačjeg kvakanja. Izvan sezone parenja najčešće se glasaju iz vegetacije ili sa stabala, posebno u kasno ljeto ili za kišna vremena. Koža im luči sekret koji pomaže u odvraćanju predatora, ali koji može uzrokovati bol ako slučajno dođe u doticaj sa sluznicom.

STANIŠTE: ovo su prvenstveno noćne i sumračne životinje koje ponekad mogu biti aktivne i danju, posebno za vlažna i topla vremena kada se mogu i vidjeti kako sjede i sunčaju se. Često provode dan sjedeći na granama i stablima među vegetacijom. Obično traže vegetacijom bogata staništa te pokazuju afinitet prema grmlju i stablima, općenito područjima sa vegetacijom. Nalazimo ih i u vrtovima i u parkovima pa sve do 2300m nadmorske visine. Dolaze i visoko od tla i to do 10m visoko, ali su obično niže u vegetaciji, posebno mlade jedinke. Zna se da putuju i preko 12km godišnje. Hiberniraju na tlu među korijenjem, panjevima,...

PREHRANA: muhe, pauci, kornjaši, leptiri, glatkogusjenice,... Kao pomoć kod gutanja služe im prednji udovi.

RAZMNOŽAVANJE: razmnožavaju se od ožujka do lipnja u širokom rasponu staništa, prvenstveno mirnih voda sa dobrom izloženosti suncu i bogatom sub-akvatičnom vegetacijom, uključujući i planinske lokve te seoske bare. Ova žaba obično kreće na put prema mjestu gdje se razmnožava nakon kiše te se mužjaci na tom putu često glasaju, a kada dođu do vodenih masa postaju vrlo teritorijalni. Njihovo jako zvučno glasanje privlači potencijalne partnerice ali je skupo u pogledu energije koju troši u velikoj količini. Stoga mnogi mužjaci primjenjuju ekonomičniji pristup te se ne glasaju nego čekaju da drugi mužjaci privuku ženke. Ženke polažu 200-1400 jaja u hrpe koje ih sadrže 3-60 ili više. U toku noći može biti položeno više od 50 odvojenih hrpi. Jaja su obično zakačena za sub-akvatičnu vegetaciju a izlježu se nakon 2-3 tjedna. Mlade jedinke su oko 1-2cm dužine, a mužjaci su spolno zreli nakon 2 godine dok su ženke spolno zrele godinu iza njih.

NALAZI NA MOSORU: nalaz ove vrste se bilježi u graničnom području rijeke Cetine u okolini Omiša (Henle 1985). Istraživanjem na terenu ovaj nalaz se nije za sada potvrdio niti je utvrđena na nekom drugom lokalitetu na području Mosora.

Tablica 6. Pregled nalazišta za vrstu *Hyla arborea*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
-	-	-	-	-	-	-	-

Pelophylax ridibundus (Pallas, 1771) – velika zelena žaba

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Amphibia (vodozemci) RED: Anura (bezrepici) PORODICA: Ranidae (prave žabe) ROD: Rana (prave žabe) VRSTA: <i>Pelophylax ridibundus</i> (Pallas, 1771) – velika zelena žaba	
--	--

IZGLED: odrasle jedinke narastu oko 15cm; rjeđe do 18cm. Ovo je najveća europska žaba; velika je, robustna i ponekad bradavičasta. Zvučna kesica je siva i na kraju bedra je izmrljana bjelkasto ili sivo, rjeđe žućkasto. Stražnji udovi su dugi; istegnuti peta prelazi preko oka. Metatarzalni čvorici su mali i obično niski; oko 25-40% veličine prvog prsta. Ova vrsta je obično smeđa ili siva, često sa sivkastim ili žućkastim nijansama, a ponekad su neke jedinke

zelenih ili maslinastih leđa sa tamnim mrljama. Glasa se noću i danju, a najglasnija je tijekom sezone parenja dok se kontinuirano čuje ljeti. Ima jednu od najraznovrsnijih pjesmi od svih europskih vodozemaca te joj je širok raspon kreketanja i hihotanja sa čestim ponavljanjem «bre-ke-ke-ke-ke-kek», metalnog «pink-pink» te «croax-croax». Zbor često fluktuiru nejednako.

STANIŠTE: vrlo je društvena, dnevna i akvatična vrsta. Međutim, može biti aktivna i noću te pojedine životinje možemo nalaziti i daleko od vode; pogotovo na jugu. Na području svog rasprostiranja nalazimo je u svim tipovima vodenih staništa uključujući mala jezera, jarke i potoke kao i velike vodene mase poput jezera i rijeka. Često se sunča, ali je zbog svoje obojanosti vrlo neprimjetna sve dok ne čujemo zvuk «plop» kad skoči u vodu. Odmara se i na vodenom bilju a tada joj viri iz vode samo glava. Obično hibernira u vodi. Iz hibernacije izlazi kad temperatura vode dostigne 6-9°C a razmnožavanje počinje kad temperatura vode dostigne 15°C.

PREHRANA: kukci, mali kralježnjaci poput punoglavaca,...

RAZMNOŽAVANJE: na sjeveru se razmnožavaju u kasno proljeće a kod nas već u travnju i svibnju. Dominantni mužjaci zauzimaju teritorije od nekoliko četvornih metara vodene površine koje brane. Jedan od vidova definiranja i obrane teritorija je i lupanje nogama po vodenoj površini. Ženke polažu 16000 jaja u sezoni na način da ih polažu u gomile od po nekoliko stotina njih između vodene vegetacije blizu površine. Punoglavci izlaze kroz nekoliko tjedana te žive pojedinačno u dubokoj vodi među vegetacijom koja im služi kao zaklon. Ponekad i prezimljaju, a mlade žabe su oko 1,5-2,5cm dužine. Mužjaci zrelost postižu u 2 godini, a ženke u 3 godini života.

NALAZI NA MOSORU: podatak o prisutnosti ove vrste na istraživanom području nalazimo kod Henla (1985) na Cetini blizu Omiša te kod Mekinića (osobni nalazi). Ovaj najveći vodozemac područja planine Mosora svoj areal rasprostiranja uvjetuje prisutnošću malobrojnih prikladnih lokvi i drugih vodenih staništa potrebnih ovoj vrsti u sezoni razmnožavanja. Tijekom istraživanja vrsta je zabilježena samo jednom.

Tablica 7. Pregled nalazišta za vrstu *Pelophylax ridibundus*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Gata	43°27'58.4"	16°41'44.3"	276	JI	Petak 01.09.2006.	sunčano	Podgrac
Gata	43°27'58.4"	16°41'44.3"	276	JI	Subota 02.09.2006.	sunčano	Podgrac
Radmanove mlinice	43°26'21.1"	16°45'20.9"	8	S	Nedjelja 08.03.2009.	poluoblačno	-
Dolac (Perdijići)	43°28'46.7"	16°45'01.5"	542	JZ	Nedjelja 08.03.2009.	poluoblačno	Perdijići
Omiš	43°26'43.6"	16°41'31.1"	1	J	Srijeda 01.04.2009.	sunčano	Vrilo- 3 adult
Zakučac	43°27'29.0"	16°42'21.0"	5	J	Ponedjeljak 18.05.2009.	sunčano-vrlo toplo	-
Radmanove mlinice	43°26'14.7"	16°45'50.4"	9	S	Srijeda 15.07.2009.	sunčano- vruće	«Pejković»
Radmanove mlinice	43°26'14.4"	16°45'34.3"	8	S	Nedjelja 22.08.2010.	sunčano	16:00, mlada jedinka

***Rana dalmatina* (Fitzinger in Bonaparte, 1838) – šumska žaba**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Amphibia (vodozemci) RED: Anura (bezrepci) PORODICA: Ranidae (prave žabe) ROD: Rana (prave žabe) VRSTA: <i>Rana dalmatina</i> (Fitzinger in Bonaparte, 1838) – šumska žaba		
---	--	--

IZGLED: odrasle jedinke narastu maksimalno do 9cm dužine, ali obično su manje. Ženke su veće od mužjaka. To je elegantna žaba dugih stražnjih udova; peta u odraslih jedinki često znatno prelazi preko vrha njuške. Dorzolateralni žljebovi su dobro odvojeni, njuška je oštra, bubnjić je velik i blizu oka (udaljenost među njima je manja nego što je promjer bubnjića) a trbuš je svijetao. Tamne životinje mogu imati grlo tamno isprugano sa strana ali uvijek sa širokim svjetlim središnjim područjem. Metatarzalni čvorici su veliki. Obojanost nije varijabilna i dosta je kontrastna. Obično su žućkaste do ružičasto-smeđe (poput boje otpalog lišća) ali mogu potamniti. Blijeda središnja pruga može biti prisutna, a na leđima nalazimo tamnu ispruganost ili \wedge -uzorak između ramena. Povremeno nalazimo nekoliko crnih jantarnih mrlja, posebno na dorzolateralnim žljebovima. Udovi su vidljivo isprugani. Bokovi su obično bez uzorka a prepone su često sumporne žute. Svadbeni jastučići su sivkasti. Glasa se tihim brzim «quar-quar-quar-quar-quar» (oko 4-6 glasanja u sekundi) koji postupno pojačava. U sezoni parenja glasa se sporadično ispod vode, ali isto tako može se glasati zborno, čak i danju, sjedeći u plićacima ili plutajući po površini vode.

STANIŠTE: obično je nalazimo u svjetlim prostranim šumama sa ili bez travnate vegetacije gdje se svojom obojanošću dobro uklapa u okoliš. U srednjoj Europi česta je u šumama hrasta, ali i u drugim šumskim zajednicama kao i u guštarama te na livadama. Najčešće zauzima vlažna staništa, ali izvan zone parenja možemo je naći i u suhim dijelovima šume. Dolazi do 1700m nadmorske visine. Životinja je sumraka i noći, ali se može vidjeti i tijekom dana. Vrlo je pokretna žaba, sposobna praviti vrlo duge skokove. Iako loš plivač kad je ugrožena skače u vodu,. Hibernira na kopnu, a samo ponekad u vodi.

PREHRANA: kukci,...

RAZMNOŽAVANJE: razmnožava se u mirnim lokvama često u/ili blizu šuma gdje obitava. U južnim područjima njenoga areala mjesta razmnožavanja su širokog spektra te uključuju potoke, jarke ili lokve koje mogu biti vrlo plitke. Rano se razmnožava, već u ožujku i travnju. Pari se u vodi i to samo noću. Polaže hrpe koje sadrže 450-1800 jaja dublje između grančica i stabala tako da nalikuju kao da su nabodena na njih. Hrpe poslije isplivaju na površinu gdje ih često prekriju zelene alge. Iz jaja se nakon 3 tjedna razvijaju punoglavci dužine 1-2cm. Punoglavci koji znaju biti dužine do 6cm jedni su od najvećih punoglavaca kod žaba u Europi. Spolnu zrelost postižu u 2 ili 3 godini a žive i do 10 godina.

NALAZI NA MOSORU: šumska žaba je rijetka vrsta na području Mosora. Do sada su zabilježena samo dva nalaza na dva relativno odvojena lokaliteta (Mekinić osobni nalazi). Za vrijeme istraživanja vrsta nije zabilježena.

Tablica 8. Pregled nalazišta za vrstu *Rana dalmatina*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Radmanove mlinice	43°26'15.8"	16°45'43.6"	7	S	Subota 08.08.2009.	sunčano	«Pejković»
Gata	43°28'06.3"	16°42'43.0"	308	J	Srijeda 09.09.2009.	oblačno	-

***Emys orbicularis* (Linnaeus, 1758) - barska kornjača**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Chelonia (kornjače) RED: Cryptodira (krijovratke) PORODICA: Testudinidae (kopnene kornjače) PODPORODICA: Emynidae (slatkvodne kornjače) ROD: Emys (barske kornjače) VRSTA: <i>Emys orbicularis</i> (Linnaeus, 1758) – barska kornjača	
--	--

IZGLED: leđni oklop je u odraslih jedinki obično oko 20cm dužine, ali povremeno i do 30cm. Boje su crne, crnaste ili smeđe najčešće sa uzorkom od svijetlih, često žutih linija. Trbušni oklop je žut sa crnim nijansama. Mužjaci za razliku od ženki imaju deblji rep sa kloakom bliže vrhu i sa savijenom pandžom.

STANIŠTE: najčešće je nalazimo u mirnim i sporim tekućicama sa dobro razvijenim vodenim biljem. To je vrsta koja dolazi daleko na sjever i ide do 1400m nadmorske visine. Obično je vidimo kako se izležava na stijenama ili po rubovima vodenih masa a tada joj iz vode viri samo glava i vrat. Ovo je vrlo plaha životinja koja kad je uznemirena brzo zaranja pod vodu. Odrasle jedinke hiberniraju u mulju na dnu vodene mase dok mlade jedinke obično hiberniraju na mjestima izlijeganja.

PREHRANA: hrani se ispod vodene površine loveći beskralješnjake i vodozemce uključujući punoglavce, ribu i biljke.

RAZMNOŽAVANJE: u sezoni parenja (travanj) ispuštaju kratke pijuke. Ženka u svibnju polaže 3-18 jaja kožaste ljske dimenzija 30-40mm x 18-20mm u rupe koje sama kopa. Mjesto gdje polaže jaja nalazi se podalje od vode te je obavezno osušeno. Pogodno mjesto može imati gniazda od nekoliko ženki. Iz jaja mladi izlaze obično nakon 2-4 mjeseca sa dimenzijama oklopa od 2-2,5cm. Mužjaci sazrijevaju od 6-13 godine, a ženke od 18-20 godine života kad im oklop dosegne 12cm. Ova vrsta živi 30-40 godina. U sjevernim područjima se razmnožavaju svako 4-5 godina jer im za uspješno razmnožavanje trebaju vruća ljeta.

NALAZI NA MOSORU: prisutstvo barske kornjače na istraživanom području se temelji na opažanju iz okolice Omiša (Henle 1985, Mekinić osobni nalazi) te pronalasku leđnog dijela oklopa ove vrste na oko 2km od Omiša na području rijeke Cetine (Schmidtler 1999). Istraživanjem je potvrđeno njen prisustvo na ovom području ali isključivo uz vodeno stanište rijeke Cetine(Mekinić osobni nalazi). Istraživanjem ova vrsta nije pronađena isključivo zbog nedostatnog istraživačkog napora.

Tablica 9. Pregled nalazišta za vrstu *Emys orbicularis*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Kaštil Slanica	43°26'37.8"	16°44'19.2"	4	J	Subota 18.04.2009.	sučano- vruće	-

***Testudo hermanni* Gmelin, 1789 – kopnena kornjača**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Chelonia (kornjače) RED: Cryptodira (krijevratke) PORODICA: Testudinidae (kopnene kornjače) PODPORODICA: Testudininae (prave kornjače) ROD: <i>Testudo</i> (kopnene kornjače) VRSTA: <i>Testudo hermanni</i> (Gmelin, 1789) – kopnena kornjača	
---	--

IZGLEĐ: odrasle jedinke imaju oklop duljine do 20cm. Mužjaci su manji od ženki. Leđni oklop im je najčešće namreškan, žućkaste, narančaste, smeđkaste ili zelenkaste boje a često i tamno pigmentiran. Ova vrsta se razlikuje se od ostalih europskih kornjača po sljedećoj kombinaciji ljski: široke ljske povrh repa su u obliku dvije suprakaudalne ploče (kod grčke čančare su u obliku jedne ploče). Ljske površe udova su najčešće vrlo grube. Često joj postoje varijacije u boji i obliku. Stare životinje mogu biti vrlo tamne i neugledne, kvrgave pojavnosti.

STANIŠTE: vrsta je ograničena na područja sa vrućim ljetima. Nalazimo je u različitim staništima poput kultiviranih područja, šikarom obraslih brežuljaka, prozračnim šumama, područjima stabilnih dina, bujnih livada, odlagališta smeća,... sve do 600m nadmorske visine, a u južnim područjima i do 1500m. Mužjaci imaju teritorij i do 2 hektara površine, a ženke polovicu od toga. U bogatim staništima ima i do 10 jedinki po hektaru. Hibernira od listopada do ožujka ovisno o klimatskim uvjetima. Ugrožena je vrsta jer je popularna je kao kućni ljubimac po vrtovima.

PREHRANA: hrani se većinom mahunastim biljem poput divljeg graška, vučjeg boba, graha,... ali uzimaju i glavočike, usnače, trave te voće.

RAZMNOŽAVANJE: kopulacija može trajati i 1-2 sata, a mužjak se služi rožnatim vrhom repa da bi stimulirao kloaku ženke. Ženka u lipnju polaže jedno ili dva legla sa 3-12 jaja dimenzija 30-45mm x 20-30mm. Mladi se legu poslije 2-3 mjeseca, a oklop im je dimenzija oko 3,5cm. Mužjaci zrelost postižu u 8-12 godini života kad im je oklop od 12-13cm, a ženke u 11-13 godini kad im je oklop oko 15cm dužine.

NALAZI NA MOSORU: kopnena kornjača je široko rasprostranjena vrsta duž jadranske obale a na području planine Mosora do sada su zabilježena dva nalaza (Mekinić osobni nalazi), međusobno dosta udaljena. Kako je ova vrsta česta kao kućni ljubimac po vrtovima, tako se sa sigurnošću ne može reći je li ovo njeno prirodno stanište ili je unesena na ovo područje kao alohtonu vrstu koja je pobjegla iz zatočeništva. Tijekom istraživanja vrsta nije zabilježena.

Tablica 10. Pregled nalazišta za vrstu *Testudo hermanni*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Gata	43°27'58.3"	16°42'15.4"	285	J	Nedjelja 17.08.2008.	oblačno	-
Omiš	43°26'43.2"	16°41'28.1"	8	J	Ponedjeljak 03.08.2009.	sunčano-vruće	adult - pregažena

***Pseudopus apodus* (Pallas, 1775) – blavor**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljuškaši) RED: Lacertilia (gušteri) PODRED: Anguimorpha (puzaši) PORODICA: Anguidae (sljepići) ROD: Pseudopus (blavori) VRSTA: <i>Pseudopus apodus</i> (Pallas, 1775) - blavor	
---	--

IZGLED: odrasle jedinke narastu su do 140cm dužine. Cjeloviti rep iznosi do 1,5 dužine tijela. To je masivan gušter zmijolikog izgleda koji se od ostalih guštera razlikuje baš po tome što nema noge. Međutim, mnoge jedinke imaju malene ostatke zakržljalih nogu sa svake strane crijevnog otvora. Odrasle jedinke su što se obojanosti tiče jednolično žuto-smeđe ili tamno-smeđe dok su mladi sivi sa tamnim mrljama (tek u 3. godini poprimaju boju odraslih). Rep mogu odbaciti, a regeneracija teče sporo te obično nastaje batrljak.

STANIŠTE: obično ga nalazimo u suhim staništima. Čest je na stjenovitim padinama sa vegetacijom, u osunčanim šumama, suhim kamenitim zidovima,.. Možemo ga pronaći i u kultiviranim područjima te u blizini ljudskih nastambi. Dnevna je životinja, ali izbjegava vrući dio dana pogotovo za topla vremena. Povremeno je aktivan u sumrak, a često i poslije kiše. Vrlo je brz, ali mu nedostaje izdržljivosti. Dobar je plivač.

PREHRANA: hrani se velikim beskralješnjacima posebno puževima koje drobi cijele, člankonoćima uključujući kornjaše, skakovce i druge kukce. Povremeno su mu plijen i mali miševi, gušteri, rovke,...

RAZMNOŽAVANJE: ženka polaže u lipnju i srpnju ispod gustog grmlja i pod lišće 6-10 jaja dimenzija 40mm x 20mm, a mladi se legu 10-12cm dugi. U zatočeništvu doživi i do 50 godina.

NALAZI NA MOSORU: prema podacima iz literature ova vrsta je zabilježena na graničnom području istočnog dijela Mosora na području kanjona Cetine u okolini Zadvarja (Schmidtler 1999). Mekinić (osobni nalazi) je ove nalaze potvrdio tako da je utvrđeno da blavor zauzima staništa južnih ekspozicija planine Mosora. Istraživanjem je utvrđen još jedan lokalitet na kojem ova vrsta obitava.

Tablica 11. Pregled nalazišta za vrstu *Pseudopus apodus*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Gata	43°28'08.0"	160°42'50.5"	375	J	Subota 07.06.2003.	sunčano-vruće	Sv. Roko
Duće	43°27'14.4"	160°38'37.9"	285	J	Petak 29.04.2005.	sunčano	-
Kraljevac	43°25'30.4"	160°53'30.3"	120	J	Nedjelja 24.05.2009.	sunčano-vruće	-
Podgrađe	43°26'05.3"	160°51'53.6"	127	J	Nedjelja 13.06.2010.	sunčano	11:40, pregažen

***Hemidactylus turcicus* (Linnaeus, 1758) - kućni macaklin**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljskaši) RED: Lacertilia (gušteri) PODRED: Geckones (macaklini) PORODICA: Geckonidae (macaklini) ROD: Hemidactylus (poluprstasti macaklini) VRSTA: <i>Hemidactylus turcicus</i> (Linnaeus, 1758) - kućni macaklin	
---	--

IZGLED: obično su do 10cm dužine, ali poneka mogu biti i veći. Prilično je skladno građen macaklin sa širokim prijanjajućim jastučićima na prstima. Često je bliјed i prozirno ružičast ili pak žućkast, vrlo rijetko taman. Leđa su mu najčešće puna čvorića. U različitim socijalnim situacijama različito se glasa.

STANIŠTE: dolazi u toplim obalnim područjima, a u unutrašnjost ulazi slijedeći riječne doline. Nalazimo ga najčešće do 300m nadmorske visine na suhim kamenim zidovima, liticama, po špiljama, skrovištima, između listova agave, po kućama (kako u malim tako i u velikim naseljima),... Možemo ga naći i kako se sunča tijekom dana.

PREHRANA: hrani se kukcima koje privlači svjetlost. Većinom je životinja sumraka i noći, ali ponekad je aktivan i u toku dana u hladnijem dijelu godine. Vrlo je brz i pokretan, dobar penjač iako ga nalazimo i po tlu.

RAZMNOŽAVANJE: u vrijeme parenja mužjaci postaju teritorijalni te se često glassaju i bore. Ženka polaže 1-2 jaja godišnje dimenzija 9-12mm x 8-10mm ispod stijena, u pukotine, ispod vegetacije koja truli ili u rupe u tlu koje kopa. Nakon 6-12 tjedana legu se mladi 4-5cm dugi koji su zreli sa 6 mjeseci. U zatočeništvu žive i do 7 godina.

NALAZI NA MOSORU: ova vrsta je na području Mosora zabilježena samo na području ljudskih naselja i u vijek na južnim eksponicijama (Mekinić osobni nalazi). Tijekom istraživanja potvrđeni su već poznati lokaliteti nalaza ali su utvrđeni i neki novi (nalaz od 08.10.2010.-daleko od ljudskih nastambi).

Tablica 12. Pregled nalazišta za vrstu *Hemidactylus turcicus*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Sv. Roko	43°28'05.5"	16°43'08.5"	422	J	Četvrtak 11.10.2001.	sunčano	u kući
Sv. Roko	43°28'05.5"	16°43'08.5"	422	J	Subota 26.07.2003.	sunčano-vruće	u kući-jaja
Sv. Roko	43°28'05.5"	16°43'08.5"	422	J	Utorak 22.06.2004.	sunčano-vruće	u kući
Podgrađe	43°26'11.2"	16°52'04.6"	278	JZ	Subota 07.07.2007.	noć-toplo	-
Sv. Roko	43°28'05.5"	16°43'08.5"	422	J	Četvrtak 08.11.2007.	sunčano-toplo	u kući
Sv. Roko	43°28'05.5"	16°43'08.5"	422	J	Utorak 26.02.2008.	oblačno-vrlo toplo	u kući-2 adulta
Omiš	43°26'49.6"	16°41'18.4"	5	Z	Subota 18.04.2009.	noć-vruće	Priko
Omiš (Priko, južna padina Mosora)	43°26'49.6"	16°41'18.4"	5	u objektu	Petak 12.03.2010.	noć-toplo	-
Omiš (Priko, južna padina Mosora)	43°26'49.6"	16°41'18.4"	5	Z	Srijeda 28.04.2010.	sunčano	pregažen
Sv. Roko	43°28'05.5"	16°43'08.5"	422	J	Petak 02.07.2010.	sunčano	«Miloševa gostionica» -

Omiš	43°26'49.6"	16°41'18.4"	5	u objektu	Utork 03.08.2010.	noć-toplo	u kući, 19:00 Prika, južna padina Mosora, 22:30
Vilar/Sv.Jure(Perun)	43°30'13.0"	16°34'24.6"	308	S	Petak 08.10.2010.	sunčano-toplo	11:10, juv.

***Algyroides nigropunctatus* (Dumeril i Bibron, 1839) - mrki gušter**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljuskaši) RED: Lacertilia (gušteri) PODRED: Scincomorpha (rovaši) PORODICA: Lacertidae (gušterice) ROD: Algyroides (ljuskavi gušteri) VRSTA: <i>Algyroides nigropunctatus</i> (Duméril & Bibron, 1839) - mrki gušter	
---	--

IZGLED: odrasle jedinke narastu do 7cm dužine (dužina bez repa koji je obično dvostruko duži od tijela). Ženke su manje od mužjaka. To su mali, tamni gušteri veličine i građe kao i ostali naši zidni gušteri samo što se od njih razlikuju po grubim ljsuskama na leđima te tamnoj obojenosti. Leđne ljsuske su velike, međutim kako idu prema kraju postaju sve manje. Boje su tamno-sivo-smeđe sa rasijanim tamnim mrljama. Odrasli mužjaci imaju intenzivno obojano plavo grlo i oči, a trbuš im je narančast do crven.

STANIŠTE: nalazimo ga u staništima širokog raspona, ali najčešće dolazi u otvorenim šumama, degradiranim šikarama, zidovima, maslinicama,... sve do 700m nadmorske visine a ponekad i do 1200m. Dobar je penjač kako po zidovima tako i po drveću. Preferira sjenovita i polu-sjenovita mjesta, a nije mu strano zaći ni u naselja. Dnevna je životinja, ali se skriva za vrućeg dijela dana. Hibernira u ruševinama.

PREHRANA: kukci,...

RAZMNOŽAVANJE: razmnožavanje počinje u travnju. Kopulacija kod ove vrste traje kratko, oko 40 sekundi, ali mužjak drži ženu sa svojim zubima još oko 20 minuta. Ženka u svibnju polaže više legla sa 2-6 jaja dimenzija 11mm x 7mm (nabreknuta 16mm x 12mm) iz kojih se nakon 5-7 tjedana legu mladi veličine 2-2,5cm bez repa tj. sa repom 6cm. Ponekad u kasno ljeto mogu imati još jedno leglo.

NALAZI NA MOSORU: mrki gušter je vrsta koja na području planine Mosora dolazi u šumovitim predjelima te je njegovo prisutstvo na ovom području isključivo vezano uz vlažnija i zasjenjenija staništa šumovitih prostora Mosora. Za sada je zabilježen samo na nekoliko međusobno odvojenih lokaliteta (Mekinić osobni nalazi). Za vrijeme istraživanja ova vrsta nije zabilježena.

Tablica 13. Pregled nalazišta za vrstu *Algyroides nigropunctatus*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
L.k./Trpošnjik	43°28'22.5"	16°43'43.3"	778	J	Nedjelja 30.04.2000.	poluoblačno	-
Skočibe	43°28'21.9"	16°42'20.3"	410	J	Nedjelja 29.04.2001.	sunčano	-
Sv. Roko	43°28'06.2"	16°43'01.7"	400	J	Ponedjeljak 30.04.2001.	sunčano	-
L.k.	43°28'23.8"	16°43'41.4"	798	J	Ponedjeljak 30.04.2001.	sunčano	-
Sv. Roko	43°28'06.2"	16°43'01.7"	400	J	Subota	sunčano	-

					19.05.2001.		
Skočibe	43°28'44.2"	16°41'40.3"	552	J	Subota 23.06.2001.	sunčano	-
Sv. Roko	43°28'06.2"	16°43'01.7"	400	J	Subota 23.06.2001.	sumrak	-
L.k./Trpošnjik	43°28'23.1"	16°43'43.0"	788	J	Subota 08.09.2001.	poluoblačno	-
L.k./Trpošnjik	43°28'23.0"	16°43'42.9"	781	J	Četvrtak 13.09.2001.	poluoblačno	-
L.k./Trpošnjik	43°28'23.1"	16°43'42.8"	796	J	Subota 23.02.2002.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'21.8"	16°43'44.4"	775	J	Nedjelja/Ponedjeljak 31.03./01.04.2002.	poluoblačno	-
Sv. Roko	43°28'06.2"	16°43'01.7"	400	J	Subota 07.06.2003.	sunčano-vruće	-
Sv. Roko	43°28'05.5"	16°43'08.5"	422	J	Utorak 22.06.2004.	sunčano-vruće	-
Gata	43°27'59.5"	16°42'20.7"	292	I	Subota 14.04.2007.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'07.0"	16°43'08.3"	447	JZ	Utorak 26.02.2008.	oblačno-vrlo toplo	-
L.k./Trpošnjik	43°28'06.0"	16°43'08.2"	429	J	Utorak 26.02.2008.	oblačno-vrlo toplo	-

***Dalmatolacerta oxycephala* (Dumeril i Bibron, 1839) - oštrogлавa gušterica**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljuškaši) RED: Lacertilia (gušteri) PODRED: Scincomorpha (rovaši) PORODICA: Lacertidae (gušterice) ROD: Dalmatolacerta VRSTA: <i>Dalmatolacerta oxycephala</i> (Rafinesque-Schmaltz, 1810) - oštrogлавa gušterica	
--	---

IZGLED: tijelo odrasle jedinke je oko 6,5cm dužine; dok im je rep obično 1,5-2 puta duži od tijela. To je izrazito plosnata, nježno građena mala gušterica, šiljate njuške, znatno uzdignutih očiju, kratkog tijela i vitičkog repa. Stražnji prsti su joj relativno kratki, a središnji par redova ljuški ispod repa je izrazito širok. Što se obojanosti tiče ona varira od svjetložučkast-zelene sa četvrtastim uzorkom mrlja do potpuno tamne i crne u jedinki koje žive na većim nadmorskim visinama (prilagodba hladnijim uvjetima koja omogućava brže zagrijavanje). Rep je vidljivo isprugan crno i tirkizno zeleno (ovakav uzorak gubi se u regeneriranom repu). Trbuš je plav; intenzivnije u mužjaka. Mlade jedinke su obojane poput odraslih koje obitavaju na nižim nadmorskim visinama, a rep im je svjetlijie markiran.

STANIŠTE: nalazimo je od morske razine pa do 1500m te je vrlo visoko tolerantna prema niskim temperaturama. Ponekad se može vidjeti i u planinama gdje je snijeg još po tlu. Njena hibernacija u takvim uvjetima je mnogo kraća nego u drugih vrsta guštera. Nalazimo je u širokom rasponu staništa ali je najčešće susrećemo na osunčanim liticama, stijenama, zidovima, zgradama, šikari,... Često zalazi u naseljena mjesta. Puno je bolji penjač od mosorske gušterice pa se penje puno više te je možemo vidjeti i na 20-30m visokim zidovima i zgradama. Iako im obojanost tijela pomaže da se dobro prikriju u staništu u kojem dolaze najčešće ih viđamo kao i mosorske gušterice u blizini procjepa koji im služe kao zaklon u slučaju opasnosti.

PREHRANA: hrani se širokim spektrom beskralješnjaka uključujući veliku količinu letećih kukaca koji slijecu na stijene.

RAZMNOŽAVANJE: u vrijeme parenja mužjaci su obično vrlo agresivni. Ženka polaže u jednom leglu 2-4 prilično duguljasta jaja dimenzija 16mm x 7mm. Jaja su duguljasta najvjerojatnije zbog plosnate građe tijela ove vrste pa jaje treba biti vrlo usko da bi moglo napustiti organizam jedinke. Mladi se legu nakon 6-7 tjedana i dugi su oko 2cm (bez repa), a spolno su zreli u svom drugom proljeću.

NALAZI NA MOSORU: u literaturi nalazimo podatak o prisustvu oštroglove gušterice u kanjonu Cetine u okolini Zadvarja (Tvrtković & Kletečki, 1993). Istraživanjem (Mekinić osobni nalazi) na području Mosora je zabilježena na stjenovitim staništima gdje joj se areal preklapa sa mosorskom guštericom (*Dinarolacerta mosorensis*). Tijekom istraživanja nisu zabilježeni nalazi ove vrste.

Tablica 14. Pregled nalazišta za vrstu *Dalmatolacerta oxycephala*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
L.k./Trpošnjik	43°28'41.5"	16°43'18.4"	966	J	Nedjelja 30.04.2000.	poluoblačno	-
Sitno Gornje/Gajna	43°31'18.3"	16°37'33.9"	944	J	Četvrtak 01.06.2000.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'38.0"	16°43'20.6"	894	J	Ponedjeljak 30.04.2001.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'38.2"	16°43'20.9"	928	J	Srijeda/Četvrtak 29./30.8.2001.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'39.6"	16°43'18.8"	931	J	Subota 16.03.2002.	sunčano	-
Sitno Gornje/Dom/Gajna	43°31'17.3"	16°37'28.1"	916	JZ	Srijeda 26.06.2002.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'11.3"	16°43'43.4"	715	J	Subota 07.06.2003.	sunčano-vruče	-
L.k./Trpošnjik	43°28'10.3"	16°43'45.3"	682	J	Utorak 22.06.2004.	sunčano-vruče	-
Ljuto kame	43°31'15.3"	16°38'37.4"	1040	Z	Nedjelja 07.05.2006.	sunčano	-
Dom	43°31'18.3"	16°36'47.2"	856	J	Nedjelja 28.05.2006.	sunčano	borova šuma-juv.
Dom (voda)	43°31'17.2"	16°37'21.3"	880	J	Nedjelja 29.10.2006.	sunčano	-

***Dinarolacerta mosorensis* (Kolombatović, 1886) - mosorska gušterica**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljuskaši) RED: Lacertilia (gušteri) PODRED: Scincomorpha (rovaši) PORODICA: Lacertidae (gušterice) ROD: Dinarolacerta VRSTA: <i>Dinarolacerta mosorensis</i> (Kolomatovic, 1886) - mosorska gušterica	
--	--

IZGLED: tijelo odrasle jedinke je oko 7cm, dok je rep obično 1,7-2,3 puta duži od tijela. To je izrazito plosnata mala gušterica sa velikom glavom i velikim vitkim repom. Boje je smeđe, sivo-smeđe ili maslinaste uljevitog sjaja s tamnim mrljama. Bokovi su joj obično tamniji od

leđa. Trbuš je bijel ili siv posebno kod mladih jedinki, dok kod odraslih može biti žut ili narančast. Mlade jedinke mogu imati i plavkast rep.

STANIŠTE: to je gušter stijena i kamenjara sa malo vegetacije, a dolazi od 450-1900m nadmorske visine. Rjeđe ga nalazimo u otvorenim šumama i području obrasloju juniperusom. Stanište često dijeli sa oštroglavom guštericom, ali tada zauzima manje sunčana i vlažnija mesta. Iako mogu dijeliti isto stanište nije tako dobar penjač kao oštrogлавa gušterica. Ovu vrstu guštera najčešće viđamo u blizini pukotina u stijenama u koje brzo bježi u slučaju opasnosti.

PREHRANA: kukci,...

RAZMNOŽAVANJE: nakon parenja ženke zadržavaju jaja u svom tijelu oko 5 tjedana. Godišnje polažu jedno leglo sa 4-8 bijedo-ružičastih i duguljastih jaja dimenzija 17mm x 8mm. Položena jaja sadrže već poprilično razvijene embrije te se mladi legu već za 17-20 dana. Mlade jedinke su dužine oko 3cm (bez repa).

NALAZI NA MOSORU: planina Mosor je *locus typicus* za ovu vrstu. Na temelju primjeraka ulovljenih na području Mosora 1886. godine, Juraj Kolombatović je opisao novu vrstu do tada nepoznatu za znanost (Kolombatović 1886). Ovaj tipični stenoendem Balkanskog poluotoka na području Mosora zauzima ista stjenovita staništa kao i oštrogлавa gušterica (*Lacerta oxycephala*), a na Mosoru one nisu visinski odijeljene kao što je to slučaj na Biokovu (Schmidtler 1999). Precizne podatke o nalazima ove vrste na području Mosora imamo kod Mekinića (osobni nalazi). Za vrijeme istraživanja bilježe se dva nalaza na grebenu Mosora od kojih je jedan već poznati lokalitet nalaza ove vrste.

Tablica 15. Pregled nalazišta za vrstu *Dinarolacerta mosorensis*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Trpošnjik	43°28'41.5"	16°43'18.6"	970	J	Subota 19.05.2001.	sunčano	-
Trpošnjik	43°28'41.5"	16°43'18.6"	970	J	Subota/Nedjelja 14./15.07.2001.	sunčano	-
Trpošnjik	43°28'41.5"	16°43'18.6"	970	J	Utorak 24.07.2001.	sunčano	-
Sv. Jure(Kozik)	43°29'21.5"	16°41'30.8"	1319	J	Petak 28.09.2001.	sunčano	-
Trpošnjik	43°28'41.5"	16°43'18.6"	970	J	Četvrtak 30.05.2002.	sunčano	-
Trpošnjik	43°28'41.5"	16°43'18.6"	970	J	Subota 15.06.2002.	sunčano	-
Trpošnjik	43°28'41.5"	16°43'18.6"	970	J	Subota 07.06.2003.	sunčano-vruće	-
Trpošnjik	43°28'41.5"	16°43'18.6"	970	J	Subota 26.07.2003.	sunčano-vruće	-
greben Sv.Jure(Kozik)	43°29'14.1"	16°41'56.0"	1247	I	Subota 26.06.2004.	sunčano-vruće	-
Trpošnjik	43°28'41.5"	16°43'18.6"	970	J	Petak/Subota 08./10.10.2004.	poluoblačno	-
Vickov Stup	43°31'53.8"	16°37'40.7"	1330	JZ	Subota 30.04.2005.	sučano-vruće	-
L.k.	43°28'24.9"	16°43'39.7"	800	J	Petak/Subota 13./14.2005.	sunčano	-
Trpošnjik/Sv. Jure(Kozik)	43°29'17.8"	16°41'46.1"	1260	J	Petak 27.05.05.2005.	sunčano	-
Trpošnjik	43°28'41.5"	16°43'18.6"	970	J	Utorak 20.06.2006.	sunčano-sparno	-
Trpošnjik	43°28'41.5"	16°43'18.6"	970	J	Subota 12.05.2007.	sunčano-toplo	-
Trpošnjik	43°28'41.5"	16°43'18.6"	970	J	Subota/Nedjelja 16./17.06.2007.	sunčano-toplo	-
Rastovača	43°28'19.5"	16°43'47.2"	750	I	Nedjelja 08.03.2009.	sunčano	-
Ljubljjan/Šipačka draga	43°32'32.8"	16°36'57.0"	1255	J	Nedjelja 23.05.2010.	oblačno	14:25
Trpošnjik	43°28'41.5"	16°43'18.6"	970	J	Utorak 12.10.2010.	sunčano	11:55

***Lacerta bilineata* (Daudin, 1802) – zapadnomediterski zelembać**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljskaši) RED: Lacertilia (gušteri) PODRED: Scincomorpha (rovaši) PORODICA: Lacertidae (gušterice) ROD: Lacerta (gušterice) VRSTA: <i>Lacerta bilineata</i> (Daudin, 1802) – zapadnomediterski zelembać	
---	--

IZGLED: od vrha njuške do crijevnog otvora odrasle jedinke su duge oko 13cm s tim da je rep obično dva puta duži od tijela. To su veliki, elegantni gušteri sa kratkom, jakom glavom posebno u mužjaka. Odrasle jedinke su uglavnom žuto-zelene do travnato-zelene boje, sa sitnim crnim pjegama. Trbuš je kod oba spola žućkast. Osim po femoralnim porama na stražnjim udovima mužjaci se od ženki razlikuju i po plavo obojanom grlenom području.

STANIŠTE: najčešće ih nalazimo u gustoj šikarskoj vegetaciji sa dobrom izloženosti suncu kao što su npr. otvorene šume, rubovi polja, živice,... sve do 2200m nadmorske visine. U pogodnom staništu po hektaru površine može biti i 200 jedinki. Veoma je dobar penjač kako po stijenama tako i po vegetaciji na kojoj ga posebno izjutra i navečer možemo vidjeti kako se sunča. Ako ga uznemirimo bježi u zaklon koji je obično u blizini mjesta gdje se sunča. Hibernira do travnja sa tim da mlade jedinke odlaze u hibernaciju kasnije (krajem listopada) od odraslih.

PREHRANA: ista kao i kod velikog zelembaća.

RAZMNOŽAVANJE: ženka polaže u jednom leglu 6-23 jaja dimenzija 13-20mm x 8-12mm. Mladi dimenzija 3-4cm odnosno sa repom 7-9cm izlaze iz jaja nakon 7-15 tjedana, a spolnu zrelost postižu u svom drugom proljeću života kada su ženke duge do 8cm (bez repa).

NALAZI NA MOSORU: prema Katalogu zbirke vodozemaca i gmazova Prirodoslovnog muzeja Slovenije - neobjavljeni podaci slovenskog herpetologa S. Breliha navodi se podatak da je 31. svibnja 1972. godine na području Vickova stupa zabilježena prisutnost odrasle ženke ove vrste. Ova vrsta koja na području Mosora zauzima vlažnija staništa ima areal koji obuhvaća usko područje na prostoru srednjeg Mosora. Kako je nalaz S. Breliha veoma blizu nalazima Mekinića (osobni nalazi), najvjerojatnije se kod Breliha ne radi o nalazu na samom vrhu Vickov stup nego o njegovoj neposrednoj blizini tj. planinarskoj stazi koja vodi do njega. Istraživanjem je zabilježena na do sada nepoznatom lokalitetu šta je prvi nalaz ove vrste na sjevernim padinama Mosora.

Tablica 16. Pregled nalazišta za vrstu *Lacerta bilineata*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Gajna	43°31'33.3"	16°37'39.9"	987	JZ	Četvrtak 01.06.2000.	sunčano	-
Sitno Gornje/Dom/Gajna	43°31'36.0"	16°37'39.1"	991	JZ	Srijeda 26.06.2002.	sunčano	-
Sitno Gornje/Dom/Gajna	43°31'36.0"	16°37'39.1"	991	J	Subota 30.04.2005.	sučano- vruće	-
Ljuto kame	43°31'15.9"	16°38'40.6"	1050	Z	Nedjelja 07.05.2006.	sunčano	-
Sitno Gornje/Lugarnica	43°32'14.0"	16°35'44.3"	855	I	Nedjelja 27.05.2007.	sunčano	-
Dugopolje/Ljubljan	43°33'16.0"	16°35'30.9"	831	SI	Nedjelja 23.05.2010.	sunčano	iza Rogošića staja, 11:20

***Lacerta trilineata* (Bedriaga, 1886) - veliki zelembać**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljskaši) RED: Lacertilia (gušteri) PODRED: Scincomorpha (rovaši) PORODICA: Lacertidae (gušterice) ROD: Lacerta (gušterice) VRSTA: <i>Lacerta trilineata</i> (Bedriaga, 1886) – veliki zelembać	
---	--

IZGLED: veliki je gušter; tijelo odrasle jedinke je dužine do 16cm dok je rep dvostruko ili više puta duži od tijela. Odrasle jedinke su jednolično svjetlozelene (rjeđe žute ili smeđkaste) s fino izraženom točkastom linijom na leđima. Mladi su obično smeđi sa tri ili pet svijetlih linija ili nekoliko svijetlih mrlja po sredini leđa.

STANIŠTE: slično mu je kao i zapadnomediteranskom zelembaću s tim da on odabire toplija i suša područja mediteranskog klimata do 1500m nadmorske visine.

PREHRANA: hrani se uglavnom beskralješnjacima.

RAZMNOŽAVANJE: razmnožavanje započinje u travnju a ženka u svibnju polaže 6-20 jaja dimenzija 14-22mm x 9-14mm iz kojih se nakon 11-14 dana legu mladi dimenzija 3,5-5cm (bez repa). Neke južne populacije u lipnju mogu imati i drugo leglo. Spolnu zrelost postižu u 2 godini života.

NALAZI NA MOSORU: na području Mosora je vrlo česta i brojna vrsta guštera gdje naseljava travnata i grmovita staništa južnih ekspozicija (Mekinić osobni nalazi). Istraživanjem su potvrđeni nalazi ove vrste na području Mosora.

Tablica 17. Pregled nalazišta za vrstu *Lacerta trilineata*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
L.k./Trpošnjik	43°28'11.0"	16°43'27.8"	601	J	Petak 16.07.1999.	sunčano	-
(Gata)/Dolac (Pocrnjići)	43°29'04.4"	16°44'13.5"	542	JI	Subota 29.04.2000.	sunčano	-
Skočibe	43°28'23.1"	16°42'14.4"	439	JI	Utorak 10.10.2000.	sunčano	ženka, juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'09.5"	16°43'25.8"	569	J	Ponedjeljak 30.04.2001.	sunčano	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'08.2"	16°42'50.5"	385	J	Subota 19.05.2001.	sunčano	-
Skočibe	43°28'22.8"	16°42'16.5"	427	J	Subota 23.06.2001.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'22.8"	16°43'17.0"	510	JI	Utorak 24.07.2001.	sunčano	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'07.0"	16°43'05.3"	442	JI	Srijeda/Cetvrtak 29./30.8.2001.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'10.3"	16°43'43.5"	643	J	Cetvrtak 13.09.2001.	poluobčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'08.1"	16°42'52.5"	388	J	Cetvrtak 14.03.2002.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'07.4"	16°43'11.6"	449	J	Subota 16.03.2002.	sunčano	juv.
Sv.Ivan	43°28'27.8"	16°42'01.2"	465	J	Ponedjeljak 27.05.2002.	poluobčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'08.3"	16°43'11.5"	465	J	Cetvrtak 30.05.2005.	sunčano	-

JAVNA USTANOVA ZA UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM PRIRODNIM VRIJEDNOSTIMA
NA PODRUČJU SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE

Elaborat o inventarizaciji i praćenju stanja herpetofaune Mosora

L.k./Trpošnjik	43°28'05.7"	16°43'08.1"	430	JI	Subota 15.06.2002.	sunčano	-
Sitno Gornje/Dom/Gajna	43°31'11.4"	16°36'13.7"	616	J	Srijeda 26.06.2002.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'08.9"	16°43'16.3"	509	J	Subota 24.08.2002.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'09.6"	16°43'18.5"	527	J	Srijeda 30.10.2002.	poluoblačan o	-
L.k./Trpošnjik	43°28'07.4"	16°43'10.3"	455	JI	Subota 07.06.2003.	sunčano-vruče	-
L.k./Trpošnjik	43°28'26.5"	16°43'36.6"	819	JI	Petak 20.06.2003.	sunčano-vruče	-
Sv. Ivan/Sv. Jure(Kozik)/St udenac	43°28'32.3"	16°41'59.2"	473	J	Subota 05.07.2003.	poluoblačno	-
L.k./Trpošnjik	43°28'23.4"	16°43'31.1"	778	J	Četvrtak 10.06.2004.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'08.6"	16°43'17.7"	513	JI	Utorak 22.06.2004.	sunčano-vruče	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'08.4"	16°43'14.2"	494	JI	Nedjelja 27.06.2004.	sunčano-vruče	juv.
Teksas/Dom	43°31'25.1"	16°36'12.7"	666	Z	Subota 04.09.2004.	sunčano-toplo	-
L.k./Trpošnjik	43°28'09.8"	16°43'29.2"	599	J	Petak/Subota 08./10.10.2004.	poluoblačno	-
Sitno Gornje/Dom/Gajna	43°31'16.9"	16°36'36.4"	759	J	Subota 30.04.2005.	sunčano-vruče	-
L.k./Trpošnjik	43°28'09.1"	16°43'13.5"	503	JI	Petak/Subota 13./14.2005.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik/ Sv.Jure (Kozik)/ <u>Studenac</u>	43°29'06.5"	16°40'37.5"	633	J	Petak 27.05.2005.	sunčano	-
Sv. Roko	43°28'05.6"	16°43'08.2"	421	J	Četvrtak 30.06.2005.	sunčano-vruče	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'08.8"	16°43'29.4"	578	J	Ponedjeljak 17.04.2006.	poluoblačno-toplo	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'07.2"	16°43'04.8"	447	JI	Utorak 20.06.2006.	sunčano-sparno	-
Studenac	43°29'06.5"	16°40'37.5"	633	JI	Subota 01.07.2006.	sunčano-sparno	juv.
Sv. Roko	43°28'05.6"	16°43'08.2"	421	J	Petak 01.09.2006.	sunčano	-
Sv. Roko	43°28'05.6"	16°43'08.2"	421	J	Subota 02.09.2006.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'09.6"	16°43'24.6"	560	JI	Subota/Nedjelja 09./10.09.2006.	poluoblačno	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'10.2"	16°43'41.4"	660	J	Subota 11.11.2006.	sunčano	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'11.3"	16°43'43.4"	715	J	Subota 11.11.2006.	sunčano	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'10.2"	16°43'43.4"	690	J	Subota 30.12.2006.	sunčano	juv.
Sitno Gornje	43°31'20.5"	16°36'02.2"	671	J	Nedjelja 04.03.2007.	sunčano-toplo	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'07.9"	16°43'21.0"	462	J	Ponedjeljak 09.04.2007.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'10.6"	16°43'37.8"	643	JI	Subota 12.05.2007.	sunčano-toplo	-
L.k./Trpošnjik	43°28'17.1"	16°43'46.6"	751	JI	Subota 12.05.2007.	sunčano-toplo	-
Sv. Ivan/ Sv. Jure(Kozik)/St udenac	43°28'46.2"	16°41'28.3"	569	J	Subota 07.07.2007.	sunčano-vruče	-

L.k./Trpošnjik	43°28'10.5"	16°43'36.2"	629	J	Subota 14.07.2007.	sunčano-toplo	skoro adult
L.k./Trpošnjik	43°28'10.7"	16°43'40.4"	642	J	Ponedjeljak 05.11.2007.	sunčano-burovito	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'09.3"	16°43'29.6"	562	J	Četvrtak 08.11.2007.	sunčano-toplo	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'11.5"	16°43'44.9"	678	J	Utorak 13.11.2007.	sunčano-toplo	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'10.5"	16°43'37.7"	645	JI	Srijeda 20.02.2008.	oblačno-toplo	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'25.2"	16°43'38.4"	789	J	Utorak 26.02.2008.	oblačno-vrlo toplo	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'08.6"	16°43'17.9"	506	JI	Četvrtak 28.02.2008.	poluoblačno-toplo	juv.
Poučna staza "Sv. Leopold Mandić"	43°27'27.8"	16°42'50.5"	280	I	Ponedjeljak 18.05.2009.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'12.2"	16°43'38.9"	530	JZ	14.11.2009.	sunčano	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'12.6"	16°43'44.8"	597	JZ	14.11.2009.	sunčano	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'12.3"	16°43'57.9"	634	JZ	14.11.2009.	sunčano	juv.
Sv. Roko	43°28'08.0"	16°43'15.9"	410	J	Subota 22.05.2010.	oblačno	12:20
Studenac	43°29'18.7"	16°40'51.7"	648	J	Subota 03.07.2010.	sunčano-vruće	14:50, juv.
Studenac/Gata	43°28'55.4"	16°41'30.4"	615	J	Subota 03.07.2010.	sunčano-vruće	15:30, juv.
Dolac	43°28'54.5"	16°45'04.4"	539	J	Subota 09.10.2010.	sunčano	Perdijići, 11:30, juv.
Dolac	43°28'59.1"	16°44'50.4"	540	J	Subota 09.10.2010.	sunčano	Perdijići, 11:35, skoro adult
Rastovača/ Gata	43°28'12.5"	16°44'02.8"	709	J	Subota 09.10.2010.	sunčano	14:00

***Podarcis melisellensis* (Braun, 1877) - krška gušterica**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljsuskaši) RED: Lacertilia (gušteri) PODRED: Scincomorpha (rovaši) PORODICA: Lacertidae (gušterice) ROD: Podarcis VRSTA: <i>Podarcis melisellensis</i> (Braun, 1877) - krška gušterica	
---	--

IZGLEĐ: odrasle jedinke narastu maksimalno do 6,5cm (bez repa koji je najčešće dvostruko duži od tijela). To je mali zdepasti gušter sa jakom kratkom glavom. Trbuš mu je bijel, narančast ili crven; obično bez mrlja (ako postoje onda su ispod vrata). Leđa su zelenkasta sa svjetlosmeđim uzorkom koji je vrlo varijabilan. Ženke imaju pravilnije uzorke dok mužjaci imaju na bokovima plavu liniju (posebno izražena u vrijeme parenja). Mlade jedinke nikada nisu zelene.

STANIŠTE: nalazimo je u suhim staništima kao što su šikare, nasipi uz ceste i putove, otvorene šume,... sve do 1400m nadmorske visine. To je gušter tla, ali koji se dobro penje kako po stijenama tako i po zidovima. U staništu se često susreće sa primorskom guštericom (*Podarcis sicula*).

PREHRANA: kukci, člankonošci,...

RAZMNOŽAVANJE: ženke polažu 2-8 jaja u nekoliko navrata iz kojih izlaze mlađi dimenzija 2,5cm bez repa tj. 6cm sa repom.

NALAZI NA MOSORU: u Katalogu zbirke vodozemaca i gmazova Prirodoslovnog muzeja Slovenije nailazimo na neobjavljeni podatak slovenskog herpetologa S. Breliha iz svibnja 1968. godine o prisutnosti ove vrste na nepoznatom lokalitetu na području Mosora. Također 1. lipnja 1972. godine isti autor pri planinarskom domu na Mosoru bilježi opažanje 4 odrasla i 2 mlađa mužjaka ove vrste. Provedenim istraživanjima je utvrđeno kako je krška gušterica najčešća vrsta guštera na području Mosora gdje naseljava travnata staništa. Iako istraživanja na terenu nisu utvrdila prisutstvo na nadmorskoj visini nižoj od 300m nm pretpostavka je o njenom zauzimanju staništa i na tim nižim nadmorskim visinama jer u literaturi nalazimo podatke da je zabilježena na ovom području u okolini Omiša (Henle 1985), a na prostoru susjednog Biokova je nalazimo od razine mora pa sve do najviših vrhunaca (Schmidtler 1999). Na području Mosora je ne nalazimo duž grebena jer je to prostor stjenovitih staništa (Mekinić osobni nalazi). Za vrijeme istraživanja zabilježena je na raznim lokalitetima i staništima Mosora.

Tablica 18. Pregled nalazišta za vrstu *Podarcis melisellensis*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
L.k./Trpošnjik	43°28'08.7"	16°43'31.1"	582	J	Ponedjeljak 24.04.2000.	poluoblačno	-
Gata/Dolac	43°28'20.6"	16°43'54.9"	770	JI	Subota 29.04.2000.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'26.4"	16°43'37.4"	811	J	Nedjelja 30.04.2000.	poluoblačno	-
L.k./Trpošnjik	43°28'26.6"	16°43'31.5"	843	JI	Ponedjeljak 30.04.2001.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'09.5"	16°43'25.6"	558	J	Subota 19.05.2001.	sunčano	-
Skočibe	43°28'20.6"	16°42'18.5"	410	J	Subota 23.06.2001.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'09.1"	16°43'25.3"	552	J	Utorak 2 4.07.2001.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'06.7"	16°42'57.0"	389	I	Četvrtak 13.09.2001.	poluoblačno	-
L.k./Trpošnjik/Dolac	43°28'20.3"	16°43'52.6"	762	JI	Četvrtak/Subota 11/13.10.2001.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'07.9"	16°43'11.3"	455	J	Nedjelja 04.11.2001.	poluoblačno	-
L.k./Trpošnjik	43°28'08.9"	16°43'15.1"	505	J	Subota 01.12.2001.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'08.3"	16°42'47.2"	370	J	Srijeda 20.02.2002.	poluoblačno	-
L.k./Trpošnjik	43°28'09.6"	16°43'24.6"	560	JI	Subota 23.02.2002.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'07.2"	16°43'07.4"	450	J	Subota 02.03.2002.	oblačno	-
L.k./Trpošnjik	43°28'06.4"	16°43'07.6"	424	J	Nedjelja 03.03.2002.	oblačno	-
L.k./Trpošnjik	43°28'09.0"	16°43'14.1"	497	J	Četvrtak 14.03.2002.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'30.0"	16°43'14.1"	883	J	Subota 16.03.2002.	sunčano	aktivna
L.k./Trpošnjik	43°28'06.9"	16°43'06.6"	438	J	Nedjelja/Ponedjeljak 31.03./01.04.2002.	poluoblačno	-
Sv. Ivan/Sv. Jure(Kozik)	43°28'33.2"	16°41'59.3"	498	J	Ponedjeljak 27.05.2002.	poluoblačno	-
L.k./Trpošnjik	43°28'27.0"	16°43'32.7"	830	JI	Četvrtak 30.05.2002.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'09.0"	16°43'25.4"	554	JI	Subota 15.06.2002.	sunčano	-
Sitno Gornje/Dom/Gajna	43°31'21.7"	16°37'11.3"	911	JZ	Srijeda 26.06.2002.	sunčano	-

JAVNA USTANOVA ZA UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM PRIRODNIM VRIJEDNOSTIMA
NA PODRUČJU SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE

Elaborat o inventarizaciji i praćenju stanja herpetofaune Mosora

L.k./Trpošnjik	43°28'26.8"	16°43'32.3"	836	J	Subota 24.08.2002.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'28.9"	16°43'28.2"	858	J	Srijeda 30.10.2002.	poluoblačno	-
L.k./Trpošnjik(Kobiljača)	43°28'35.3"	16°43'21.3"	874	J	Ponedjeljak 11.11.2002.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'30.0"	16°43'23.6"	887	I	Subota 07.06.2003.	sunčano-vruče	-
L.k./Trpošnjik	43°28'07.4"	16°43'07.4"	447	JI	Četvrtak 10.06.2004.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'37.7"	16°43'22.4"	923	I	Utorka 22.06.2004.	sunčano-vruče	-
L.k./Trpošnjik	43°28'29.8"	16°43'25.9"	854	I	Nedjelja 27.06.2004.	sunčano-vruče	-
L.k./Trpošnjik	43°28'26.8"	16°43'34.4"	833	J	Petak/Subota 08./10.10.2004.	poluoblačno	-
L.k./Trpošnjik	43°28'07.8"	16°43'12.9"	475	J	Subota 19.03.2005.	poluoblačno	-
Sitno Gornje/Dom/Gajna	43°31'12.5"	16°36'56.9"	829	JZ	Subota 23.04.2005.	sunčano	-
Sitno Gornje/Dom/Gajna	43°31'16.0"	16°37'24.5"	887	JZ	Subota 30.04.2005.	sunčano-vruče	-
L.k./Trpošnjik	43°28'10.6"	16°43'43.7"	674	J	Petak/Subota 13./14.2005.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik/Sv. Jure(Kozik)/Studenac	43°28'58.1"	16°42'01.8"	993	I	Petak 27.05.2005.	sunčano	-
Teksas (Mosor)	43°31'21.7"	16°36'06.4"	688	Z	Nedjelja 26.03.2006	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'07.1"	16°43'09.8"	461	J	Ponedjeljak 17.04.2006.	poluoblačno-toplo	-
Ljuto kame	43°31'14.5"	16°38'24.4"	996	Z	Nedjelja 07.05.2006.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'37.2"	16°43'21.8"	924	JI	Utorka 20.06.2006.	sunčano-sparno	-
L.k./Trpošnjik	43°28'10.2"	16°43'41.4"	660	JI	Subota 11.11.2006.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'14.5"	16°43'46.4"	735	JI	Subota 11.11.2006.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik (Rastovača)	43°28'19.7"	16°43'47.7"	754	JI	Subota 11.11.2006.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'08.5"	16°43'17.3"	500	J	Ponedjeljak 09.04.2007.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik (Rastovača)	43°28'20.1"	16°43'47.4"	753	I	Subota 12.05.2007.	sunčano-toplo	-
Sv. Roko	43°28'05.7"	16°43'08.6"	418	J	Subota 12.05.2007.	sunčano-toplo	-
L.k./Trpošnjik	43°28'08.4"	16°42'45.2"	347	J	Subota 22.09.2007.	sunčano-toplo	-
L.k./Trpošnjik	43°28'09.9"	16°43'22.1"	538	J	Ponedjeljak 05.11.2007.	sunčano-burovito	-
L.k./Trpošnjik	43°28'10.5"	16°43'32.0"	614	J	Ponedjeljak 05.11.2007.	sunčano-burovito	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'06.6"	16°43'07.8"	428	JI	Četvrtak 08.11.2007.	sunčano-toplo	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'07.5"	16°43'07.4"	451	J	Utorka 13.11.2007.	sunčano-toplo	-
L.k./Trpošnjik	43°28'10.0"	16°43'44.1"	684	I	Srijeda 20.02.2008.	oblačno-toplo	-
L.k./Trpošnjik	43°28'06.7"	16°43'08.8"	457	J	Srijeda 20.02.2008.	oblačno-toplo	-
L.k./Trpošnjik	43°28'24.8"	16°43'40.1"	781	I	Utorka 26.02.2008.	oblačno-vrlo toplo	-
L.k./Trpošnjik (Kobiljača)	43°28'35.5"	16°43'21.4"	885	JI	Četvrtak 28.02.2008.	poluoblačno-toplo	-
Sv. Jure(Kozik)/Studenac	43°29'38.8"	16°41'06.1"	878	J	Subota 04.07.2009.	poluoblačno-vrlo toplo	-
L.k./Trpošnjik	43°28'28.3"	16°43'54.7"	811	JZ	14.11.2009.	sunčano	juv.
L.k./Trpošnjik	43°28'31.2"	16°43'43.9"	872	I	14.11.2009.	sunčano	-

L.k./Trpošnjik	43°28'12.9"	16°43'45.2"	608	J	14.11.2009.	oblačno	-
Dom	43°31'25.6"	16°37'18.8"	858	Z	Subota 10.04.2010.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'30.7"	16°43'45.6"	853	SI	Subota 22.05.2010.	oblačno	10:50
L.k./Trpošnjik	43°28'22.0"	16°44'04.8"	777	SI	Subota 22.05.2010.	oblačno	11:10
L.k./Trpošnjik	43°28'12.6"	16°43'45.5"	611	J	Subota 22.05.2010.	sunčano	skretanje, ispod skretanja za žičaru, 11:40
Dugopolje/Ljubljjan	43°34'24.5"	16°36'03.7"	340	SI	Nedjelja 23.05.2010.	sunčano	8:40
Dugopolje/Ljubljjan	43°34'15.1"	16°35'59.8"	365	SI	Nedjelja 23.05.2010.	sunčano	8:50
Dugopolje/Ljubljjan	43°34'09.3"	16°35'58.6"	418	SI	Nedjelja 23.05.2010.	sunčano	8:55
Dugopolje/Ljubljjan	43°34'09.5"	16°36'00.8"	446	SI	Nedjelja 23.05.2010.	sunčano	9:05
Vickov stup/Dom	43°31'26.8"	16°37'27.2"	931	J	Nedjelja 23.05.2010.	sunčano	16:05
Ljuto kame/Veliki Kabal	43°31'18.0"	16°38'59.2"	1051	I	Nedjelja 03.10.2010.	sunčano-toplo	9:45
Ljuto kame/Veliki Kabal	43°31'20.0"	16°39'03.2"	1074	I	Nedjelja 03.10.2010.	sunčano-toplo	9:50, juv.
Dolac	43°29'04.8"	16°44'20.1"	569	SI	Subota 09.10.2010.	sunčano	Pocrnjići, 9:50
Dolac	43°29'05.2"	16°44'38.1"	552	SI	Subota 09.10.2010.	sunčano	Pocrnjići, 10:00
Dolac	43°29'08.5"	16°44'27.9"	538	J	Subota 09.10.2010.	sunčano	Pocrnjići, kamena ploča, 12:05
Dolac/Rašeljka	43°28'55.8"	16°44'20.7"	615	S	Subota 09.10.2010.	sunčano	12:20
Rašeljka	43°28'28.9"	16°44'35.4"	816	J	Subota 09.10.2010.	sunčano	13:00
Rašeljka/Rastovača	43°28'27.8"	16°44'30.9"	807	J	Subota 09.10.2010.	sunčano	13:40
L.k./Trpošnjik	43°28'13.3"	16°44'00.0"	656	I	Utorak 12.10.2010.	sunčano	9:25
Rastovača	43°28'17.4"	16°44'04.5"	735	I	Utorak 12.10.2010.	sunčano	9:40
L.k.(šumica)	43°28'23.8"	16°44'02.9"	763	SI	Utorak 12.10.2010.	sunčano	šumica, 9:45, 2 adulta
L.k./Trpošnjik	43°28'29.7"	16°43'48.5"	834	I	Utorak 12.10.2010.	sunčano	10:00
L.k./Trpošnjik	43°28'31.1"	16°43'44.3"	870	I	Utorak 12.10.2010.	sunčano	10:10
L.k./Trpošnjik(Kobiljača)	43°28'37.1"	16°43'38.8"	897	JI	Utorak 12.10.2010.	sunčano	10:20
L.k./Trpošnjik(Jutrine)	43°28'32.0"	16°43'40.2"	892	J	Utorak 12.10.2010.	sunčano	12:05

***Podarcis muralis* (Laurenti, 1768) - zidna gušterica**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmažovi) PODRAZRED: Squamata (ljuškaši) RED: Lacertilia (gušteri) PODRED: Scincomorpha (rovaši) PORODICA: Lacertidae (gušterice) ROD: Podarcis VRSTA: <i>Podarcis muralis</i> (Laurenti, 1768) – zidna gušterica	
---	--

IZGLED: odrasle jedinke narastu maksimalno do 7,5cm (bez repa), ali su obično manjih dimenzija. Rep je 1,7-2,3 puta duži od tijela. To je mala spljoštena zidna gušterica vrlo varijabilna što se tiče uzorka na leđima. Većina jedinki je smeđa ili siva sa bijelim ili crnim linijama sa strane repa. Ženke obično imaju tamne pruge dok je kod mužjaka uzorak obično

složeniji. Trbuš je najčešće bjelkast ili žućkast, a kod mužjaka crven, ružičast ili narančast. Grlo je obično bijelo ili žućkasto-bijelo s tamnim pigmentom. Mlade jedinke su poput ženki sa svjetlosivim repom.

STANIŠTE: široko je rasprostranjena vrsta koja dolazi sve do 2500m nadmorske visine, a nalazimo je najčešće na skrovitim osunčanim lokacijama. Ponekad može biti i do 1400 jedinki po hektaru. Nalazimo je i u suhim i u vlažnim staništima. Vrsta je to koja se penje po stijenama, zidovima, deblima,... Vrlo je aktivna i dolazi blizu/i u ljudskim naseljima. Hibernira u dubokim pukotinama između stijena te u zidovima.

PREHRANA: kukci, crvolike životinje, puževi,...

RAZMNOŽAVANJE: mužjaci su teritorijalni te dominantni mužjak može zauzimati teritorij i od 25m². Ženka od svibnja do lipnja (srpnja) polaze 2-3 legla godišnje sa 2-10 jaja dimenzija 10-12mm x 5-8mm (nabreknuta 14-15mm x 11-12mm). Nakon 6-11 tjedana legu se mladi dimenzija 2,5-3cm (bez repa) koji postaju zreli u prvoj godini života, a u divljini žive i do 7 godina.

NALAZI NA MOSORU: iako se u literaturi navodi podatak o nepostojanju ovog guštera na Mosoru (Schmidtler 1999), prema podacima iz Kataloga zbirke vodozemaca i gmazova Prirodoslovnog muzeja Slovenije - neobjavljeni podaci slovenskog herpetologa S. Breliha, se bilježi nalaz jednog odraslog mužjaka i jedne mlade ženke od 1. lipnja 1972. godine pri planinarskom domu. Zidna gušterica je prisutna kao veoma rijetka vrsta guštera na području planine Mosora koju Mekinić (osobni nalazi) bilježi na samo tri odvojena lokaliteta od kojih je jedan planinarski dom na Mosoru koji navodi S. Brelih. Istraživanjem je utvrđeno prisustvo ove vrste na sjevernim padinama Mosora.

Tablica 19. Pregled nalazišta za vrstu *Podarcis muralis*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Dom	43°31'19.0"	16°37'10.6"	861	I	Četvrtak 01.06.2000.	sunčano	4 adulta
Rašeljka	43°28'28.9"	16°44'17.3"	822	SI	Petak 12.10.2001.	sunčano	-
Dom	43°31'19.0"	16°37'10.6"	861	I	Srijeda 26.06.2002.	sunčano	-
Ljuto kame	43°31'15.4"	16°38'34.3"	1040	Z	Nedjelja 07.05.2006.	sunčano	-
Veliki Kabal-Vickov Stup	43°31'52.4"	16°38'13.3"	1290	J	Petak 11.09.2009.	sunčano	«greben»-juv.
Dugopolje/Ljubljana	43°33'44.2"	16°36'00.6"	587	S	Nedjelja 23.05.2010.	sunčano	9:05

Podarcis sicula (Rafinesque, 1810) - primorska gušterica

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljuškaši) RED: Lacertilia (gušteri) PODRED: Scincomorpha (rovaši) PORODICA: Lacertidae (gušterice) ROD: Podarcis VRSTA: <i>Podarcis sicula</i> (Rafinesque-Schmaltz, 1810) - primorska gušterica	
---	--

IZGLED: odrasle jedinke narastu maksimalno do 9cm dužine, ali su najčešće manjih dimenzija. Morfološki je to vrlo varijabilna vrsta koju odlikuje jaka, velika glava i robusno tijelo. Boje je zelene, žućkaste, maslinaste ili svjetlo-smeđe. Trbuš je bjelkast ili sivkast sa zelenkastim nijansama. Ženke su obično manjeg tijela i manje glave tj. općenito su manje. Mužjaci imaju izraženiji uzorak mrlja na leđima.

STANIŠTE: ovu vrstu nalazimo u raznim tipovima staništa jer je vrlo oportunistička vrsta. Zauzima travnata područja, krajeve šuma, otvorena polja, pješčana područja, obalu mora, vinograde,... najčešće do 1000m nadmorske visine. Više od ikoje druge vrste guštera podnosi prisustvo ljudi pa je dominantna vrsta u ljudskim naseljima. Ponekad na površini od jednog hektara može biti i do 10000 (rjeđe 16000) jedinki. Vrlo je agresivna vrsta pa potiskuje druge vrste (najčešće kršku guštericu). Primorska gušterica je oportunistička vrsta guštera (Capula 1992, Raynor 1989) koja naseljava Apeninski poluotok, jadransku obalu i neke jadranske otoke (Arnold & Burton 1983, Henle & Klaver 1986). Preferira otvorena staništa bogata vegetacijom (Henle & Klaver 1986, Raynor 1989).

PREHRANA: hrani se većinom kukcima, ali u oskudici hrane ne zazire ni od mladih vlastite vrste. Lovi najčešće na tlu te može slijediti plijen na velike udaljenosti. Penje se, ali nije dobar penjač poput drugih vrsta (npr. poput oštroglove gušterice).

RAZMNOŽAVANJE: nakon parenja ženka svako 12 dana polaze 4-5 legla sa po 2-12 jaja dimenzija 14-15mm x 11-12mm (10-12mm x 5-6mm ako se radi o prvom leglu). Mladi se legu nakon 5-7 tjedana te su dimenzija 3-3,5cm (bez repa). Mužjaci spolno sazrijevaju u 1 godini, a ženke u 1-2 godini kada dosegnu 5cm od vrha njuške do crijevnog otvora. Na izoliranim područjima poput otoka gdje je manje predatora i manje hrane leže manji broj jaja iz kojih izlaze veći mладunci sposobniji za opstanak.

NALAZI NA MOSORU: u literaturi se navodi podatak da ova vrsta guštera na području planine Mosora dolazi čak i do 800m nm (Henle 1986). Ovaj podatak se najvjerojatnije odnosi na područje Sitna Gornjeg gdje je Mekinić (osobni nalazi) zabilježio nalaz primorske gušterice na najvišoj zabilježenoj nadmorskoj visini ali visina nije 800m nm već 607 m nm. U literaturi se navode i nalazi u Srinjinama, Tugarima, Gatima i Dućama (Henle 1985) što je potvrđio i Mekinić (osobni nalazi). Primorska gušterica je na istraživanom području isključivo vezana za ljudska naselja. Stoga i nalaza Henla iz 1986. godine je malo vjerojatan da dolazi do 800 m nm jer na području planine Mosora nema naselja na tako velikoj nadmorskoj visini. Na području kanjona Cetine je utvrđena odvojenost ove vrste i krške gušterice na osnovi kompeticije (Schmidtler 1999). Primorska gušterica zauzima kultivirana, osunčana područja na sjevernoj strani kanjona dok krška gušterica zauzima južnija, slabije osunčana područja makije i grmlja. Ova segregacija je potvrđena i na području Mosora gdje primorska gušterica zauzima hranom bogatija staništa ljudskih naselja dok krška gušterica zauzima suša travnata područja izvan naselja (Mekinić osobni nalazi). Tijekom istraživanja potvrđena je njen „vezanost“ uz ljudska naselja.

Tablica 20. Pregled nalazišta za vrstu *Podarcis sicula*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
L.k./Trpošnjik	43°28'09.1"	16°42'26.2"	313	JI	Ponedjeljak 30.04.2001.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'02.9"	16°42'23.0"	307	JI	Četvrtak 14.03.2002.	sunčano	-
SitnoGornje/Dom/Gajna	43°31'08.5"	16°36'19.6"	607	J	Srijeda 26.06.2002.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'04.3"	16°42'28.8"	324	JI	Ponedjeljak 11.11.2002.	sunčano	-
Gata	43°27'59.5"	16°42'20.7"	292	J	Četvrtak 30.05.2002.	poluoblačno	-
Dolac (Perdijići)	43°28'51.5"	16°44'50.6"	555	SI	Nedjelja 08.03.2009.	sunčano	-
Duće	43°26'31.5"	16°39'32.7"	6	J	Nedjelja 17.05.2009.	sunčano	-

Srinjine	43°29'23.2"	16°36'25.2"	199	S	Nedjelja 17.05.2009.	sunčano	-
Tugare	43°28'40.0"	16°37'52.7"	220	J	Nedjelja 17.05.2009.	sunčano	-
Sitno Gornje	43°31'07.6"	16°36'45.2"	581	JI	Nedjelja 17.05.2009.	sunčano	-
Omiš	43°26'32.5"	16°41'16.1"	2	JZ	Četvrtak 17.09.2009.	sunčano	Vrilo- «parking Velikog Studenca»
Omiš (Priko, južna padina Mosora)	43°26'49.6"	16°41'18.4"	5	Z	Ponedjeljak 22.03.2010.	sunčano	usmrčena- mačka
Omiš (Priko, južna padina Mosora)	43°26'46.5"	16°41'41.6"	3	I	Cetvrtak 03.06.2010.	sunčano	12:00 - 12:15

***Coronella austriaca* (Laurenti, 1768) – smukulja**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljuskaši) RED: Ophidia (zmije) PORODICA: Colubride (guževi) ROD: Coronella (smukulje) VRSTA: <i>Coronella austriaca</i> (Laurenti, 1768) – smukulja	
---	---

IZGLED: odrasli primjeri najčešće dosegnu 70cm dužine (uključujući rep); vrlo rijetko preko 80cm. Ženke su najčešće veće od mužjaka. Ovo je srednje velika zmija sa cilindričnim tijelom, malog vrata, male glave i sitnih očiju sa okruglom zjenicom. Ljske su joj glatke a obojanost varira od najčešće sivkaste preko smeđkaste do crvenkaste sa tim da može biti izraženja po sredini leđa dajući dojam dvije bijeđe crte. Ženke su obično sivkastije od mužjaka, a obojenost najčešće ovisi o staništu. Na leđima najčešće nalazimo male tamne mrlje koje su najizraženije na vratu, a po tijelu su raspoređene u dvije linije. Trbuš je taman bilo da je crven, narančast, siv ili crn te je obično izmrljan ili fino išaran. Neotrovница je.

STANIŠTE: nalazimo je u velikom broju staništa kao što su otvorena područja sa rijetkom vegetacijom, šikare, šumske čistine, kamenjar, litice,... U južnim područjima je obično planinska zmija pa dolazi najčešće do 1800m nadmorske visine (ponekad i do 2600m) ali isto tako je možemo naći i na obali mora. To je dnevna zmija suhih sunčanih staništa koja izbjegava ekstremne temperature pa je obično aktivna u hladnijem dijelu dana. Često se skriva u zaklonu od stijena, vegetacije ili odbačenog metala. Presvlači se 4-6 puta godišnje.

PREHRANA: hrani se većinom gušterima, a u manjoj mjeri malim sisavcima i njihovim mladuncima, malim zmijama (posebno ljuticama poput poskoka), jajima gmazova te pticima. Ženke većinom imaju tendenciju uzimanja ne-gušter plijena. Mlade zmije se podjednako hrane gušterima i kukcima. Plijen ne lovi na račun brzine nego najčešće čeka skrivena u zaklonu. Hibernira od rujna ili listopada pa do travnja.

RAZMNOŽAVANJE: razmnožavaju se u proljeće ili rano ljeti. Parenje može potrajati i nekoliko sati, a mužjaci se često bore za ženke. Rađaju žive mlade dužine 12-21cm obojane poput odraslih. Mužjaci zrelost postižu u 2. ili 3. godini života, a ženke i kasnije. Žive i do 18 godina. Kako je ovo široko rasprostranjena europska zmija južne populacije se pare kasnije, a sazrijevaju ranije dok se sjeverne populacije pare ranije, a sazrijevaju kasnije. Sjeverne populacije rađaju žive mlade (4-16 ponekad i 19 njih) nakon 4-5 mjeseci poslije parenja dok južne populacije rađaju nakon hibernacije.

NALAZI NA MOSORU: iako vrlo raširena vrsta u većem dijelu Europe, smukulja ipak ne naseljava većinu mediteranskih i submediteranskih staništa (Strijbosch 1997). Na području Mosora imamo veoma star nalaz ove vrste (Karaman 1939). Mekinić (osobni nalazi) je potvrdio prisutnost na području planine Mosora na temelju jednoga nalaza sa područja Trpošnjika. Istraživanjem je utvrđena na sjevernim padinama Mosora što predstavlja tek treći nalaz ove vrste na istraživanom području.

Tablica 21. Pregled nalazišta za vrstu *Coronella austriaca*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Trpošnjik	43°28'42.0"	16°43'15.7"	1000	J	Četvrtak/Subota 11./13.10.2001.	sunčano	-
Dugopolje/Ljubljan	43°33'22.9"	16°35'28.6"	813	SI	Nedjelja 23.05.2010.	sunčano	Rogošića staje, 11:00

Elaphe quatuorlineata (Lacepede, 1789) – četveroprugi kravosas

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljuskaši) RED: Ophidia (zmije) PORODICA: Colubridae (guževi) ROD: Elaphe (drvolazi) VRSTA: <i>Elaphe quatuorlineata</i> (Lacépède, 1789) - četveroprugi kravosas	
--	---

IZGLED: odrasle jedinke mogu narasti i do 240cm dužine (uključujući rep), ali većina jedinki naraste do 150cm. To je vrlo robusna zmija; robusnija od ostalih zmija ovih dimenzija. Glava je jasno izražena, duga i šiljasta, zjenica je okrugla a stražnje ljske svijetle. Mlade jedinke imaju niz tamnih često crnih mrlja ili linija na leđima te jednu ili dvije serije mrlja na svakom boku. Odrasli mogu biti obojani na isti način ali češće nalazimo jedinke sa četiri tamne pruge duž leđa. Neotrovница je.

STANIŠTE: najčešće je nalazimo na rubovima šuma, šumskim čistinama, stjenovitim obraslim brežuljcima do 1400m nadmorske visine. Preferira sjenovita i topla mjesta a nešto rjeđe i vlažna staništa pa je možemo naći i u blizini bara i potoka. Često dolazi u blizinu ljudi zalazeći u nastambe domaćih životinja gdje nalazi odgovarajuće uvjete i hranu. Dobro se penje i pliva. Najčešće se skriva u rupama od glodavaca te u pukotinama među stijenama.

PREHRANA: hrani se malim sisavcima veličine štakora i mladih kunića, pticama i njihovim potomstvom (posebno u proljeće), jajima i gušterima (posebno mlade zmije). Plijen ubija davljenjem.

RAZMNOŽAVANJE: ženka polaže u srpnju i kolovozu 4-16 jaja dimenzija 30-70mm a mladi se legu nakon 7-9 tjedana. Zreli su sa 3-4 godine.

NALAZI NA MOSORU: prisutnost ove vrste na istraživanom području se temelji na samo jednom nalazu iz okolice Podgrađa (Mekinić osobni nalazi). Tijekom istraživanja vrsta nije zabilježena.

Tablica 22. Pregled nalazišta za vrstu *Elaphe quatuorlineata*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Pavića most	43°25'50.3"	16°52'00.2"	63	J	Nedjelja 24.05.2009.	sunčano-vruće	-

***Hierophis gemonensis* (Laurenti, 1768) - šara poljarica**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljuskaši) RED: Ophidia (zmije) PORODICA: Colubridae (guževi) ROD: Hierophis (poljarice) VRSTA: <i>Hierophis gemonensis</i> (Laurenti, 1768) - šara poljarica		
--	--	--

IZGLED: odrasle jedinke narastu najčešće do 100cm u dužinu (uključujući rep), a veoma rijetko do 130cm. To je prilično vitka zmija sa jasno definiranom glavom, glatkim ljkuskama i jasno istaknutim očima s okruglom zjenicom. Boje je maslinasto-zelene, tamnozelene ili svjetlosmeđe sa tamnim mrljama na prednjem dijelu tijela koje su često podijeljene svijetlim prugama. Ostatak tijela prekrivaju svijetle i tamne pruge koje se sužavaju prema kraju tijela. Trbuš joj je žućkast ili bijekast sa tamnim mrljama. Neotrovnica je.

STANIŠTE: najčešće je nalazimo u suhim stjenovitim područjima, šikari, vinogradima, obraslim ruševinama, otvorenim šumarcima, niskoj makiji,... do nadmorske visine od 800m.

PREHRANA: hrani se gušterima, velikim kukcima uključujući skakavce te malim sisavcima i pticima iz gnijezda.

RAZMNOŽAVANJE: ženka u jednom leglu polaže 4-10 jaja dimenzija 25-40mm x 15-20mm.

NALAZI NA MOSORU: 31. svibnja 1972. godine pri planinarskom domu na Mosoru S. Brelih bilježi nalaz odrasle jedinke ove vrste (Katalog zbirke vodozemaca i gmazova Prirodoslovnog muzeja Slovenije - neobjavljeni podaci slovenskog herpetologa S. Breliha). Prema dostupnim podacima (Mekinić osobni nalazi) šara poljarica na području Mosora naseljava travnata i grmovita staništa a česti su nalazi i u naseljima. Tijekom istraživanja podjednako je bilježena i izvan i u naseljima.

Tablica 23. Pregled nalazišta za vrstu *Hierophis gemonensis*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Gata/Dolac	43°28'25.2"	16°44'11.0"	816	I	Subota 29.04.2000.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'09.4"	16°43'26.2"	571	J	Subota 19.05.2001.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'10.1"	16°43'18.7"	523	J	Subota/Nedjelja 14./15.07.2001	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'09.6"	16°43'18.9"	521	I	Utorak 24.07.2001.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'10.5"	16°43'31.1"	615	JI	Ponedjeljak 20.08.2001.	sunčano	-
Skočibe	43°28'19.0"	16°42'18.3"	398	JZ	Ponedjeljak 27.08.2001.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'10.8"	16°43'26.4"	586	I	Četvrtak 13.09.2001.	poluoblačno	-
L.k./Trpošnjik/Dola c	43°28'20.3"	16°43'48.2"	755	JI	Četvrtak/Subota 11/13.10.2001.	sunčano	-
Sitno Gornje/Dom/Gajna	43°31'34.7"	16°37'39.3"	989	JZ	Srijeda 26.06.2002.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'04.8"	16°43'04.7"	408	JI	Subota 24.08.2002.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'07.9"	16°43'07.1"	427	J	Subota 07.06.2003.	sunčano-vruče	-
Gata	43°27'59.5"	16°42'20.7"	292	J	Subota 12.06.2004.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'10.0"	16°43'18.2"	515	J	Petak/Subota	sunčano	-

					13./14.2005.		
greben Sv. Jure(Kozik)	43°29'13.5"	16°41'59.8"	1239	I	Petak 27.05.2005.	sunčano	-
Gata	43°27'59.5"	16°42'20.7"	292	JZ	Četvrtak 30.05.2005.	poluoblačno	-
Blato na Cetini	43°29'08.7"	16°50'29.4"	214	J	Nedjelja 17.05.2009.	sunčano	pregažen
Kostanje	43°26'31.3"	16°50'10.8"	200	J	Nedjelja 24.05.2009.	sunčano-vruče	pregažen
Podgrađe	43°26'20.5"	16°51'42.5"	192	Z	Nedjelja 24.05.2009.	sunčano-vruče	pregažen
L.k./Trpošnjik	43°28'10.6"	16°43'32.8"	503	J	Subota 22.05.2010.	sunčano	12:00
Dugopolje/Ljubljjan	43°34'32.9"	16°36'04.3"	380	SI	Nedjelja 23.05.2010.	sunčano	8:30
Srinjine	43°30'19.3"	16°34'40.7"	85	Z	Ponedjeljak 24.05.2010.	sunčano	cesta uz potok Vilar, pregažen
Sv. Ivan	43°28'26.7"	16°42'22.3"	471	I	Subota 03.07.2010.	sunčano-vruče	uz zid crkvice, 16:00
Sv. Roko	43°28'05.9"	16°43'14.7"	385	J	Utorak 12.10.2010.	sunčano	13:30, mlada jedinka

***Malpolon insignitus* (Hermann, 1804) – zmajur**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljuškaši) RED: Ophidia (zmiye) PORODICA: Colubride (guževi) ROD: Malpolon (gušterojedi) VRSTA: <i>Malpolon insignitus</i> (Hermann, 1804) – zmajur	
--	---

IZGLED: odrasle jedinke dosegnu duljinu i od 240cm (uključujući rep), ali su češći kraći primjeri. Mogu težiti i do 3kg. Ovo je velika zmija često jednolično obojena, ukočenog vitkog tijela te karakteristično oblikovane glave sa velikim očima. Boja tijela je siva, crvenkasto-smeđa, maslinasta, zelenasta,... Agresivna je i vrlo pokretna zmija. U slučaju opasnosti glasa se šišteći.

STANIŠTE: nalazimo je u toplim i suhim mediteranskim staništima uvijek u blizini biljnog pokrova koji joj služi kao zaklon. Preferira otvorena i stjenovita područja sa grmljem, ali je isto tako nalazimo i na šumskim čistinama, u vegetaciji pješčanih dina na morskoj obali, obradivom tlu, na rubovima šuma,... sve do 2150m nadmorske visine. Ponekad i pliva pa je možemo zapaziti i u blizini riječnih obala i bara. Penje se i po vegetaciji, a često se sunča i na prometnicama. Prilagođenost suhom staništu očituje se u tome kako zmija maksimalno štedi vodu. Sa svake strane gubice ima žlijezde koje se nalaze ispod kože u području između nosnice i oka. Ove žlijezde produciraju sekret koji se luči kroz nosnice i koji je siromašan vodom (što je pak jedan od načina čuvanja vode do koje je u okolišu u kojem zmija živi teško doći) a pomaže zmiji da se lakše presvlači.

PREHRANA: hrani se gušterima, drugim zmijama, malim sisavcima (do veličine kunića), pticama (posebno onima koje obitavaju po tlu), a mlade jedinke se hrane kukcima. Pljen ubija otrovom. Straga u gornjoj čeljusti sa svake strane nalazi se po jedan očnjak s kojim zmija ubrizgava otrov u žrtvu. Očnjaci su straga u ustima tako da zmija treba dobro zagristi da bi očnjaci mogli ispustiti otrov u pljen. Odlikuje se dobrim vidom.

RAZMNOŽAVANJE: u sezoni parenja mužjaci se često bore za ženke koje u srpnju polažu 4-20 dugačkih jaja dimenzija 27-55 mm x 12-40mm ispod stijena, u šupljine u drveću,... Nakon dva mjeseca legu se mlade jedinke koje su 20-36cm dužine, a koji spolnu zrelost postižu u 3-5 godini života.

NALAZI NA MOSORU: na području Mosora je za sada zabilježen samo jedan nalaz i to mlade jedinke pregažene na makadamskoj cesti u blizini naseljenog mjesta Gata (Mekinić osobni nalazi). Za vrijeme istraživanja vrsta nije zabilježena.

Tablica 24. Pregled nalazišta za vrstu *Malpolon insignitus*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Skočibe	43°28'15.8"	160°42'17.4"	380	J	Ponedjeljak 27.08.2001.	sunčano	juv.

***Natrix natrix* (Linnaeus, 1758) – bjelouška**

CARSTVO: Animalia (životinje)
KOLJENO: Chordata (svitkovci)
PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci)
RAZRED: Reptilia (gmazovi)
PODRAZRED: Squamata (ljuškaši)
RED: Ophidia (zmije)
PORODICA: Colubridae (guževi)
ROD: Natrix (bjelouške)
VRSTA: *Natrix natrix* (Linnaeus, 1758) –
bjelouška

IZGLED: odrasle jedinke najčešće narastu do 120cm dužine (uključujući rep), ali isto tako mogu biti i kraće od 120cm te duže od 200cm. Ženke su veće od mužjaka, ponekad i dvostruko duže. Glava je jasno izražena i ovalnog oblika posebno u odraslih. Obojanost varira od jedinke do jedinke, ali većina jedinki ima karakterističnu žutu mrlju iza glave. Tijelo je najčešće maslinastozelene, zelene, tamnozelene,... boje. Trbuš je bijel ili siv. Mužjaci se presvlače dvaput na godinu, a ženke jedanput. Neotrovnica je.

STANIŠTE: ovo je vrsta vlažnih staništa sve do 2400m nadmorske visine. Najčešće je nalazimo u blizini vode i to u toku dana jer je dnevna vrsta. Pliva veoma dobro i često aktivno lovi u vodi pri čemu može zaroniti i ostati ispod površine i do 30 minuta. Jedinke su veoma mobilne i u toku godine mogu prijeći velike udaljenosti u potrazi za hranom i ženkama. Kada su uznemirene bježe, a samo rijetko napadaju grizući napadača. U slučaju opasnosti često izlučuju izmet koji neugodno miriše, izvrću se na bok otvorenih usta sa isplaženim jezikom te na taj način imitiraju uginulu životinju koja se raspada i nije jestiva. Ovakvo ponašanje zemljopisno varira ali u nekim područjima i do jedne trećine jedinki pokazuje ovaj vid ponašanja. Hibernira do ožujka ili travnja u rupama od glodavaca, šupljinama u drveću,... često u grupi.

PREHRANA: većinom se hrane žabama i krastačama, ali vodenjacima, punoglavcima i ribama također ulaze u njihovu prehranu kao i mali sisavci, ptići, druge zmije te puževi. Mlade jedinke se hrane beskralježnjacima poput gujavica.

RAZMNOŽAVANJE: vrijeme parenja je od travnja do svibnja te kadikad još jedanput u jesen. Mužjaci susreću ženke veoma rijetko, a ponekad se za jednu ženku može boriti i nekoliko mužjaka. Oni tada tvore klupko oko ženke i nemilosrdno se bore da bi se parili sa njom. Kopulacija traje i do 3 sata, a nakon 2-5 tjedana ženka polaže 2-105 bijelih jaja u rupe u tlu ili ispod stijena ili pak ispod materijala koji truli (oslobođena toplina pomaže u inkubaciji jaja). Ponekad i nekoliko ženki može položiti jaja zajedno u istu rupu. U toplijim krajevima

inkubacija traje 6-10 tjedana, a mladi se legu 14-22cm dugi. Mužjaci postižu zrelost u 3 godini života kada dostignu 40-50cm dužine, a ženke u 5 godini kada dostignu 60cm.

NALAZI NA MOSORU: bjelouška je zabilježena na nekoliko lokaliteta na području Mosora, ali gotovo uvijek u blizini vode pa je pretpostavka da njena distribucija ovisi isključivo o prisutnosti prikladnog vodenog medija (Mekinić osobni nalazi). Tijekom istraživanja ova vrsta nije pronađena, ali na temelju do sada prikupljenih podataka o ovoj vrsti na području Mosora uz ulaganje dodatnog istraživačkog npora i ova vrsta bi se sigurno zabilježila.

Tablica 25. Pregled nalazišta za vrstu *Natrix natrix*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Ponedjeljak 16.07.2001.	sunčano	lokva-2 adult i 1 juv.
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Ponedjeljak 20.08.2001.	sunčano	lokva
Sv. Ivan/Sv. Jure(Kozik)	43°28'58.5"	16°41'57.4"	954	JI	Petak 28.09.2001.	sunčano	juv.
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Četvrtak 30.05.2005.	sunčano	lokva-3 adult
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Subota 15.06.2002.	sunčano	lokva
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Utorak 22.06.2004.	sunčano-vruće	lokva
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Nedjelja 27.06.2004.	sunčano-vruće	lokva
Dom	43°31'16.6"	16°37'05.2"	835	J	Nedjelja 28.05.2006.	sunčano	-
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Utorak 06.03.2007.	sunčano-toplo	lokva

***Natrix tessellata* (Laurenti, 1768) – ribarica**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljuskaši) RED: Ophidia (zmije) PORODICA: Colubride (guževi) ROD: Natrix (bjelouške) VRSTA: <i>Natrix tessellata</i> (Laurenti, 1768) – ribarica	
---	--

IZGLED: odrasle jedinke mogu narasti uključujući rep i preko 130cm, ali su najčešći primjerici od 80cm. Ženke su veće od mužjaka. To su srednje velike zmije sa malom šiljatom glavom, okruglom zjenicom i vrlo izraženim leđnim ljuskama. Boja varira od sivkaste, smeđkaste preko žućkaste do zelenkaste s jasno izraženim uzorkom tamnih mrlja po tijelu. Ove mrlje mogu pak biti velike, male ili ponekad mogu u potpunosti izostati. Trbuš je bjelkast, žućkast, ružičast ili taman s dvije nepravilne tamne pruge ili pak potpuno crn. Neotrovnica je.

STANIŠTE: nalazimo je u rijekama, jezerima i barama tj. općenito u vodenim staništima gdje provodi većinu vremena. Ispod površine može biti i nekoliko sati. Obično dolazi do 1000m nadmorske visine, ali ponekad je možemo naći i na 2200m. U slučaju opasnosti na napadača izbacuje smrdljivi sekret iz kloake. Hibernira od listopada do travnja u suhim rupama blizu vodenih masa.

PREHRANA: najveći dio plijena otpada na ribu, a nešto manji dio na vodozemce. Lovi aktivno pretražujući ispod stijena ali i pasivno čekajući u zasjedi najčešće ispod površine vode. Tada rep koristi da bi se uglavila među stijene da je tok vodene mase ne odnosi. Kad tako love svako 2-3m možemo naići na po jednu jedinku.

RAZMNOŽAVANJE: vrijeme parenja je od travnja do svibnja. 7-10 tjedana nakon parenja ženka polaze 5-37 jaja dimenzija 30-45mm x 20-25mm u pukotine ispod stijena ili u materijal u raspadanju (često tu nalazimo i jaja bjelouške). Mladi se legu 14-25cm dugi, a mužjaci zrelost dostižu sa 3 godine kad su već dugi 40cm.

NALAZI NA MOSORU: ribaricu nalazimo na graničnom području istočnog dijela Mosora gdje zauzima vodena staništa rijeke Cetine. Rijeka Cetina je jedina veća vodena površina na istraživanom području pogodna kao stanište za ovu vrstu (Mekinić osobni nalazi).

Tablica 26. Pregled nalazišta za vrstu *Natrix tessellata*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Radmanove mlinice	43°26'14.3"	16°45'15.4"	9	SI	Četvrtak 23.08.2001.	sunčano	-
Radmanove mlinice	43°26'10.9"	16°45'43.1"	7	S	Subota 11.09.2004.	sunčano	-
Radmanove mlinice	43°26'16.2"	16°45'12.6"	8	S	Subota 03.09.2005.	poluoblačno	-
Radmanove mlinice	43°26'13.9"	16°45'29.3"	8	S	Subota 14.04.2007.	sunčano	-
Kaštيل Slanica	43°26'38.5"	16°44'20.5"	4	S	Nedjelja 23.08.2009.	oblačno-vruće	-

Platyceps najadum (Eichwald, 1831) – šilac

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljuskaši) RED: Ophidia (zmije) PORODICA: Colubride (guževi) ROD: Platyceps VRSTA: <i>Platyceps najadum</i> (Eichwald, 1831) – šilac	
---	--

IZGLED: odrasle jedinke narastu maksimalno do 135cm dužine (uključujući rep), ali su najčešći primjerici od 100cm. Vrlo se lako prepoznaje po građi tijela i uzorku boja. To je vrlo vitka zmija sa stješnjenom glavom i repom na koji otpada četvrtina ili čak trećina ukupne dužine zmije. Trbušne ljuske su jasno vidljive sa svake strane. Kraj tijela je obično sivo-zelen do maslinasto-smeđ, a prema kraju repa postaje smeđ ili crvenkast. Niz tamnih do maslinastih mrlja sa svake strane vrata može biti okružen koncentričnim unutrašnjim tamnim i vanjskim svijetlim prstenima. Ove mrlje su jače izražene kod mladih jedinki. Područje oko očiju je svjetlo obojano dok je trbuš žučkast ili bjelkast bez mrlja.

STANIŠTE: to je dnevna zmija suhih, često stjenovitih područja sa grmovitom ili gustom travnatom vegetacijom po kojoj se može penjati. Nalazimo je i po šumskim čistinama, obraslim zidovima i ruševinama sve do 2000m nadmorske visine. Noć provodi ispod stijena ili u pukotinama. Hibernira u grupama od listopada do ožujka skrivena u dubokim procjepima.

PREHRANA: hrani se prvenstveno malim gušterima a povremeno lovi i skakavce, razne druge beskralješnjake te vrlo rijetko male sisavce. Plijen hvata zahvaljujući svojoj brzini te ga može slijediti do poprilične udaljenosti. Izrazito je brza zmija; najbrža u Europi, a ima i dobar

vid. Mali plijen grabi ustima dok veći plijen pritišće tijelom o tlo, obavlja se o njega 2-3 puta povećavajući stisak i gušeći ga nakon čega ga guta.

RAZMNOŽAVANJE: ženka u lipnju i srpnju polaze 3-16 vrlo dugih jaja dimenzija 21-44mm x 5-14mm u rupe u tlu iz kojih se legu mlađi dužine do 30cm.

NALAZI NA MOSORU: na temelju dostupnih podataka može se reći kako je šilac jedna od tri najčešće vrste zmija na području planine Mosora, gdje naseljava visinski raspon od razine mora do najviših vrhunaca (Mekinić osobni nalazi). Za vrijeme istraživanja vrsta je zabilježena samo jednom.

Tablica 27. Pregled nalazišta za vrstu *Platyceps najadum*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
L.k./Trpošnjik	43°28'09.3"	16°43'19.0"	515	I	Subota 19.05.2001.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'08.4"	16°42'45.2"	347	JI	Subota/Nedjelja 14./15.07.2001.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'07.9"	16°43'11.3"	446	JI	Ponedjeljak 20.08.2001.	sunčano	-
Sv. Jure(Kozik)	43°29'21.5"	16°41'30.8"	1319	I	Ponedjeljak 27.05.2002.	poluoblačno	-
Trpošnjik	43°28'41.5"	16°43'18.4"	966	J	Subota 15.06.2002.	sunčano	-
greben Sv.Jure(Kozik)	43°29'18.0"	16°41'43.3"	1266	I	Petak 25.06.2004.	sunčano-vruće	-
L.k./Trpošnjik	43°28'07.8"	16°43'12.1"	466	I	Petak/Subota 13./14.05.2005.	sunčano	-
Sv. Roko	43°28'05.3"	16°43'07.3"	418	J	Subota 12.05.2007.	sunčano-toplo	-
Priko	43°26'45.6"	16°41'18.0"	5	J	Subota 06.09.2008.	sunčano	juv.
Gata	43°27'59.5"	16°42'20.7"	292	J	Nedjelja 19. 04. 2009.	sunčano	-
Kostanje	43°26'50.3"	16°49'02.1"	227	Z	Nedjelja 24.05.2009.	sunčano-vruće	pregažen
L.k./Trpošnjik	43°28'10.8"	16°43'40.9"	564	J	Subota 22.05.2010..	sunčano	sunčano

***Telescopus fallax* (Fleischmann, 1831) – ljuta crnokrpica**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljuskaši) RED: Ophidia (zmije) PORODICA: Colubridae (guževi) ROD: Telescopus (mačkooki) VRSTA: <i>Telescopus fallax</i> (Fleischmann, 1831) - ljuta crnokrpica	
--	--

IZGLED: odrasle jedinke su obično oko 75cm dužine (uključujući rep), ali ponekad mogu narasti i do 100-130cm. To je vitka zmija sa širokom, plosnatom glavom na kojoj nalazimo male oči sa mačjom zjenicom. Ljuske na glavi su široke. Tijelo je sivo, smeđe ili tamnosmeđe sa tamnim mrljama po leđima. Trbuš je žućkast ili bjelkast.

STANIŠTE: obično je nalazimo na stjenovitim mjestima, stjenovitim degradiranim šumskim sastojinama, starim zidovima, kamenim gromadama ali povremeno i u naslagama stare

vegetacije te pješčanim područjima obraslim grmljem. Često dolazi i u blizinu ljudi pa je tako možemo naći i u naseljima. Dolazi do 1300m nadmorske visine.

PREHRANA: hrani se prvenstveno gušterima te macaklinima, a u manjoj mjeri malim zmijama, malim sisavcima, pticama i kukcima (pogotovo mlade jedinke). Lovi najčešće u sumrak, a ponekad i noću (ljeti) ta danju za hladnijeg vremena. Otrov ubrizgava u žrtvu uz pomoć dva oštra zuba smještena duboko u unutrašnjosti usta. Djelovanje otrova je vidljivo kroz 1-5 minuta a efikasan je samo za usmrćivanje guštera i malih sisavaca.

RAZMNOŽAVANJE: počinje u rano proljeće, a ženka tijekom lipnja i srpnja polaže 5-9 duguljastih jaja dimenzija 25-40mm x 10-15mm iz kojih u rujnu izlaze mladi dimenzija 14-20cm.

NALAZI NA MOSORU: ova vrsta području Mosora do sada je zabilježena samo na dva relativno bliska lokaliteta (Mekinić osobni nalazi). Vrsta nije zabilježena tijekom istraživanja zbog nedovoljnog istraživačkog napora.

Tablica 28. Pregled nalazišta za vrstu *Telescopus fallax*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Skočibe	43°28'26.3"	16°42'07.8"	453	I	Četvrtak 01.06.2000.	sumrak	-
Gata	43°27'59.5"	16°42'20.7"	292	J	Petak 20.04.2007.	zora	-

Zamenis longissimus (Laurenti, 1768) – bjelica

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljuskaši) RED: Ophidia (zmije) PORODICA: Colubridae (guževi) ROD: Zamenis VRSTA: <i>Zamenis longissimus</i> (Laurenti, 1768) - bjelica	
--	--

IZGLED: odrasle jedinke dosegnu maksimalno 200cm dužine uključujući rep, ali je prosječna duljina jedinki 140cm. Mužjaci su veći od ženki. Ovo je velika vitka zmija slabo izražene glave sa okruglom zjenicom. Trbušne ljsuske su izražene sa svake strane. Odrasle jedinke su obično jednolično sivo-žučkaste, maslinasto-smeđe ili smeđe sa svjetlijim krajem. Na krajevima ljsusi nalazimo male bijele točke posebno po sredini tijela. Trbuš je bjelkast ili žučkast. Oko usta je žučkasta. Mladi ove vrste se mogu zamijeniti sa bjelouškom (*Natrix natrix*) zbog slične obojanosti. Neotrovnica je.

STANIŠTE: nalazimo je u suhim tipovima staništa, osunčanim šumama, grmovitoj vegetaciji, po rubovima polja, starim zidovima, ruševinama, umjereno vlažnim mjestima,... sve do 2000m nadmorske visine. Dnevna je zmija, ponekad aktivna i u vrućim povečerjima. Najčešće se sunča na mjestima zaklonjenim od izravnog udara sunca. Kreće se radije po ravnom terenu, ali ne zazire ni od penjanja po drveću i grmlju uključujući i vertikalno penjanje.

PREHRANA: hrani se pretežno malim sisavcima poput miševa i voluharica te vjeverica, ali ne zazire ni od guštera i ptica pogotovo ptica. Mlade jedinke se hrane gušterima. Odrasli ljeti love plijen svaka tri dana.

RAZMNOŽAVANJE: vrijeme parenja je od svibnja do lipnja a mužjaci u sezoni parenja prelaze velike udaljenosti, ponekad i do 2km. Često se međusobno bore za ženke koje se razmnožavaju svaku godinu producirajući 2-18 jaja dimenzija 35-60mm x 17-25mm. Jaja polažu u rupe u tlu, stablima ili materijalu koji trune. Mladi se legu 12-37cm dugi. Mužjaci zrelost postižu kad dosegnu 100cm dužine, a ženke prvo polaganje jaja imaju kad dosegnu 85cm.

NALAZI NA MOSORU: iako vrlo rasprostranjena vrsta na području Europe i u Hrvatskoj, na istraživanom području planine Mosora je veoma rijetka (Mekinić osobni nalazi) te nije uočena ni tijekom ovoga istraživanja.

Tablica 29. Pregled nalazišta za vrstu *Zamenis longissimus*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Studenac (Dubrava)	43°29'01.7"	160°40'51.8"	631	J	Nedjelja 29.04.2001.	sunčano	-
Sv. Roko	43°28'06.1"	160°43'08.2"	430	J	Ponedjeljak 30.04.2001.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik/Dolac	43°28'28.6"	160°44'16.2"	816	SI	Petak 12.10.2001.	sunčano	juv.

***Zamenis situla* (Linnaeus, 1758) – pjegava crvenkrpica**

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljuskaši) RED: Ophidia (zmije) PORODICA: Colubridae (guževi) ROD: Zamenis VRSTA: <i>Zamenis situla</i> (Linnaeus, 1758) – pjegava crvenkrpica	
--	---

IZGLED: odrasle jedinke narastu maksimalno do 116cm dužine, ali su najčešće manjih dimenzija. Mužjaci su obično manji od ženki. Glava je vrlo dobro izražena (tamno markirana sa tamnim linijama), zjenica je okrugla, ljske su glatke, a na tijelu nalazimo karakteristični uzorak bilo da se radi o crvenim mrljama («kvadrati») ili crvenim linijama na žućkastoj ili tamnosmeđoj podlozi. Trbuš je prema glavi žućkast a ostatak je pretežno crn.

Neotrovnica je.

STANIŠTE: ovo je široko rasprostranjena i karakteristična zmija mediteranske makije ispod 500m nadmorske visine, ali je nalazimo i do 1000m. Obično dolazi na sunčanom staništu pogotovo ako stanište obiluje stijenama i biljnim pokrivačem koji joj služi kao zaklon. Susreće se i u blizini ljudi pogotovo u vrtovima, vinogradima, maslinicima,... Aktivna je većinom danju, ali ponekad i u sumrak. Najčešće polako gmiže, ali je i veoma dobar penjač po stijenju i grmlju, gdje se penje kako bi izbjegla pregrijano tlo. Hibernira od studenog do sredine travnja.

PREHRANA: mlade jedinke se hrane gušterima, a odrasli sisavcima poput malih glodavaca i rovki dok im gmazovi i ptice predstavljaju manji dio plijena. Veći plijen ubijaju stiskanjem (davljenjem) dok manji plijen pritišću o tlo prije nego ga progutaju.

RAZMNOŽAVANJE: parenje može potrajati i nekoliko sati za vrijeme kojeg se mužjaci bore za ženke grizući suparnike za vratove. Ženka se može razmnožavati svake druge godine kada u lipnju polaže 2-8 jaja koja su velika i cilindrična dimenzija 35-70mm x 10-22mm. Mladi se legu nakon 6-9 tjedana i veliki su 29-36cm. Potrebno je 3 godine da postignu spolnu zrelost.

NALAZI NA MOSORU: ova vrsta se bilježi 1968. godine pri planinarskom domu na Mosoru (Katalog zbirke vodozemaca i gmazova Prirodoslovnog muzeja Slovenije - neobjavljeni podaci slovenskog herpetologa S. Breliha). Istraživanjem nije potvrđeno njeno prisutstvo na ovom lokalitetu ali je utvrđeno kako pjegava crvenkrpica na području Mosora dolazi u obe forme: kockasta i prugasta (Mekinić osobni nalazi). Zbog nedovoljnog istraživačkog napora vrsta nije zabilježena tijekom istraživanja.

Tablica 30. Pregled nalazišta za vrstu *Zamenis situla*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/m	Eks.	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMENA
Skočibe	43°28'23.5"	16°42'12.5"	433	J	Utorak 10.10.2000.	sunčano	-
Trpošnjik	43°28'41.7"	16°43'18.8"	975	J	Ponedjeljak 30.04.2001.	sunčano	juv.
Sv. Roko	43°28'06.2"	16°43'01.7"	400	J	Ponedjeljak 17.04.2006.	poluoblačno-toplo	-
Radmanove mlinice	43°26'16.2"	16°45'12.6"	8	S	Subota 14.04.2007.	sunčano	adult-usmrčen
Gata	43°27'59.5"	16°42'20.7"	292	J	Nedjelja 08.03.2009.	sunčano	-

Vipera ammodytes (Linnaeus, 1758) – poskok

CARSTVO: Animalia (životinje) KOLJENO: Chordata (svitkovci) PODKOLJENO: Vertebrata (kralježnjaci) RAZRED: Reptilia (gmazovi) PODRAZRED: Squamata (ljuskaši) RED: Ophidia (zmiye) PORODICA: Viperidae (ljutice) ROD: Vipera (ljutice) VRSTA: <i>Vipera ammodytes</i> (Linnaeus, 1758) – poskok	
---	--

IZGLED: odrasle jedinke su obično ispod 65cm dužine (uključujući rep), ali mogu narasti i do 90cm. Mužjaci su veći od ženki, a ovo je jedina istočnoeuropska zmija sa izraženim roščićem na glavi. Tijelo joj je zdepasto sa trokutastom glavom koja je prekrivena malim ljudskama; osim jedne velike ljuške oko svakog oka. Dva reda malih ljuški odvajaju oko od velikih ljuški koje tvore gornju usnu. Mužjaci su obično sivi dok su ženke sivkaste, smeđkaste ili crveno-smeđe (rjeđe žućkaste ili ružičaste). Po sredini leđa dolazi jasno definirana cik-cak tamna pruga. Trbuš je sivkast ili ružičast sa tamnim mrljama, a rep može biti crvenkast, žućkast ili zelenkasti. Otravnica je.

STANIŠTE: dolazi u vrlo raznolikim tipovima staništa, ali je najčešće nalazimo na suhim stjenovitim kosinama sa malo vegetacije i dobroj izloženosti suncu. Također dolazi i u osuščanim šumama, šikari, kamenjaru, suhim kamenim zidovima, kultiviranim površinama poput vrtova i vinograda,... Povremeno se penje i na drveće i stijene gdje traži plijen. Dolazi do 2500m nadmorske visine, ali je najčešće nalazimo do 1700m. Obično je dnevna zmija ali u toplom dijelu godine lovi i noću. Hibernira u pukotinama među stijenama ili u rupama u tlu, često u zajednici, sve do ožujka ili travnja kada hibernaciju prvi napuštaju mužjaci, a dva tjedna kasnije i ženke.

PREHRANA: osnovna hrana su mu mali sisavci, ali ne zazire ni od ptica, drugih zmija i guštera. Mlade jedinke se hrane prvenstveno malim gušterima i velikim kukcima. Pljen ubija otrovom koji se izlučuje preko dva očna zuba i koji mogu biti i 1cm dugi a nalaze se sprijeda u ustima.

RAZMNOŽAVANJE: započinje u svibnju a ženka pred kraj ljeta ili u ranu jesen ljeta koti 4-15 živih mlađih oko 15-23cm dužine koji su otrovni podjednako kao i odrasli samo im treba više vremena da stvore otrov.

NALAZI NA MOSORU: 31. svibnja 1972. godine se bilježi nalaz odrasle jedinke, a 1. lipnja 1968. mladog primjerka ove vrste na području pri planinarskom domu na Mosoru (Katalog zbirke vodozemaca i gmazova Prirodoslovog muzeja Slovenije - neobjavljeni podaci slovenskog herpetologa S. Breliha). Poskok spada u najčešće vrste zmija na Mosoru, a nalazimo ga u svim tipovima staništa - od travnatih, preko grmovitih i šumovitih do stjenovitih staništa (Mekinić osobni nalazi). Tijekom istraživanja bilježe se četiri nalaza ove vrste.

Tablica 31. Pregled nalazišta za vrstu *Vipera ammodytes*.

NALAZIŠTE	N	E	Z/ m	Eks .	NADNEVAK	VRIJEME	NAPOMEN A
L.k./Trpošnjik (Rastovača)	43°28'19.7 "	16°43'47.7 "	754	I	Subota 13.11.1999.	sunčano	-
(Gata)/Dolac	43°29'08.6 "	16°44'35.3 "	557	JI	Subota 29.04.2000.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°29'08.6 "	16°43'46.7 "	755	I	Nedjelja 15.10.2000.	sunčano	-
Studenac (Dubrava)	43°29'17.5 "	16°40'32.3 "	637	JZ	Nedjelja 29.04.2001.	sunčano	-
Trpošnjik	43°28'39.7 "	16°43'20.1 "	947	J	Ponedjeljak 30.04.2001.	sunčano	-
Studenac	43°29'06.5 "	16°40'37.5 "	633	JZ	Ponedjeljak 27.08.2001.	sunčano	-
Sv. Ivan/Sv.Jure(Kozik)	43°28'58.4 "	16°41'57.6 "	959	J	Petak 28.09.2001.	sunčano	-
L.k.(šumica)	43°28'20.9	16°43'46.5 "	765	J	Subota 29.09.2001.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'10.8 "	16°43'21.1 "	520	JI	Nedjelja 04.11.2001.	poluoblačn o	-
L.k./Trpošnjik	43°28'10.6 "	16°43'43.2 "	664	JI	Subota 16.03.2002.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'10.4 "	16°43'35.6 "	639	J	Nedjelja/Ponedjelj ak 31.03./01.04.2002.	poluoblačn o	-
L.k./Trpošnjik	43°28'20.9	16°43'46.5 "	765	J	Subota 15.06.2002.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik/ Sv.Jure(Kozik)	43°29'10.1 "	16°42'07.1 3	118	J	Petak/Subota 05./06.07.2002.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'08.6 "	16°43'30.6 "	584	J	Subota 24.08.2002.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'26.4 "	16°43'37.9 "	808	JI	Subota/Nedjelja 12./13.06.2004.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'13.1	16°43'21.9 "	525	I	Utork 22.06.2004.	sunčano- vruće	-
L.k./Trpošnjik	43°28'25.7 "	16°43'38.3 "	802	I	Nedjelja 27.06.2004.	sunčano- vruće	-
Sitno Gornje/_Dom/Gajna	43°31'18.0 "	16°37'31.6 "	944	J	Subota 23.04.2005.	sunčano	-
Sitno Gornje/_Dom/Gajna	43°31'33.3 "	16°37'39.9 "	987	J	Subota 30.04.2005.	sunčano- vruće	-
L.k./Trpošnjik	43°28'26.8 "	16°43'34.5 "	829	I	Petak/Subota 13./14.05.2005.	sunčano	-
L.k.	43°28'24.9 "	16°43'39.7 "	800	J	Petak 27.05.2005.	sunčano	-
Dubrava	43°29'26.7 "	16°40'33.3 "	716	JZ	Petak 27.05.2005.	sunčano	-
Veliki Kabal	43°31'35.6 "	16°38'22.1 8	131	JI	Nedjelja 07.05.2006.	sunčano	-
L.k./Trpošnjik	43°28'20.7 "	16°43'46.7 "	763	I	Utork 20.06.2006.	sunčano- sparno	-
L.k./Trpošnjik	43°28'07.4	16°43'10.3	455	J	Utork	sunčano-	-

JAVNA USTANOVA ZA UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM PRIRODNIM VRIJEDNOSTIMA
NA PODRUČJU SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE

Elaborat o inventarizaciji i praćenju stanja herpetofaune Mosora

	"	"			06.03.2007.	toplo	
L.k./Trpošnjik	43°28'13.3 "	16°43'45.4 "	695	JI	Subota 12.05.2007.	sunčano-toplo	-
Blato na Cetini	43°27'50.0 "	16°50'30.2 "	258	I	Nedjelja 17.05.2009.	sunčano	pregažen
L.k./Trpošnjik	43°28'31.1 "	16°43'44.3 "	871	J	14.11.2009.	poluoblačno	-
Ljubljana/Šipačka draga	43°32'11.0 "	16°37'14.0 "	126 4	S	Nedjelja 23.05.2010.	oblačno	14:50
L.k./Trpošnjik/Sv.Jure(Kozi k)	43°28'56.8 "	16°43'22.1 "	108 4	I	Subota 03.07.2010.	sunčano-vruće	greben, 7:10
Vilar/Sv.Jure(Perun)	43°30'12.4 "	16°34'18.9 "	384	SI	Petak 08.10.2010.	sunčano-toplo	11:10

KARTOGRAFSKI PRIKAZ RASPROSTRANJENJA VRSTA

***Salamandra salamandra* (Linnaeus, 1758) – pjegavi daždevnjak**

***Bombina variegata* (Linnaeus, 1758) – žuti mukač**

***Bufo bufo* (Linnaeus, 1758) – smeđa krastača**

***Bufo viridis* (Laurenti, 1768) – zelena krastača**

***Pelophylax ridibundus* (Pallas, 1771) – velika zelena žaba**

***Rana dalmatina* (Fitzinger in Bonaparte, 1838) – šumska žaba**

***Emys orbicularis* (Linnaeus, 1758) - barska kornjača**

***Testudo hermanni* Gmelin, 1789 – kopnena kornjača**

***Pseudopus apodus* (Pallas, 1775) – blavor**

***Hemidactylus turcicus* (Linnaeus, 1758) - kućni macaklin**

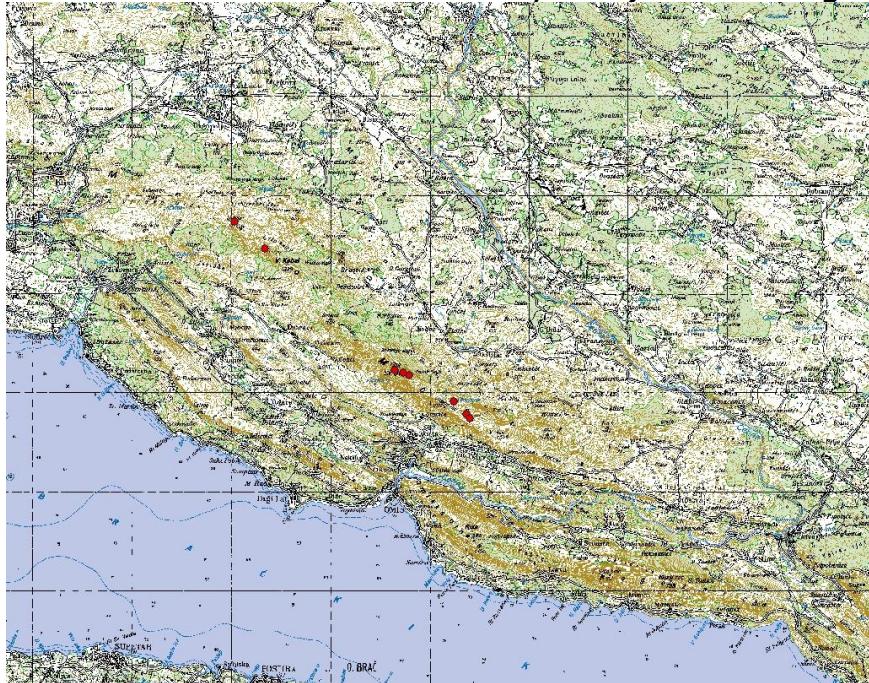
***Algyroides nigropunctatus* (Dumeril i Bibron, 1839) - mrki gušter**

***Dalmatolacerta oxycephala* (Dumeril i Bibron, 1839) - oštrogлавa gušterica**

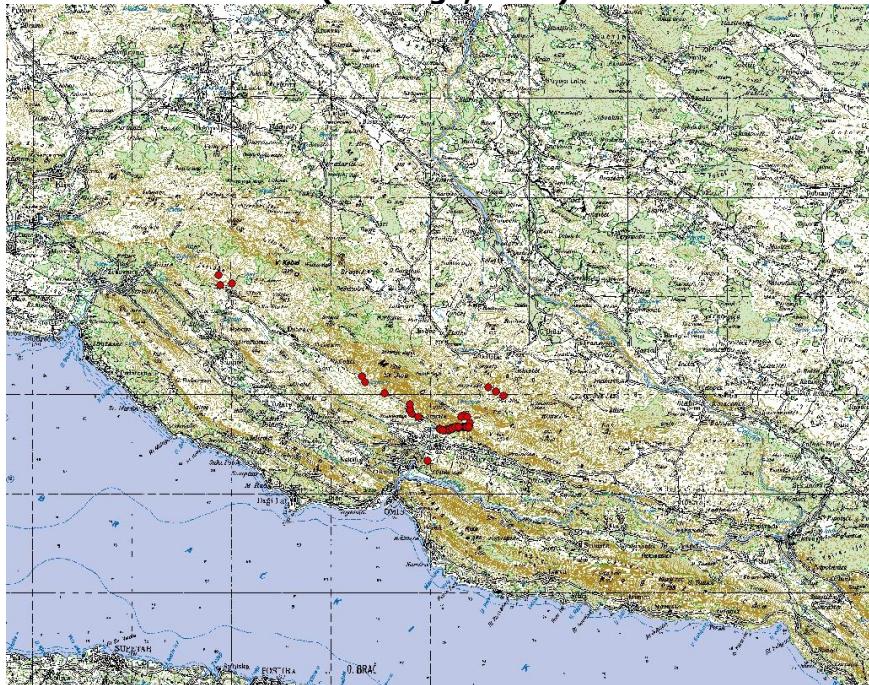
***Dinarolacerta mosorensis* (Kolombatović, 1886) - mosorska gušterica**

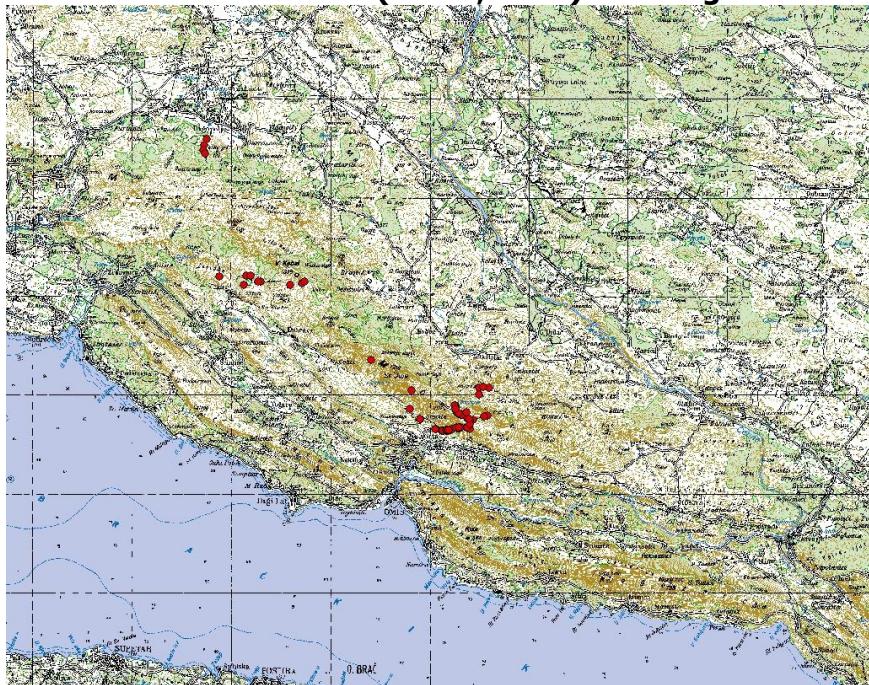
***Lacerta bilineata* (Daudin, 1802) – zapadnomediterranski zelumboč**

***Lacerta trilineata* (Bedriaga, 1886) - veliki zelembać**

***Podarcis melisellensis* (Braun, 1877) - krška gušterica**

***Podarcis muralis* (Laurenti, 1768) - zidna gušterica**

***Podarcis sicula* (Rafinesque, 1810) - primorska gušterica**

***Coronella austriaca* (Laurenti, 1768) – smukulja**

***Elaphe quatuorlineata* (Lacepede, 1789) – četveroprugi kravosas**

***Hierophis gemonensis* (Laurenti, 1768) - šara poljarica**

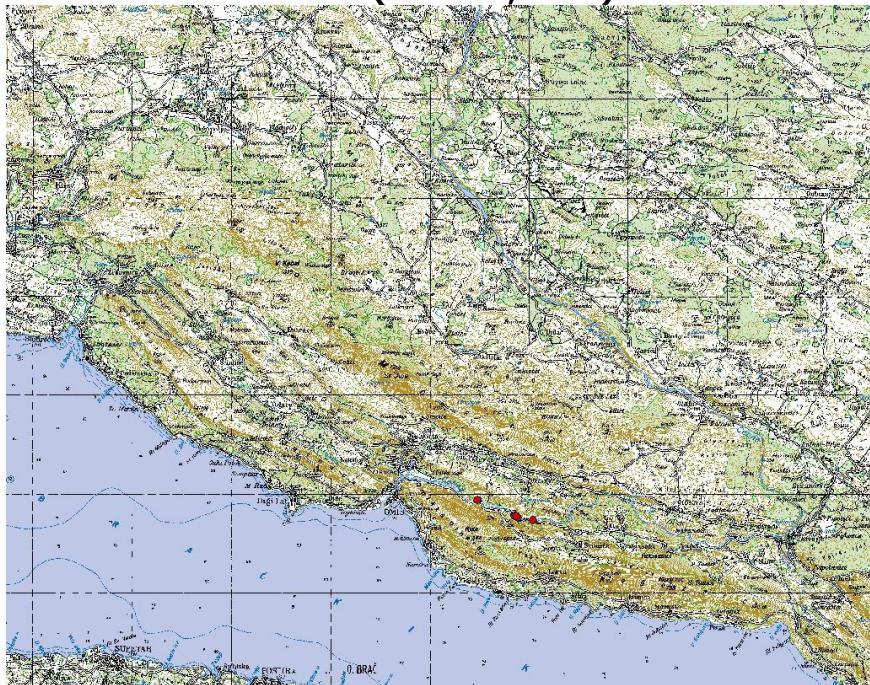
***Malpolon insignitus* (Hermann, 1804) – zmajur**

***Natrix natrix* (Linnaeus, 1758) – bjelouška**

***Natrix tessellata* (Laurenti, 1768) – ribarica**

***Platyceps najadum* (Eichwald, 1831) – šilac**

***Telescopus fallax* (Fleischmann, 1831) – ljuta crnokrpica**

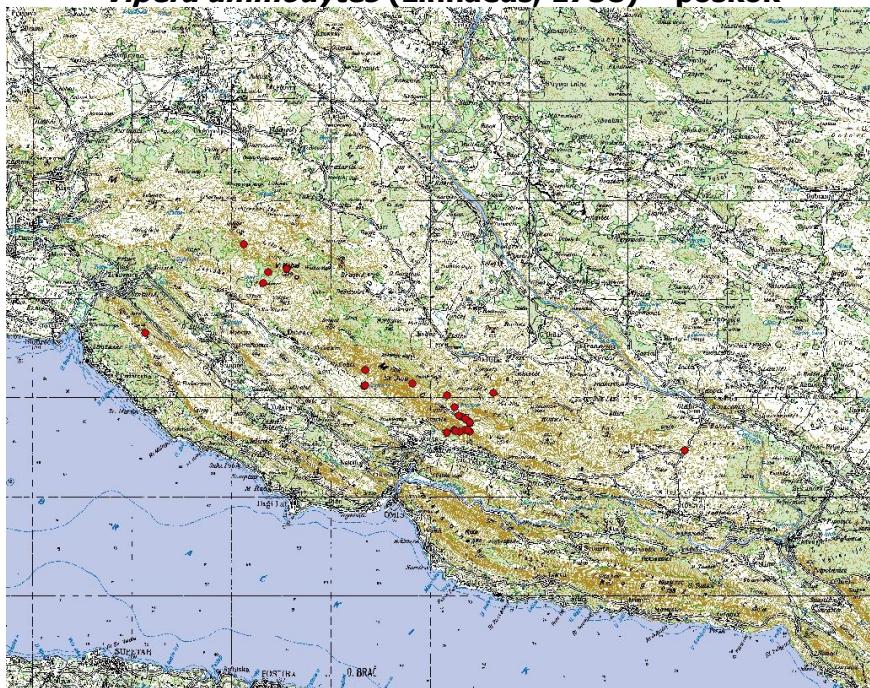
***Zamenis longissimus* (Laurenti, 1768) – bjelica**

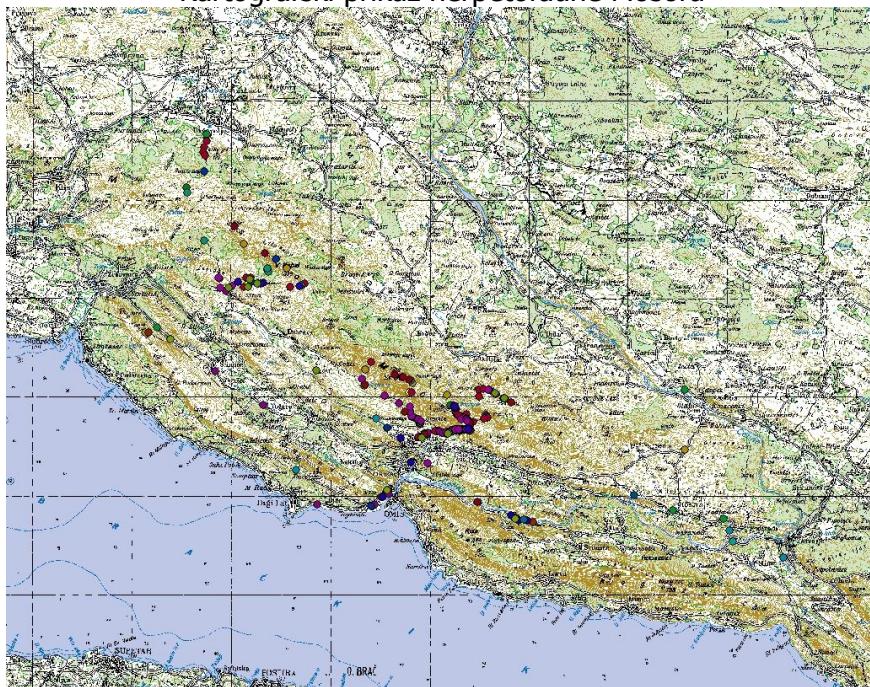
***Zamenis situla* (Linnaeus, 1758) – pjegava crvenkrpica**

***Vipera ammodytes* (Linnaeus, 1758) – poskok**

Kartografski prikaz herpetofaune Mosora

Herpetofauna Mosora i njezina visinska distribicija

	0	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	1100	1200	1300
<i>Proteus anguinus</i>			R											
<i>Salamandra salamandra</i>			KM		M	M		M	M					
<i>Bombina variegata</i>	M			M	M	M	M							
<i>Bufo bufo</i>	HM	M			M				M					
<i>Bufo viridis</i>	HM		M											
<i>Hyla arborea</i>	H													
<i>Pelophylax ridibundus</i>	HM		M			M								
<i>Rana dalmatina</i>	M			M										
<i>Emys orbicularis</i>	HSM													
<i>Testudo hermanni</i>	M		M											
<i>Pseudopus apodus</i>		M	M	M										
<i>Hemidactylus turcicus</i>	M		M		M									
<i>Algyroides nigropunctatus</i>		M		M	KM		M		M	M	M			
<i>Dalmatolacerta oxcephala</i>		tk					M	M	M	M	M			
<i>Dinarolacerta mosorensis</i>							M	M	BM			M	M	
<i>Lacerta bilineata</i>									SM	M	M			B
<i>Lacerta trilineata</i>		S	M	M	M	M	M	M	SM					
<i>Podarcis melisellensis</i>	H			M	M	M	M	M	BM	M				
<i>Podarcis muralis</i>									BM		M		M	
<i>Podarcis sicula</i>	HM	SM	HM	HM		M	M		H					
<i>Coronella austriaca</i>											M			
<i>Elaphe quatuorlineata</i>	M													
<i>Hierophis gemonensis</i>		M	M	M	M	M	M	M	BM	M			M	
<i>Malpolon insignitus</i>			M											
<i>Natrix natrix</i>	H			M					M	M				
<i>Natrix tessellata</i>	M	S												
<i>Platyceps najadum</i>	M		M	M	M	M				M			M	M
<i>Telescopus fallax</i>			M		M									
<i>Zamenis longissimus</i>				M		M			M					
<i>Zamenis situla</i>	M		M		M				B	M				
<i>Vipera ammodytes</i>			M		M	M	M	M	BM	M		M		M

K – Kolombatović B – Brelich R – Rađa H – Henle M – Mekinić tk – Tvrtković & Kletečki

FOTO DOKUMENTACIJA

Foto dokumentacija se dostavlja elektronski u visokoj rezoluciji (CD u prilogu). Svaka slika je imenovana rednim brojem, latinskim nazivom predmetne vrste, kraticom nalazišta na kojem je fotografirana te datumom, a ukoliko je više slika s istim nazivom na kraju je naveden i redni broj prema navedenom primjeru:

1. *Vipera ammodytes*_MO_2009.05.12 (1).

ZAKLJUČAK

Na temelju literaturnih podataka i podataka sakupljenih tijekom istraživanja na području Mosora uključujući i granično područje rijeku Cetinu do sada je zabilježeno osam (8) vrsta vodozemaca:

- *Proteus anguinus* (Laurenti, 1768) – čovječja ribica
- *Salamandra salamandra* (Linnaeus, 1758) – pjegavi daždevnjak
- *Bombina variegata* (Linnaeus, 1758) – žuti mukač
- *Bufo bufo* (Linnaeus, 1758) – smeđa krastača
- *Bufo viridis* (Laurenti, 1768) – zelena krastača
- *Hyla arborea* (Linnaeus, 1758) – gatalinka
- *Pelophylax ridibundus* (Pallas, 1771) – velika zelena žaba
- *Rana dalmatina* (Fitzinger in Bonaparte, 1838) – šumska žaba

dvije (2) vrste kornjača:

- *Emys orbicularis* (Linnaeus, 1758) - barska kornjača
- *Testudo hermanni* Gmelin, 1789 – kopnena kornjača

deset (10) vrsta guštera:

- *Pseudopus apodus* (Pallas, 1775) – blavor
- *Hemidactylus turcicus* (Linnaeus, 1758) - kućni macaklin
- *Algyrodes nigropunctatus* (Dumeril i Bibron, 1839) - mrki gušter
- *Dalmatolacerta oxycephala* (Dumeril i Bibron, 1839) - oštrogлавa gušterica
- *Dinarolacerta mosorensis* (Kolombatović, 1886) - mosorska gušterica
- *Lacerta bilineata* (Daudin, 1802) – zapadnomediterski zelembać
- *Lacerta trilineata* (Bedriaga, 1886) - veliki zelembać
- *Podarcis melisellensis* (Braun, 1877) - krška gušterica
- *Podarcis muralis* (Laurenti, 1768) - zidna gušterica
- *Podarcis sicula* (Rafinesque, 1810) - primorska gušterica

i jedanaest (11) vrsta zmija:

- *Coronella austriaca* (Laurenti, 1768) – smukulja
- *Elaphe quatuorlineata* (Lacepede, 1789) – četveroprugi kravosas
- *Hierophis gemonensis* (Laurenti, 1768) - šara poljarica
- *Malpolon insignitus* (Hermann, 1804) – zmajur
- *Natrix natrix* (Linnaeus, 1758) – bjelouška
- *Natrix tessellata* (Laurenti, 1768) – ribarica
- *Platyceps najadum* (Eichwald, 1831) – šilac
- *Telescopus fallax* (Fleischmann, 1831) – ljuta crnokrpica
- *Zamenis longissimus* (Laurenti, 1768) – bjelica
- *Zamenis situla* (Linnaeus, 1758) – pjegava crvenkrpica
- *Vipera ammodytes* (Linnaeus, 1758) – poskok

ukupno 31 vrsta vodozemaca i gmazova što predstavlja 51% herpetofaune Hrvatske.

„Elaborat o inventarizaciji i praćenju stanja herpetofaune Mosora“ je stoga prvi sustavni prilog poznavanju prostorne rasprostranjenosti herpetofaune planine Mosora. Njime se je nastojao utvrditi točan sastav herpetofaune područja planine Mosora te prikazati njena rasprostranjenost na istraživanom području.

Rezultati ovog istraživanja mogu poslužiti i za utvrđivanje granica područja na planini Mosoru u kojima je potrebna veća zaštita prirode kako bi se sačuvala bioraznolikost herpetofaune. Kako je područje planine Mosor već sada u prijedlogu područje ekološke mreže Hrvatske (evidentiran kao važno stanište značajno za ptice), dobiveni podaci su korisni radi bolje valorizacije i dopune faune područja Mosora kao područja NATURA 2000.

LITERATURA

Arnold E. N. & Burton J. A. (2002): A field guide to the Reptiles and Amphibians of Britain and Europe. *HarperCollinsPublishers, London.*

Bedalov, M., Šegulja, N. (1983): Neke zanimljive biljke u flori Mosora. U: Pavletić, Z., Matković, P., Grubišić, S.: Zbornik Roberta Visanija Šibenčana. *Povremena izdanja Muzeja grada Šibenika, Šibenik, Svezak 10, 215-222.*

Bertović, S. (1975): Prilog poznavanju odnosa klime i vegetacije Hrvatske (razdoblje 1948-1960. godine). *Acta biol. 7 (2), 89-216.*

Böhme, M.U. i sur. (2006): Podarcis muralis. U: Cox N., Chanson J. i Stuart S. (Ur.). The Status and Distribution of Reptiles and Amphibians of the Mediterranean Basin. *IUCN, Gland, Switzerland i Cambrige, UK .*

Gasc, J. P., Cabela, A., Crnjobrnja-Isailović, J., Dolmen, D., Grossenbacher, K., Haffner, P., Lescure, J., Martens, H., Martinez Rica, J. P., Maurin, H., Oliveira, M. E., Sofianidou, T. S., Veith, M., Zuiderwijk, A. (1997): Atlas of amphibians and reptiles in Europe. *Paris, Muséum National d'Historie Naturelle.*

Henle, K. (1985): Ökologische, zoogeographische and systematische Bemerkungen zur herpetofauna Jugoslawiens. *Salamandra, 21, 229-251.*

Horvat, I. (1949): Nauka o biljnim zajednicama. *Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb.*

Karaman, S. (1939): Über die Verbreitung der Reptilien in Jugoslavien. *Ann. Mus. Serbieae Meridionalis, I, 1-20.*

Kletečki, E., Jalžić, B. & Rađa, T. (1996): Distribution of the olm (*Proteus anguinus*, Laur.) in Croatia. *Mémories de Biospéologie, 23, 227-231.*

Kolombatović J. (1886): Imenik kralješnjaka Dalmacije. II. Dio: Dvoživci, gmazovi i ribe. *Godišnje izvješće C.K. Veliike realke u Splitu za školsku godinu 1885-86., Split, 1-20.*

Krpan, M. (1962): Prilog poznavanju kopnenih kralješnjaka Splitske okolice i bliže Zagore. *Radovi 4, Pedagoška akademija, Split.*

Marković, D. i sur. (2004): Crveni popis ugroženih biljaka i životinja Hrvatske. *Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb.*

Poljak, Ž. (2001): Hrvatske planine. *Hrvatski planinarski savez, Zagreb, 525-542.*

Rađa, T. (1980): Nalazišta čovječje ribice u hrvatskom kršu s osobitim osvrtom na novo nalazište u Đuderinoj jami. *Priroda, 68, 181-186.*

Schätti, B. & Utiger, U. (2001): Hemerophis, a new genus for Zamenis socotrae Günther, and a contribution to the phylogeny of Old World racers, whip snakes, and related genera (Reptilia: Squamata: Colubrinae). *Revue suisse de Zoologie, 108, 919-948.*

-
- Schmidtler, F. J. (1999): Notes on the altitudinal distribution of lizards and some others reptiles on mountain Biokovo (Croatia) and its immediate surroundings. *Nat. Croat.*, 8 (3), 223-237.
- Sket, B. (1997): Distribution of *Proteus* (Amphibia: Urodela: Proteidae) and its possible explanation. *Journal of Biogeography*, 24, 236-280.
- Šegulja, N. & Bedalov, M. (1978): Važnost zaštite šuma na Mosoru za splitski industrijski bazen. *Šumarski list*, 102, 489-495.
- Tvrtković, N. & Kletečki, E. (1993b): Preliminarna istraživanja terestričnih kralješnjaka Biokova. *Acta Biokovica* 6, 11-18.
- Tvrtković, N., Lazar, B., Tome, S. & Grbac, I. (1998): The western green lizard *Lacerta (viridis) bilineata* Daudin, 1804 (Sauria: Lacertidae) in Slovenia and Croatia. *Nat.Croat.* 7 (4), 279-369.
- Tvrtković, N. i sur. (2006): Crvena knjiga vodozemaca i gmazova Hrvatske. *Ministarstvo kulture: Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb*.
- Vladović, D. & Ilijanić, Lj. (1992): Prilog flori planine Mosor. *Acta Botanica Croatica*, 51, 143-150.
- Vladović, D. & Ilijanić, Lj. (1993): Drugi prilog flori planine Mosor. *Acta Botanica Croatica*, 52, 145-152.
- Vladović, D. (1994): Flora planine Mosora. *PMF, Sveučilište u Zagrebu, Magistarski rad*.
- Vladović, D. & Ilijanić, Lj. (1997): Treći prilog flori planine Mosora. *Acta Botanica Croatica*, 54(1995.), 41-46.
- Zaninović, K. (ur.), Bajić-Čapka, M., Perčec-Tadić, M. (2008): Klimatski atlas Hrvatske, 1961-1990, 1971-2000. *Državni hidrometeorološki zavod, Zagreb*.
- Zug G. R., Vitt L. J., Caldwell J. P. (2001): Herpetology. 2nd ed. *Academic Press, San Diego - London*.